

MYKOLO ROMERIO UNIVERSITETAS

POLITIKOS IR VADYBOS FAKULTETAS

POLITIKOS MOKSLŲ KATEDRA

RITA PETKUTĖ

EUROPOS SAJUNGOS ATLIEKŲ TVARKYMO POLITIKOS
ĮGYVENDINIMAS LIETUVOJE IR NYDERLANDUOSE

Magistro baigiamasis darbas

Vadovas

Prof. habil. dr. V. Paulikas

VILNIUS

2013

MYKOLO ROMERIO UNIVERSITETAS
POLITIKOS IR VADYBOS FAKULTETAS
POLITIKOS MOKSLŲ KATEDRA

EUROPOS SAJUNGOS ATLIEKŲ TVARKYMO POLITIKOS
ĮGYVENDINIMAS LIETUVOJE IR NYDERLANDUOSE

ES politikos ir administravimo magistro baigiamasis darbas
Studijų programa (kodas 621L23002)

Vadovas

_____ Prof. habil. dr. V. Paulikas

2013

Atliko

ESAmis1-01 gr. stud.

_____ R. Petkutė

2013

Recenzentas

2013

VILNIUS

2013

TURINYS

ĮVADAS.....	6
1. EUROPOS SĄJUNGOS ATLIEKŲ TVARKYMO POLITIKA	9
1.1 Atliekų apibrėžimas, principų hierarchija	9
1.2 Atliekų tvarkymo būdai.....	12
1.3 Ekonominiai instrumentai naudojami ES valstybėse	18
1.4 ES atliekų tvarkymo politikos teisinė sistema.....	23
1.5 Atliekų politikos rodikliai ES.....	27
2. LIETUVOS IR OLANDIJOS ATLIEKŲ TVARKYMO POLITIKOS PALYGINIMAS.....	35
2.1 Atliekų sistemos atsiradimo istorinės aplinkybės	35
2.2 Geografinės ir ekonominės sąlygos.....	42
2.3 Ekonominiai instrumentai naudojami atliekų politikoje	50
2.4 Atliekų politikoje dalyvaujančios valstybinės institucijos	61
2.5 Teisės aktai reglamentuojantys atliekų tvarkymą	69
3. NYDERLANDŲ ATLIEKŲ TVARKYMO SISTEMOS ELEMENTAI LIETUVOJE	78
IŠVADOS.....	81
PASIŪLYMAI	82
LITERATŪRA.....	83
ANOTACIJA	92
SANTRAUKA	93
SUMMARY	95
PRIEDAI.....	97

PRIEDAI

1 Priedas. PAGRINDINIAI ATLIEKŲ TVARKYMO ELEMENTAI	98
2 Priedas. ŠALINIMO OPERACIJOS	99
3 Priedas. LENTELĖS	100
4 Priedas. NYDERLANDŲ TEISĖS AKTAI ATLIEKŲ TVARKYMO SRITYJE.....	104

PAVEIKSLAI

1 Pav. Pasaulio valstybėse susidarančių atliekų kiekiai procentais 2009 m.	28
2 Pav. 2009 m. susidariusių atliekų pasklidimas pasaulyje. (svarais).....	28
4 Pav. Kiek susidarė atliekų vienam žmogui kg 2010 metais ES.	29
5 Pav. Kiek kg atliekų 2010 metais buvo pašalinta sąvartynuose vienam žmogui ES.	30
6 Pav. Kiek kg sudegintų atliekų teko vienam žmogui 2010 metais ES.	31
7 Pav. Kiek atliekų buvo perdirbta ES 2010 metais kg vienam asmeniui.	32
8 Pav. Kokie atliekų tvarkymo metodai yra naudojami ES tvarkant pakuočių atliekas.	33
9 Pav. Kiek procentų pakuočių atliekų buvo surūšiuojama valstybėse 2008 ir 2010 metais.....	33

LENTELĖS

1 Lentelė. Ekonominių rodiklių palyginimas	45
2 Lentelė. Demografinių rodiklių palyginimas.	47
3 Lentelė. Ekonominių instrumentų palyginimas.	58

IVADAS

Atliekų susidarymas yra visų gyventojų problema, tačiau šalyse skiriasi atliekų susidarymo kiekiai, sudėtis, šalinimo būdai ir taikomos atliekų tvarkymo sistemos. Valstybės stengiasi išspręsti su atliekomis kilusias problemas įgyvendinant efektyviai veikiančią atliekų tvarkymo politiką. Šalys, kurios turi puikiai veikiančias atliekų tvarkymo sistemas turi jas tobulinti pritaikant prie naujų aplinkos apsaugos reikalavimų ir įstatymų bei besikeičiančių technologijų. Europos Sąjungoje (toliau - ES) yra nustatytas bendras atliekų apibrėžimas, kurį naudoja visos valstybės narės. Taip pat yra įtvirtinti griežti atliekų tvarkymo politikos standartai, principai ir tikslai. Valstybės narės siekia šių tikslų įgyvendinimo pagal nustatytas atliekų politikos reglamentas ir direktyvas, tačiau pasirenka savo metodus ir priemones.

Populiariausias būdas ES šalinti atliekas yra palaidoti jas sąvartynuose. Tokį būdą dažniausiai naudoja ekonomiškai silpnesnės valstybės, o atliekų deginimą pasirenka ekonomiškai stiprios valstybės arba šalys su nusistovėjusia atliekų deginimo tradicija. Atliekų deginimas yra laikomas vertingu atliekų šalinimo metodu, dėl galimybės panaudoti gaunamą energiją savo tikslais. Tačiau abu šie metodai neigiamai veikia aplinką ir žmonių sveikatą. Alternatyvus atliekų tvarkymo metodas yra atliekų perdirbimas. Šis metodas yra įtvirtintas kaip vienas iš pagrindinių tikslų ES atliekų tvarkymo politikoje. Valstybės pasirinkdamos atliekų tvarkymo metodus turi atsižvelgti į jų teikiamą naudą ir sukeltą poveikį gyventojams, aplinkai.

Šiais metais Lietuva turi įvykdyti įsipareigojimus dėl atliekų kiekio pašalinamo sąvartynuose sumažinimo pagal iškeltus ES reikalavimus. Dėmesys sutelkiamas į biologiškai skaidžių atliekų šalinimą sąvartynuose. Šių tikslų įgyvendinime turi aktyviai dalyvauti savivaldybės, tačiau iki šiol nei viena iš jų negalėjo įvykdyti nustatytų reikalavimų, todėl atliekų tvarkymo politikos įgyvendinimas vyksta lėtai. Pagal atliktus Europos Komisijos tyrimus Lietuva yra viena iš mažiausiai atliekas perdirbančių ES valstybių. Nepakankamai efektyviai veikianči atliekų tvarkymo politika neigiamai veikia gyventojų norą rūšiuoti atliekas. Tačiau ES yra valstybių, kurios perdirba beveik visas savo pagaminamas atliekas. Tokių valstybių atliekų tvarkymo politikų priemonių panaudojimas kitose šalyse gali padėti joms išspręsti problemas, kilusias įgyvendinant atliekų tvarkymo sistemas.

Atliekų politika yra viena iš prioritetinių ES sričių. Yra vykdomi įvairūs aplinkos būklės stebėjimai, leidžiamos strategijos, planai, statistinių duomenų analizės. Europos Komisija ir Europos Aplinkos Agentūra išleidžia daugybę leidinių apie atliekų prevenciją, perdirbimą, antrinį panaudojimą, atliekų deginimą, sąvartynus, visuomenės švietimo programas ir pan. Taip pat Europos Komisija leidžia ataskaitas apie valstybių vykdomas atliekų tvarkymo politikas, rengia pasiūlymus valstybėms kaip pagerinti atliekų politikos įgyvendinimą.

Kiekviena valstybė turi parengti atliekų tvarkymo planus, taip siekiant pagerinti atliekų sistemos efektyvumą, paskatinti naujovių diegimą. Planai yra rengiami pagal ES atitinkamus teisės aktus. Visos valstybės besirengiančios stoti į ES taip pat turi parengti tokius planus.

Lietuvoje atliekų tvarkymo politikoje svarbiausia institucija yra Aplinkos ministerija. Ji organizuoja informacinio leidinio „Aplinkos būklė“ leidimą. Jame yra apžvelgiamos Lietuvos aplinkos apsaugos problemos, jų sprendimo būdai ir esama situacija. Yra parengtos atliekų tvarkymo taisyklės, Valstybinis strateginis atliekų tvarkymo planas, regionų ir savivaldybių tvarkymo planai.

Apie atliekų politiką ir jos elementus Lietuvoje yra rašę tokie autoriai kaip A. Bakas, P. Baltrėnas, D. Butkus, V. Oškinis, S. Vasarevičius, A. Zigmontienė

Atliekų tvarkymo politika yra plačiai nagrinėjama sritis, tačiau šiame darbe yra analizuojama pasirinkta valstybė, kurios patirtis atliekų tvarkymo politikoje galėtų padėti Lietuvai sprendžiant iškilusias problemas atliekų sektoriuje. Pasirinkta valstybė, kuri radikaliai skiriasi nuo Lietuvos geografiniu, socialiniu, ekonominiu pagrindu, tačiau turi puikiai veikiančią atliekų tvarkymo sistemą ir, kurios atliekų perdirbimo rodikliai yra vieni aukščiausių ES. Pasirinkta valstybė Nyderlandai, kuri naudoja kitokį nei Lietuva atliekų tvarkymo metodą – atliekų deginimą, o atliekų rūšiavimas siekia 90 procentų visų susidarančių atliekų. Darbo naujumą apibūdina tai, kad yra analizuojamas kitos šalies gerosios praktikos pavyzdžiai įgyvendinat atliekų tvarkymo politiką, kurie gali padėti Lietuvai renkantis alternatyvius kriterijus ir priemones tobulinant atliekų politiką.

Problema: lyginant su kitomis ES valstybėmis atliekų tvarkymo politika Lietuvoje nėra pakankamai gerai vykdoma, todėl turi būti patobulinta pagal ES reikalavimus.

Objektas: atliekų tvarkymo politikos įgyvendinimas.

Tikslas: išanalizuoti ir palyginti ES atliekų tvarkymo politikos įgyvendinimą Lietuvoje ir Nyderlanduose.

Uždaviniai:

1. Išnagrinėti ES atliekų tvarkymo politikoje nustatytas priemones, strategijas, pagrindinius principus bei apžvelgti esamą atliekų susidarymo ir jų tvarkymo situaciją ES.
2. Palyginti Nyderlandų ir Lietuvos atliekų tvarkymo politikas ir nustatyti atliekų sistemų veikimui įtaką darančius veiksniai.
3. Išskirti Nyderlandų atliekų tvarkymo politikoje naudojamus sėkmingus elementus kaip alternatyvius sprendimus Lietuvos atliekų tvarkymo politikoje.

Darbe yra naudojami lyginamosios dokumentų analizės ir teisės aktų analizės metodai. Analizuojami Lietuvos, Nyderlandų ir ES dokumentai. Šis metodas padės įvertinti atliekų politikos įgyvendinimą ES, naudojamų priemonių efektyvumą. Lyginami statistiniai duomenys apie atliekų susidarymą ES. Tai padės nustatyti esamą atliekų rūšiavimo situaciją ES, išskirti valstybes, kurios turi

daugiausiai problemų šioje srityje. Atlikta lyginamoji istorinė analizė, iš kurios galima spręsti apie atliekų tvarkymo politikos formavimą Lietuvoje ir Olandijoje.

Rašto darbą sudaro trys dalys. Pirmoje dalyje yra supažindinama su ES atliekų tvarkymo politika, naudojamomis teisinėmis ir ekonominėmis priemonėmis. Taip pat apžvelgiama situacija ES dėl atliekų susidarymo, kokie šalinimo metodai yra naudojami valstybėse narėse, kokios šalys ir kiek išrūšiuoja atliekų. Antroje dalyje yra lyginamos Lietuvos ir Nyderlandų atliekų tvarkymo sistemos ir veiksniai, kurie daro įtaką sėkmingam šių sistemų įgyvendinimui. Atliekų sistemos lyginamos pagal ekonomines, teisines priemones, institucijų veikimą, geografines ir ekonomines sąlygas. Trečioje dalyje yra pateikiami praktiniai pavyzdžiai, kurie naudojami Nyderlandų atliekų tvarkymo politikoje. Darbo pabaigoje yra pateiktos išvados bei pasiūlymai. Prieduose patalpintos darbą papildančios lentelės, schemas.

1. EUROPOS SAJUNGOS ATLIEKŲ TVARKYMO POLITIKA

Atliekos yra viena iš sparčiausiai plintančių problemų Europoje. Jų susidarymo negali išvengti nei viena valstybė, tačiau jos pačios gali nuspręsti, kokias prevencines priemones ir tvarkymo metodus naudoti mažinant atliekų susidarymą. Pasirenkant atliekų tvarkymo būdą, pasirenkamas ir koks poveikis žmonių sveikatai, orui, paviršutiniams ir gruntiniams vandenims bus daromas jį naudojant. Atliekų susidarymo didėjimas sąlygoja gamtinių išteklių nykimą, todėl tinkamas atliekų tvarkymas gali sumažinti žmonių sveikatai ir aplinkai daromą neigiamą poveikį bei išsaugoti išteklius. Europoje daugiausiai susidaro statybos ir griovimo, gamybos atliekų. Populiariausias atliekų šalinimo būdas išlieka sąvartynai (45 proc.), nors vis labiau naudojamas kompostavimas (37 proc.) ir atliekų deginimas (18 proc.).¹

1.1 Atliekų apibrėžimas, principų hierarchija

XX amžiuje dėl ekonomikos ir pramonės augimo prasidėjo nevaldomas atliekų gaminimas. Dėl išrastų naujų sintetinių ir cheminių medžiagų atliekų kiekis augo greitai, su jomis nebebuvo įmanoma susitvarkyti, nes ankstesnį gamtinės kilmės pagrindą dabar pakeitė sunkiai yrančios medžiagos. Atliekų pradėjo susidaryti vis daugiau jų pradiniam etape ir sekė viso proceso metu. Buvo manoma, kad gamtą labiausiai atliekomis teršia pramoninės įmonės, tačiau didėjant vartojimui patys vartotojai tapo didžiausių komunalinių atliekų gamintojais.²

ES susirūpinusi atliekų grėsme pradėjo formuoti atliekų politiką. Svarbiausias ES atliekų politikos tikslas – yra užtikrinti racionalų išteklių naudojimą ir sumažinti susidarančių atliekų kiekį, skatinant atliekų prevenciją.³

„ES atliekų tvarkymo politika suformuluota 1996 m. Komunikate dėl Bendrijos atliekų tvarkymo strategijos peržiūros ir 1989 m. Bendrijos atliekų tvarkymo strategijoje. Šiuose dokumentuose nustatyti atliekų tvarkymo strategijos principai⁴:

1. Įrenginių pakankamumas ES mastu (Bendrijos teritorijoje susidariusios atliekos neturėtų būti šalinamos kitur);
2. Geriausios technologijos taikymas;

¹ Europos Aplinkos agentūra: Apie atliekas ir medžiagų išteklius Prieiga per internetą [žiūrėta 2012 06 19]
<http://www.eea.europa.eu/lt/themes/waste/about-waste-and-material-resources>

² Kauno technologijos universitetas, Aplinkos inžinerijos institutas. Integruota atliekų vadyba. – Kaunas: Technologija, 2004. 123 psl.

³ Europos Aplinkos agentūra. Prieiga per internetą [žiūrėta 2012 06 19]
<http://www.eea.europa.eu/lt/themes/waste/policy-context>

⁴ Mykolo Romerio universitetas. Aplinkos politika ir valdymas. – Vilnius: 2008. 141-143 psl.

3. Artimumas (atliekos turi būti šalinamos viename iš arčiausiai esančių tinkamų šalinimo įrenginių);
4. Atsargumas;
5. Gamintojo atsakomybė;
6. Teršėjas moka (šalinimo išlaidas turi padengti atliekų gamintojai).“

Šeštoji ES Aplinkos veikslių programa (2002-2012) atliekų prevenciją ir valdymą įvardijo kaip vieną iš 4 svarbiausių prioritetų. Pagrindinė užduotis yra užtikrinti, kad atliekos nedidės proporcingai gerėjant ekonomikai.⁵

2005 metais buvo priimta Bendroji atliekų direktyva, kurioje buvo išdėstytas visas susirūpinimas atliekų politika ES. Joje buvo įtvirtinta atliekų hierarchija, kuria remiantis formuojama visa atliekų politika. Direktyvos 4 straipsnis įtvirtina tokį prioritetų eiliškumą atliekų hierarchijoje⁶:

1. prevencija;
2. parengimas pakartotiniam naudojimui;
3. perdirbimas;
4. kitas naudojimas, pvz., naudojimas energijai gauti;
5. šalinimas.

„Prevencija – priemonės, kurių imamasi prieš medžiagai ar produktui virstant atliekomis ir kurios sumažina: atliekų kiekį, įskaitant pakartotinai naudojant produktus ar prailginant produktų gyvavimo ciklą; susidariusių atliekų neigiamą poveikį aplinkai ir žmonių sveikatai arba žalingų medžiagų kiekį medžiagose ir produktuose“.⁷

Atliekų prevencija yra pagrindinis veiksnys mažinantis susidarančių atliekų kiekį. Jei bus sumažintas atliekų tūris susidarantis jų atsiradimo vietoje ir nukenksmintas jų pavojingumas, atliekų šalinimas taptų daug paprastesnis. Atliekų prevencija priklauso nuo naudojamos infrastruktūros ir vartotojų sąmoningumo perkant ekologines prekes ir mažinat plastiko naudojimą. Tai labiausiai pageidaujamas veiksnys atliekų politikoje. Naudojantis ES teisinėmis priemonėmis skatinama atliekų tvarkymą pradėti nuo atliekų prevencijos.⁸

„Perdirbimas – bet kokia naudojimo operacija, kuria atliekų medžiagos perdirbamos į produktus ar medžiagas, panaudojamos pirminiais ar kitais tikslais. Ji apima organinių medžiagų perdirbimą, tačiau neapima naudojimo energijai gauti ir perdirbimo į medžiagas, kurios turi būti naudojamos kaip kuras ar užpildymo operacijoms“.⁹

⁵ Being wise with waste: the EU's approach to waste management. Prieiga per internetą [žiūrėta 2012 10 25] <http://ec.europa.eu/environment/waste/pdf/WASTE%20BROCHURE.pdf>

⁶ Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2008/98/EB dėl atliekų. Prieiga per internetą [žiūrėta 2012 10 25] <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2008:312:0003:01:LT:HTML>

⁷ Ten pat 1 str.

⁸ Europos Komisija: Atliekos. Prieiga per internetą <http://ec.europa.eu/environment/waste/index.htm> [žiūrėta 2012 06 19]

⁹ Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2008/98/EB dėl atliekų. Prieiga per internetą [žiūrėta 2012 10 25]

„Šalinimas – tai atliekų surinkimas, rūšiavimas, vežimas ir apdorojimas, taip pat atliekų išvertimas ant žemės arba po žeme; transformacijos operacijos, būtinos atliekų pakartotiniam naudojimui arba perdirbimui“.¹⁰

Sąvartynai yra laikomi mažiausiai pageidaujama priemone atliekų tvarkyme. Iš pradžių atliekos turi būti rūšiuojamos, perdirbamos, deginamos, o tik tada laidojamos sąvartynuose.¹¹

Bendroje atliekų direktyvoje įtvirtinta atliekų hierarchija ir atliekų apibrėžimai, kurie yra privalomi visoms valstybėms narėms.

„Atliekos – medžiaga ar objektas, kurio turėtojas atsikrato, ketina ar privalo atsikratyti. Turėtojas - reiškia atliekų gamintoją arba fizinį ar juridinį asmenį, kuris tas atliekas turi.“¹²

Atliekos gali būti klasifikuojamos pagal tai kokios veiklos metu jos susidaro, pagal chemines, fizikines bei fizines savybes, pagal jų susidarymo šaltinį, pagal atliekas sudarančias medžiagas. Dažniausiai atliekos skirstomos į nepavojingas, pavojingas ir inertines dujas. Pagal susidarymo šaltinį atliekos gali būti¹³:

- Komunalinės atliekos – buitinės, komercinės, institucijų, municipalinių tarnybų, atliekų tvarkymo įmonių;
- Statybos ir griovimo;
- Gamybos;
- Žemės ūkio;

Pats smulkiausias atliekų skirstymas yra pagal jas sudarančius komponentus, pagal šį skirstymą yra taikomas ir atliekų rūšiavimas - popierius ir kartonas; stiklas; juodieji metalai; aliuminis; kiti spalvotieji metalai; plastikas; guma ir oda; tekstilė; mediena; maisto atliekos; aplinkos tvarkymo atliekos.¹⁴

Atliekų susidaro visose valstybėse, skiriasi tik jų turinys, tūris ir tvarkymo būdas. Atliekų susidarymą skirtingose valstybėse veikia keletas veiksnių¹⁵:

- Sezonų ir oro sąlygų kaita;
- Religiniai papročiai;
- Teisiniai reikalavimai;
- Visuomenės požiūris ir įpročiai;

<http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2008:312:0003:01:LT:HTML>

¹⁰ Bendroji atliekų direktyva 1 str. Prieiga per internetą [žiūrėta 2012 10 25]

http://www3.lrs.lt/pls/inter1/dokpaieska.showdoc_l?p_id=3623&p_query=&p_tr2=2

¹¹ Europos Komisija: Atliekos. Prieiga per internetą <http://ec.europa.eu/environment/waste/index.htm> [žiūrėta 2012 06 19]

¹² Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2008/98/EB dėl atliekų 3 str. Prieiga per internetą [žiūrėta 2012 10 25]

<http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2008:312:0003:01:LT:HTML>

¹³ Kauno technologijos universitetas, Aplinkos inžinerijos institutas. Integruota atliekų vadyba. – Kaunas: Technologija, 2004. 110 psl.

¹⁴ Ten pat 112 psl.

¹⁵ Kauno technologijos universitetas, Aplinkos inžinerijos institutas. Integruota atliekų vadyba. – Kaunas: Technologija, 2004. 123 psl.

- Ekonominė situacija.

Kiekviena valstybė pati pasirenka priemones formuojant atliekų politiką atsižvelgiant į valstybės ekonomines galimybes, geografines, socialines sąlygas. Valstybėse narėse skiriasi naudojami atliekų šalinimo būdai ir atliekų perdirbimo pajėgumai. ES pradėjusi formuoti atliekų politiką, visoje bendrijoje įtvirtino teisinėmis priemonėmis pagrindinius tikslus, uždavinius, atliekų hierarchiją ir privalomus apibrėžimus, kuriais skatino visas valstybes nares susirūpinti atliekų keliamu pavojumi ir ieškoti alternatyvių atliekų tvarkymo metodų.

1.2 Atliekų tvarkymo būdai

Nereguliuojamas atliekų srautų didėjimas sukelia neigiamas pasekmes aplinkos, ekonomikos, socialinėje srityse. Todėl siekiant jų išvengti egzistuoja atliekų tvarkymo metodai. Kiekviena šalis pasirenka jai naudingiausią arba patogiausią atliekų tvarkymo būdą, atsižvelgdama į jo naudojimo pasekmes žmonių sveikatai ir aplinkai.¹⁶

Tinkamas atliekų tvarkymas pirmiausia turi prasidėti nuo atliekų prevencijos. Siekiant paskatinti atliekų prevenciją yra naudojama ekologiškai draugiškų gaminių gamyba perdirbant medžiagas. Tokie gaminiai naudoja mažiau energijos, juos galima perdirbti. Daugelyje valstybių narių yra vykdomos visuomenės švietimo programos, kur vartotojai yra skatinami reikalauti tokių prekių, kurios pagamina mažiau atliekų ir sunaudojama mažiau energijos jų gaminimui.¹⁷

Dažniausiai naudojami du pagrindiniai atliekų šalinimo metodai – sąvartynai ir deginimas. Abu šie būdai sukelia neigiamas pasekmes aplinkai ir žmonių sveikatai, todėl buvo pradėta ieškoti alternatyvių metodų atliekoms tvarkyti.

„Atliekų tvarkymas – atliekų surinkimas, vežimas, naudojimas ir šalinimas, taip pat tokių operacijų priežiūra ir šalinimo vietų vėlesnė priežiūra, įskaitant prekiautojo ar tarpininko tokio pobūdžio veiksmus.“¹⁸

Atliekų tvarkymas yra sudėtinis procesas, kuris apima atliekų atsiradimo kontrolę, saugojimą, surinkimą, transportavimą, perdavimą surinkėjams ir perdirbėjams, perdirbimą, antrinį panaudojimą ir šalinimą. Priede Nr. 1 pateikta detalesnė schema, kurioje nurodomi sudėtiniai atliekų tvarkymo procesai.¹⁹

¹⁶ Europos Aplinkos agentūra: Apie atliekas ir medžiagų išteklius. Prieiga per internetą [žiūrėta 2012 06 19] <http://www.eea.europa.eu/lt/themes/waste/about-waste-and-material-resources>

¹⁷ Being wise with waste: the EU's approach to waste management. Prieiga per internetą [žiūrėta 2012 10 25] <http://ec.europa.eu/environment/waste/pdf/WASTE%20BROCHURE.pdf>

¹⁸ Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2008/98/EB dėl atliekų 3 straipsnis. Prieiga per internetą [žiūrėta 2012 10 01] <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2008:312:0003:01:LT:HTML>

¹⁹ Kauno technologijos universitetas, Aplinkos inžinerijos institutas. Integruota atliekų vadyba. – Kaunas: Technologija, 2004. 120 psl

Atliekų tvarkymas yra naudingas procesas, kurio metu²⁰:

- Sumažinamas atliekų pavojingumas;
- Atliekos rūšiuojamos į atskiras grupes, kurias galima perdirbti;
- Sumažinamas atliekų pašalinamų į sąvartynus kiekis ir tūris;
- Atliekos paverčiamos naudingomis medžiagomis ir produktais.

Atliekų tvarkymas apima visų rūšių kietąsias atliekas, visus atliekų susidarymo šaltinius. Apima ne tik komunalines, statybos ir griovimo, pramonės ar žemės ūkio atliekas, bet ir pavojingas atliekas.²¹

Atliekos prieš jų tvarkymą, perdirbimą ar pašalinimą pirmiausia turi būti surinktos.

„Surinkimas – atliekų rinkimas, įskaitant preliminarų atliekų rūšiavimą ir preliminarų saugojimą, tam, kad jos būtų nuvežtos į atliekų apdorojimo įrenginius.“²²

„Atskiras surinkimas – atliekų surinkimas, kai atliekų srautai atskiriami atsižvelgiant į atliekų rūšį ir pobūdį, taip palengvinant jų specialų apdorojimą.“²³

„Atliekų surinkimas yra pats sudėtingiausias ir svarbiausias etapas. Nuo atliekų surinkimo kokybės priklauso tolimesnė atliekų pašalinimo ar perdirbimo eiga. Yra naudojami trys pagrindiniai atliekų surinkimo tipai:

- Nerūšiuotų atliekų surinkimas;
- Perdirbimui skirtų atliekų bendras surinkimas – atliekų rūšiavimas jų susidarymo vietose yra viena iš pačių efektyviausių priemonių. Surenkamų atliekų kokybė yra geresnė, mažiau kainuoja, nei rūšiuotų atliekų surinkimas;
- Rūšiuotų atliekų surinkimas – yra laikomas brangiausiu atliekų surinkimo metodu. Šiuo atveju pats atliekų turėtojas turi stengtis rūšiuoti, o tai ypač sunku užtikrinti. Rūšiuotų atliekų surinkimui užtikrinti turi būti naudojamos ekonominės, teisinės, informacinės priemonės skatinančios rūšiuoti. Sukūrus patogias sąlygas rūšiavimui (visi konteineriai duodami nemokamai, nemokama už išrūšiuotų atliekų išvežimą) gyventojai bus labiau motyvuoti rūšiuoti.“²⁴

Atliekos gali būti surenkamos naudojant skirtingus būdus. Atliekos gali būti renkamos be jokios taros, surenkant į specializuotus konteinerius (plačiausiai taikoma sistema pasaulyje) arba surinkti atliekas į plastikinius maišus.²⁵

²⁰ Baltrėnas B. Butkus D. Aplinkos apsauga. – Vilnius: Technika, 2008. 289 psl.

²¹ Ten pat.

²² Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2008/98/EB dėl atliekų 3 straipsnis. Prieiga per internetą [žiūrėta 2012 10 01] <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2008:312:0003:01:LT:HTML>

²³ Ten pat

²⁴ Baltrėnas B. Butkus D. Aplinkos apsauga. – Vilnius: Technika, 2008. 289 psl.

²⁵ Kauno technologijos universitetas, Aplinkos inžinerijos institutas. Integruota atliekų vadyba. – Kaunas: Technologija, 2004. 126-128 psl.

Buitinės atliekos yra kaupiamos tiek vienkartinėje tiek daugkartinėje taroje. Vienkartinė tara – plastikiniai ar popieriniai maišai. Plastikiniai maišai (polietileningi) būna įvairaus dydžio ir spalvų. Dažniausiai nerūšiuotos atliekos kaupiamos juodos spalvos maišuose, maisto – žalios spalvos, plastiko – geltonos. Tokie maišai yra pigiausia ir efektyviausia priemonė surenkant atliekas iš individualių ir daugiabučių namų. Skirtingose valstybėse yra taikomas mokestis atliekų šalinimo maišams, kuomet maišas didesnis tuo mokestis didesnis.²⁶

Bendroji atliekų direktyva nustato atliekų tvarkymo operacijas, kurios pateiktos priede Nr. 2. Naudojami atliekų tvarkymo būdai – perdirbimas, biologinis atliekų perdirbimas, rūšiavimas, deginimas ir sąvartynai.

Atliekų perdirbimas

„Perdirbimas – bet kokia naudojimo operacija, kuria atliekų medžiagos perdirbamos į produktus ar medžiagas, panaudojamas pirminiais ar kitais tikslais. Ji apima organinių medžiagų perdirbimą, tačiau neapima naudojimo energijai gauti ir perdirbimo į medžiagas, kurios turi būti naudojamos kaip kuras ar užpildymo operacijoms.“²⁷

Perdirbimo būdu yra sumažinamas atliekų tūris, kuris turėtų būti pašalintas sąvartynuose taip pat tausojami išteklių ir žaliavos naudojamos pakartotinai. Naudojant šį metodą skatinamos naujovės, didėja užimtumas. Todėl tai ypač naudingas atliekų tvarkymo metodas. Perdirbimas padeda įgyvendinti žaliąją ekonomiką Europoje.²⁸

Dažniausiai yra perdirbamos aliumininės gėrimų skardinės, plienas, maisto ir purškiamų medžiagų indai, PET buteliai, stikliniai buteliai ir stiklainiai, kartonas, laikraščiai, žurnalai. Tokios atliekos yra sudarytos iš vieno komponento, todėl jų perdirbimas palyginti yra nesudėtingas. Tačiau tokių gaminių kaina po perdirbimo dažnai būna tokia pati ar net aukštesnė nei pirminių žaliavų. Todėl yra sunku tokius gaminius parduoti rinkoje.²⁹

Atliekų rūšiavimas yra sudėtinė atliekų perdirbimo priemonė. Rūšiuojant atliekas galima sumažinti jų kiekį patenkančią į sąvartynus ir žaliavų naudojimą, kuris ypač reikalingas Europai, nes žaliavos yra importuojamos. ES atliekų politikos tikslas yra užtikrinti racionalų žaliavų naudojimą. Rūšiavimas padeda išsaugoti energiją.³⁰

²⁶ Jankevičius K., Stasinas J. Lietuvos aplinkosaugos raida. - Vilnius : ABO, 2000. 154 psl.

²⁷ Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2008/98/EB dėl atliekų 3 straipsnis. Prieiga per internetą [žiūrėta 2012 10 01] <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2008:312:0003:01:LT:HTML>

²⁸ Europos Aplinkos agentūra: Apie atliekas ir medžiagų išteklius. Prieiga per internetą [žiūrėta 2012 11 10] <http://www.eea.europa.eu/lt/themes/waste/about-waste-and-material-resources>

²⁹ Kodėl ir kaip reikia rūšiuoti atliekas? Prieiga per internetą <http://www.monmarkas.lt/lt/d.u.k.html> [žiūrėta 2012 07 01]

³⁰ Being wise with waste: the EU's approach to waste management. Prieiga per internetą [žiūrėta 2012 10 25] <http://ec.europa.eu/environment/waste/pdf/WASTE%20BROCHURE.pdf>

Siekiant atliekas perdirbti jos turi būti surinktos ir išrūšiuotos. Rūšiavimas gali būti vykdomas rankiniu būdu ir mechaniškai. Rūšiavimas gali būti atliekamas jų susidarymo vietoje (namų ūkyje ar pramonės gamykloje), atliekų perkrovimo stotyse ir galutinio atliekų šalinimo vietose.³¹

Atliekų rūšiavimo naudą pripažįsta dauguma valstybių, tačiau iki šiol nėra nuspręsta kaip tai geriausiai daryti. Kas turėtų rūšiuoti atliekas patys gyventojai ar atliekų perdirbėjai. Skirtingose valstybėse priklausomai nuo ekonominio išsivystymo, klimato sąlygų, visuomenės išsilavinimo lygio ir kitų sąlygų yra naudojami abu atliekų rūšiavimo metodai.³²

Biologinis atliekų perdirbimas.

„Biologinės atliekos – biologiškai skaidžios sodų ir parkų atliekos, namų ūkių, restoranų, viešojo maitinimo įstaigų ir mažmeninės prekybos punktų maisto ir virtuvės atliekos bei panašios atliekos iš maisto perdirbimo įmonių.“³³

Šiuo būdu gali būti perdirbtos organinės medžiagos (pramoninės atliekos, buitinės atliekos kurių dalį sudaro organiniai junginiai). Taip pat yra gaunama energija, kurią galima panaudoti. Visi biologinio atliekų perdirbime naudojami metodai leidžia sumažinti turimų atliekų tūrį ir nukenksminti taip, kad galima būtų pašalinti sąvartynuose³⁴.

„Biodegraduojančios atliekos gali būti perdirbtos keturiais būdais:

- Kompostavimas – plačiausiai taikomas metodas drėgnų organinių medžiagų skaidymui;
- Biodujų gavybą;
- Anaerobinis perdirbimas;
- Mechaninis biologinis atliekų perdirbimas“.³⁵

Atliekų deginimas

Nereguliuojamas atliekų deginimas buvo plačiai naudojamas jau nuo senų laikų. Pirmasis atliekų deginimo įrenginys buvo pastatytas 1870 metais Anglijoje. Taip buvo bandoma sustabdyti ligų protrūkius, dėl atliekose plintančių bakterijų. Tačiau pirmieji įrenginiai buvo neekonomiški, negamino energijos, buvo per paprasti ir stipriai teršė aplinką. Nepaisant to atliekų deginimas ir toliau buvo naudojamas atliekų tūriui mažinti. Ir tik 7 dešimtmetyje atsirado teisinės priemonės aplinkos taršai mažinti ir atliekų deginimui reglamentuoti.³⁶ Pagrindiniai atliekų deginimo apibrėžimai buvo nustatyti Bendroje direktyvoje dėl atliekų:

³¹ Kauno technologijos universitetas, Aplinkos inžinerijos institutas. Integruota atliekų vadyba. – Kaunas: Technologija, 2004. 131 psl.

³² Jankevičius K., Stasinas J. Lietuvos aplinkosaugos raida. - Vilnius : ABO, 2000. 155-156 psl.

³³ Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2008/98/EB dėl atliekų 3 straipsnis. Prieiga per internetą [žiūrėta 2012 10 01] <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2008:312:0003:01:LT:HTML>

³⁴ Kauno technologijos universitetas, Aplinkos inžinerijos institutas. Integruota atliekų vadyba. – Kaunas: Technologija, 2004. 143-147 psl.

³⁵ Kodėl ir kaip reikia rūšiuoti atliekas? Prieiga per internetą <http://www.monmarkas.lt/lt/d.u.k.html> [žiūrėta 2012 07 01]

³⁶ Kauno technologijos universitetas, Aplinkos inžinerijos institutas. Integruota atliekų vadyba. – Kaunas: Technologija, 2004. 150-160 psl.

„Deginimo įmonė – tai bet kuris stacionarus arba mobilus techninis vienetas ir įrengimas, skirtas termiškai apdoroti atliekas panaudojant ar nepanaudojant pagaminamą šilumą.“³⁷

Atliekų deginimas turi dvi skirtingas nuomonės. Vieni mano, kad tai geriausias atliekų šalinimo metodas, kuris sumažina atliekų tūrį, padeda sumažinti į sąvartynus patenkančių atliekų kiekius, sumažina įvairių ligų pavojus, paviršutinių ir gruntinių vandenų užterštumo pavojus. Atliekų deginimo įrenginiai užima mažiau vietos nei sąvartynai, sudegintų atliekų likučiai yra beveik sterilūs, sudegintos atliekos nereikalauja ilgo atliekų laikymo ar saugojimo. Atliekų deginimo gaunami produktai – šlakai yra naudojami kelių statyboje. Svarbiausia deginant atliekas gaunamą energiją galima panaudoti elektros ir šilumos energijai gauti, deginimo kaštai ženkliai sumažėja.³⁸

„Likučiai – tai bet kurios skystos arba kietos medžiagos (įskaitant nuosėdas, šlaką, lakiuosius pelenus, katilų dulkes, kietuosius reakcijų produktus, susidariusius valant dujas, nuotekų dumblas, susidaręs valant nuotekas, išnaudotasis katalizatorius ir panaudotoji aktyvioji anglis).“³⁹

Kita nuomonė pasisako prieš atliekų deginimą, nes tai labiausiai gamtą teršiantis metodas. Deginimo įrenginiai yra labai brangūs, nuolatos reikalauja priežiūros, statyba trunka ilgą laikotarpį, o jų eksploatavimo pradžioje būna nuostolingi (reikia daug tinkamai surinktų ir išrūšiuotų atliekų). Atliekų deginimui reikalingi papildomi energetiniai resursai atliekoms paruošti, deginimo įrenginiai išmeta į orą daugybę kancerogeninių ir nuodingų junginių, kurie gali pakenkti žmonių sveikatai, sudegintų atliekų pelenai turi būti tinkamai pašalinti. Svarbiausia, kad deginant atliekas nėra pilnai atsisakoma sąvartynų.⁴⁰

„Atliekos gali būti deginamos deguonies aplinkoje; dujų fiksacijos būdu ir pirolizės būdu.“⁴¹

Modernūs atliekų deginimo įrenginiai gali būti naudojami energijai gauti, pastatų apšildymui. Atliekos gali būti naudojamos kaip kuras pramoniniuose procesuose. Kad pavojingos atliekos būtų tinkamai sudegintos turi būti naudojama atitinkama temperatūra ir laikomasi griežtų reikalavimų. Todėl ES nustatė atliekų deginimo įrenginių standartus. Įstatymai padeda užtikrinti deginimo įrenginių kainų minimizavimą ir privalumų optimizavimą.⁴²

Labai svarbu suprasti, kad neįmanomas staigus perėjimas nuo vieno atliekų šalinimo būdo prie kito. Azijos šalyse buvo bandoma greitai pereiti nuo sąvartynų prie atliekų deginimo. Tai įvykdyti

³⁷ Europos Parlamento ir tarybos direktyva dėl atliekų deginimo Nr. 2000/76/EB. 3 str. Prieiga per internetą [žiūrėta 2012 10 01] http://www3.lrs.lt/pls/inter1/dokpaieska.showdoc_1?p_id=42502&p_query=&p_tr2=2

³⁸ Jankevičius K., Stasinas J. Lietuvos aplinkosaugos raida. - Vilnius : ABO, 2000. 154 psl.

³⁹ Europos Parlamento ir tarybos direktyva dėl atliekų deginimo Nr. 2000/76/EB. 3 str. Prieiga per internetą [žiūrėta 2012 10 01] http://www3.lrs.lt/pls/inter1/dokpaieska.showdoc_1?p_id=42502&p_query=&p_tr2=2

⁴⁰ Kauno technologijos universitetas, Aplinkos inžinerijos institutas. Integruota atliekų vadyba. – Kaunas: Technologija, 2004. 150-160 psl.

⁴¹ Kodėl ir kaip reikia rūšiuoti atliekas? Prieiga per internetą <http://www.monmarkas.lt/lt/d.u.k.html> [žiūrėta 2012 07 01]

⁴² Being wise with waste: the EU's approach to waste management. Prieiga per internetą [žiūrėta 2012 10 25] <http://ec.europa.eu/environment/waste/pdf/WASTE%20BROCHURE.pdf>

nepavyko, nes nebuvo tinkamai veikiančios atliekų tvarkymo sistemos. Jei valstybėje tinkamai veikia atliekų surinkimo, perdirbimo, transportavimo sistema atliekų deginimą nebus sunku įgyvendinti.⁴³

Atliekų šalinimas sąvartynuose

Sąvartynai pats seniausias ir labiausiai paplitęs atliekų šalinimo būdas. Anksčiau sąvartynai buvo įrengiami nebenaudojamuose vietose kaip karjerai arba kasyklos. Taikant visus atliekų tvarkymo būdus susidaro atliekų, kurių nebeįmanoma perdirbti, toliau naudoti. Lieka medžiagos po atliekų deginimo. Visos jos yra šalinamos sąvartynuose.⁴⁴

„Sąvartynas - atliekų šalinimo vieta, kur atliekos dedamos ant žemės ar užkasamos į žemę (t.y. po žeme); įskaitant - vidines atliekų šalinimo vietas (t.y. sąvartynus, kur atliekų gamintojas šalina atliekas jų susidarymo vietoje), ir nuolatinę vietą (t. y. eksploatuojama ilgiau nei vienerius metus), kuri yra naudojama atliekoms laikinai talpinti.“⁴⁵

„Išskiriamos trys pagrindinės sąvartynų klasės – pavojingų, nepavojingų atliekų ir inertinių atliekų sąvartynai.“⁴⁶

Neigiamomis sąvartynų savybėmis galima įvardinti į orą išskiriamos toksinės medžiagos, susikaupęs metanas gali sukelti sprogimus, apnuodija dirvožemį ir gyventojus. Sąvartynų naudojimas sukelia dirvožemio ir gruntinių vandenų užteršimą (būtina nuolatinė kontrolė), sklinda nemalonūs kvapai, vyraują gaisrų pavojus, atsiranda vis daugiau paukščių, žiurkių, žvėrių ir žmonių kurie gyvena ir minta sąvartynuose išmetamomis medžiagomis, tai potencialūs ligų sukėlėjai. Sąvartyno eksploatacija yra labai ilgas ir sudėtingas procesas.⁴⁷

Tinkamai įrengtuose ir prižiūrimuose sąvartynuose neigiamas poveikis aplinkai yra mažesnis ir problemų kyla mažiau. Pavojingiausi sąvartynai būdingi besivystančioms šalims kur trūksta ekonominių ir techninių priemonių sąvartyno priežiūrai. Rengiantis sąvartyno įrengimui galima pasirinkti vieną iš galimų būdų⁴⁸:

- Įrengti vieną didelį sąvartyną viename regione;
- Įrengti kelis sąvartynus viename regione;
- Įrengti vieną sąvartyną ir įvertinus teritorijoje gyvenamų žmonių skaičių, vieną ar keletas perkrovimo stočių. Jis reikalauja mažiausiai išlaidų. Nors atliekų transportavimas pakelia atliekų kaštus, juos sumažinti gali perkrovimo stotys.

⁴³ Kauno technologijos universitetas, Aplinkos inžinerijos institutas. Integruota atliekų vadyba. – Kaunas: Technologija, 2004. 150-160 psl.

⁴⁴ Ten pat 160-176 psl.

⁴⁵ Tarybos direktyva dėl atliekų sąvartynų 1999/31/EB 2 str. Prieiga per internetą [žiūrėta 2012 10 01]
http://www3.lrs.lt/pls/inter1/dokpaieska.showdoc_1?p_id=11917&p_query=Direktyva%20d%EB1%20atliek%F8%20s%EOvartyn%F8%20&p_tr2=2

⁴⁶ Ten pat 4 str.

⁴⁷ Being wise with waste: the EU's approach to waste management. Prieiga per internetą [žiūrėta 2012 11 20]
<http://ec.europa.eu/environment/waste/pdf/WASTE%20BROCHURE.pdf>

⁴⁸ Kauno technologijos universitetas, Aplinkos inžinerijos institutas. Integruota atliekų vadyba. – Kaunas: Technologija, 2004. 160-176 psl.

Renkantis sąvartynų įrengimo vietą susiduriama su gretimų vietovių savininkų ir gyventojų pasipriešinimu bei dideliais įrengimo kaštais. Todėl dažnai atliekų išvežimas tokiose vietose būna brangesnis ir ieškomi alternatyvūs atliekų tvarkymo metodai.⁴⁹

Valstybėms prieš pasirenkant tinkamą atliekų šalinimo būdą reikia gerai pagalvoti, kuris bus ekonomiškai naudingesnis ir efektyvesnis. Atliekų deginimas yra 5-10 kartų brangesnis nei jų sanitarinis šalinimas, taip pat reikalinga gerai veikianti atliekų rūšiavimo sistema, tačiau deginimo būdu gaunama energija, kuri padaro šį metodą ypač efektyviu.⁵⁰ Nors sąvartynai yra laikomi pačiu prasčiausiu būdu tvarkant atliekas, jis naudojamas plačiausiai dėl mažesnių eksploatavimo kaštų, susiklosčiusių istorinių aplinkybių. Rūšiavimas yra aplinkai saugiausias būdas tvarkyti atliekas. Jį bandoma integruoti į visų ES atliekų tvarkymo sistemas kaip privalomą elementą. Vienuose valstybėse tai pasiteisina lengviau kitose sunkiau. Tačiau visos atliekų tvarkymo sistemos turi būti nuolatos tobulinamos pagal besikeičiančias ekonomines, socialines ir aplinkos sąlygas.

1.3 Ekonominiai instrumentai naudojami ES valstybėse

„Atliekų tvarkymas yra privaloma atliekų politikos dalis. Jos taikymo priemonės valstybės pasirenka pačios, tačiau valstybė gali priversti naudoti tam tikrą priemonę taikydama įvairius skatinimo ir baudimo būdus:

- Reikalavimų ir kontrolės sistema – taikoma tiesioginė stebėseną ir prievarta;
- Ekonominės priemonės. Ekonominės priemonės yra naudojamos, kai reikalavimų ir kontrolės sistema negalima pasiekti reikiamo rezultato. Visi tvarkymo metodai ir technologijos yra susijusios su finansinėmis investicijomis. Ekonominiai kaštai yra pagrindinė priežastis dėl kurios yra taikomos ekonominės priemonės.⁵¹

Europos Komisija nuo 1983 metų pradėjo taikyti ne tik teises, bet ir ekonomines priemones atliekų sektoriuje. Yra patvirtinta, kad ekonominės priemonės yra daug efektyvesnės negu paprastos taisyklės. Tačiau ekonominiams instrumentams dažnai būtinas stiprus reguliavimas, kad jie efektyviai funkcionuotų.⁵²

Sąvartynų mokesčiai

⁴⁹ Kodėl ir kaip reikia rūšiuoti atliekas? Prieiga per internetą <http://www.monmarkas.lt/lt/d.u.k.html> [žiūrėta 2012 07 12]

⁵⁰ Kauno technologijos universitetas, Aplinkos inžinerijos institutas. Integruota atliekų vadyba. – Kaunas: Technologija, 2004. 26 psl.

⁵¹ Kauno technologijos universitetas, Aplinkos inžinerijos institutas. Integruota atliekų vadyba. – Kaunas: Technologija, 2004. 27 psl.

⁵² Review of the Thematic Strategy on the prevention and recycling of waste. Prieiga per internetą [žiūrėta 2012 10 01] <http://ec.europa.eu/environment/waste/strategy.htm>

Yra atskirti mokesčiai sąvartynams (mokestis nustatytas valdžios atliekų šalinimui), mokesčiai vartams (mokestis nustatytas sąvartynų operatorių už paslaugų suteikimą). Sąvartynų ir vartų mokesčių suma nurodo bendrąją mokesčio sumą už atliekų pašalinimą sąvartynuose.

Šiuo metu ES yra 18 valstybių, kuriuose nustatyta nepavojingų komunalinių atliekų šalinimo mokestis sąvartynuose. Apmokestinimo lygis skirtingose valstybėse labai svyruoja, nuo 3 eurų tonai Bulgarijoje iki 107.49 eurų Nyderlanduose.

Pagal taikomą sąvartynų mokestį ES valstybės yra suskirstytos į tris grupes.⁵³

1. ES valstybės narės, kur vyrauja aukštas bendras sąvartynų mokestis ir mažas komunalinių atliekų šalinimas sąvartynuose procentas (Austrija, Belgija, Danija, Vokietija, Liuksemburgas, Nyderlandai, Švedija).
2. ES valstybės narės, kur yra paplitęs nuo vidutinio iki aukšto mokesčio sąvartynams ir vidutinis atliekų šalinimo procentas sąvartynuose. (Prancūzija, Suomija, Italija, Anglija, Slovėnija, Airija).
3. ES valstybės narės, kur vyrauja nedideli mokesčiai ir aukštas procentas atliekų pašalinimo sąvartynuose. (Bulgarija, Čekija, Graikija, Vengrija, Lietuva, Latvija, Lenkija, Portugalija, Rumunija, Slovakija, Estija, Ispanija, Kipras). Visos šalys išskyrus paskutines tris bendras mokestis sąvartynams mažesnis nei 40 eurų ir atliekų pašalinamų sąvartynuose yra 60 procentų.

ES valstybėse narėse iš pirmos grupės vyrauja draudimai nerūšiuotoms arba nesutvarkytoms komunalinėms atliekoms sąvartynuose, keletas valstybių iš antros grupės irgi turi tokius draudimus ir tik Estija, Slovakija ir Lietuva iš trečios grupės turi arba ketina įsivesti tokius apribojimus.⁵⁴

Buvo nustatyta tiesioginė priklausomybė valstybėse narėse tarp taikomo bendro sąvartyno mokesčio ir atliekų kiekio, kuris yra išrūšiuojamas arba kompostuojamas. Valstybėse, kur vyrauja aukšti mokesčiai sąvartynams vyrauja ir aukštas atliekų perdirbimo procentas. Kitos taikomos priemonės (rūšiavimo skatinimas, gamintojų atsakomybės didinimas ir pan.) taip pat turi įtakos atliekų perdirbimui ir kompostavimui. Tačiau aukštesni mokesčiai sąvartynams verčia daug efektingiau atliekas patenkančias į sąvartynus prieš tai rūšiuoti, perdirbti. Yra pastebėta, kad vyraujant mokesčiui sąvartynams 100 eurų tonai, valstybėse narėse yra perdirbama apie 50 procentų atliekų.⁵⁵

Deginimo mokesčiai

Tik 6 valstybės narės yra įsivedusios deginimo mokesčius komunalinių atliekų šalinimui (Nyderlanduose šis mokestis 0 eurų, Čekijoje dar tik planuojama įsivesti). Mokesčio dydžiai svyruoja

⁵³ Review of the Thematic Strategy on the prevention and recycling of waste. Prieiga per internetą [žiūrėta 2012 10 01] <http://ec.europa.eu/environment/waste/strategy.htm>

⁵⁴ Use of economic instruments and waste management performances. Prieiga per internetą [žiūrėta 2012 10 01] http://ec.europa.eu/environment/waste/pdf/final_report_10042012.pdf

⁵⁵ Ten pat. [žiūrėta 2012 10 01]

nuo 2,40 eurų tonai Prancūzijoje iki 54 eurų tonai Danijoje. Yra pastebėta tendencija, vyraujant didesniems deginimo mokesčiams daug didesnis procentas komunalinių atliekų yra perdirbamos arba kompostuojamos.⁵⁶

Visos valstybės narės, kurios turi įsivedusias mokesčius atliekų deginimui turi ir sąvartynų mokesčius, kurie beveik visose valstybėse yra žymiai didesni nei deginimo. Tokios šalys Danija, Nyderlandai, Anglija, Slovėnija. Šalys, kuriose deginimo mokesčiai yra didesni, nei sąvartynų - Čekija, Vokietija, Estija, Prancūzija, Italija, Lenkija. Belgijoje ir Italijoje yra apmokestintas atliekų deginimas be energijos gavybos. Švedija taiko lengvatinį tarifą tiek šilumos tiek elektros energijos gamybai. Danija taiko vieningą tarifą visam atliekų deginimui.⁵⁷

Žaliavų ir gaminių mokesčiai

Žaliavų apmokestinimas skatina medžiagų ir resursų tausojimą, padidina antrinių žaliavų vertę. Mokesčiai ir tarifai, kurie skatina atliekų prevenciją ir mažinimą gali būti įkomponuoti atliekų valdymo grandinėje. Nėra vieningos nuomonės dėl žaliavų mokesčių įvedimo į atliekų tvarkymo grandinę. Žaliavų mokesčiai gali paskatinti rūšiavimą, sumažinti tam tikrų žaliavų naudojimą. Gaminių mokestis priklauso nuo jų specifikacijos. Siekiant, kad šis ekonominis instrumentas veiktų kuo efektyviau, jis turi būti nukreiptas į tas gaminių savybes, kurios kelia didžiausius aplinkosaugos problemas. Galima taikyti kelis instrumentus vieną šalia kito.⁵⁸

Keletas Europos valstybių taiko mokesčius gamtinių išteklių gavybai. Smėlis ir žvyras yra dažniausiai apmokestinamos medžiagos. Mokesčiai svyruoja nuo 0.10 iki 1.00 eurų kubiniam metrui. Valstybės kurios turi aukštus mokesčius pasižymi ir aukštu rūšiavimo lygiu. Tačiau žaliavų mokesčiai yra tik vienas veiksnys iš visų taikomų priemonių. Jie neturi didelės įtakos mažinant pirminių žaliavų paklausą, tai rodo Danijos pavyzdys, kur mokestis už atliekas paskatino daug didesnę statybinių atliekų rūšiavimą nei žaliavų apmokestinimas. Daugelis valstybių taiko mokesčius gaminiams iš kurių susidaro atliekos. Populiariausi gaminiai: galvaniniai elementai, plastikiniai maišeliai, vienkartiniai indai. Pietų Korėja yra apmokestinusi daugiausiai gaminių - kramtoma guma, vystyklai, plastiko gaminiai.⁵⁹

Mokėk kai išmeti sistema (Pay-as-you-throw)

17 valstybių narių naudoja PAYT sistemą komunalinių atliekų šalinimui. Kitos valstybės apmokestina atliekų surinkimą/pašalinimą namų ūkiams, per komunalinius mokesčius. Tik 3 valstybės Austrija, Suomija ir Airija turi PAYT sistemą nustatytą visose savivaldybėse. Valstybės narės naudoja

⁵⁶ Use of economic instruments and waste management performances. Prieiga per internetą [žiūrėta 2012 10 01] http://ec.europa.eu/environment/waste/pdf/final_report_10042012.pdf

⁵⁷ Economic instruments and waste policies in the Netherlands. Prieiga per internetą [http://www.ivm.vu.nl/en/Images/R09-01%20Economic_Instruments_in_Dutch_Waste_Policies%20_Final%20\(2\)_tcm53-82277.pdf](http://www.ivm.vu.nl/en/Images/R09-01%20Economic_Instruments_in_Dutch_Waste_Policies%20_Final%20(2)_tcm53-82277.pdf) [žiūrėta 2012 08 12]

⁵⁸ Ten pat [žiūrėta 2012 08 12]

⁵⁹ Ten pat [žiūrėta 2012 08 12]

skirtingus PAYT sistemos elementus - apmokestinamas bendras arba tik to namų ūkio išmestas atliekų kiekis. PAYT sistemos elementus pasirenka savivaldybės.⁶⁰

- Fiksuotas metinis mokestis namų ūkiui (PAYT sistemos elementas).
- Mokestis už privalomų šiukšlių maišų pirkimą komunalinėms atliekoms nuo 0,85 eurų 17 litrų maišeliui (Ispanija) iki 6,98 eurų už 70 l maišą (Vokietija) – taikoma sistema pagal atliekų išmetimo taros apimtį.
- Mokesčiai už ištuštintą šiukšliadėžę (nuo 120 iki 140 l) nuo 0,63 eurų (Prancūzija priklauso ir nuo dažnumo) iki 5,33 eurų (Suomija) – taikoma sistema pagal dažnumą.
- Mokesčiai kg nuo 0,21 eurų (Slovakija) iki 0,45 (Švedija) – taikoma sistema pagal atliekų svorį.

Kadangi PAYT sistema yra plačiai žinoma visoje Europoje, galima apžvelgti ir valstybes, kuriose ypač gerai veikia ši sistema (Austrija, Vokietija, Suomija, Italija, Airija). Austrijoje padidintas PAYT mokestis turėjo slopinantį poveikį atliekų susidarymui. Suomijoje gyventojai, kurie kompostavo atliekas namuose sutaupė pinigų daugiau negu tie, kurie nekompostavo iš viso. Vokietijos Aschaffenburg apskrityje PAYT sistema pagrįsta svorio apmokestinimu padėjo pastebimai sumažinti namų ūkio atliekų susidarymą pirmaisiais šios sistemos įgyvendinimo metais (nuo 22 000 tonų iki 12 000 tonų), nuo to laiko atliekų susidarymo mastas nedidėja daugiau nei iki 8 000 tonų. Airijoje naudojama tokia sistema sumažino susidaranciu atliekų kiekį 49 procentais per pirmus šios sistemos įvedimo metus. Italijoje Trevisio provincijoje PAYT sistemos įvedimas paskatino namų ūkio atliekų rūšiavimą, kuris padidėjo 12.2%.⁶¹

Pakavimo gamintojų atsakomybės sistemos

Pakavimo gamintojų atsakomybės mokesčių schemas yra taikomos 24 valstybėse narėse. Danija, Vengrija ir Nyderlandai naudoja mokesčių ir išankstinio sumokėjimo ir pinigų grąžinimo sistemas. Vyrauja skirtingas mokesčių dydžių intervalas tonai pakavimo medžiagoms taikomas skirtingų valstybių rinkose. Popieriui nustatyti mokesčių dydžiai svyruoja nuo 8,37 eurų Rumunijoje iki 175 eurų Vokietijoje; Stiklui – nuo 4,80 eurų Prancūzija iki 260,93 eurai Lietuvoje; medžiui – nuo 0,40 eurų Suomijoje iki 80 eurų Lenkijoje; Aliuminiui – nuo 7,26 eurų Rumunija iki 573,10 eurų Nyderlanduose; Plienas – nuo 3 eurų iki 282,18 eurų Švedijoje ar plastikui nuo 20,54 eurų Rumunijoje iki 1,296 eurų Vokietijoje.⁶²

Taikomų sistemų efektyvumas priklauso nuo pakavimo atliekų surinkimų, rūšiavimo ir perdurbimo kainų santykio visiškai padengiamo gamintojais.

⁶⁰ Use of economic instruments and waste management performances. Prieiga per internetą [žiūrėta 2012 10 01] http://ec.europa.eu/environment/waste/pdf/final_report_10042012.pdf

⁶¹ Use of economic instruments and waste management performances. Prieiga per internetą [žiūrėta 2012 10 01] http://ec.europa.eu/environment/waste/pdf/final_report_10042012.pdf

⁶² Ten pat [žiūrėta 2012 10 01]

Indėlių grąžinimo sistema (DRS – deposit refund system)

DRS skatina gaminių grąžinimą į rūšiavimo, antrinio panaudojimo arba šalinimo procesą. Dažniausiai yra naudojama stikliniams buteliams. Suomijoje naudojamas senų automobilių atstatymui, Danijoje padangoms, Švedijoje – baterijoms. Tokia sistema skatina rūšiavimą arba antrinį panaudojimą medžiagų, kurios gali lengvai būti išmetamos. Privalumais galima įvardinti tai, kad naudojant DRS yra mažinamas šiukšlinimas, didinamas perdirbimo konteinerių rūšiavimas, išvengiama pavojingų cheminių medžiagų patekimo į aplinką. Tačiau depozitų grąžinimo sistema nėra laikoma stipria atliekų prevencine priemone. Sistema skatina vienos rūšies atliekų rūšiavimą.⁶³

DRS apmokestinimo sistema pateikia pačius geriausius pavyzdžius atliekų prevencijoje ir gali suteikti didelę paramą kitiems ekonominiams instrumentams atliekų prevencijoje. Atliekų kiekiu paremta sistema turi didžiausią įtaką atliekų prevencijai. DRS sistema yra taikoma vietos lygmeniu.⁶⁴

Subsidijos

Subsidijos apima bet kokias finansines paramos formas (dotacijos, paskolos, mokesčių lengvatos ir pan.). Subsidijos dažnai yra naudojamos gamybos ir projektavimo naujovių finansavimui, įsisenėjusio elgesio taisyklių keitimui, pvz. tvarkant atliekas. Yra taikoma daug įvairių subsidijų aplinkos sektoriuje, atliekų politikoje naudojamos keletas subsidijų atliekų prevencijai skatinti. Tokios subsidijos dažniausiai yra nedidelė programų sudedamoji dalis, todėl sunku įvertinti jų efektyvumą. Šiuo metu taikomos subsidijos Kanadoje, Italijoje, JAV ir Anglijoje siekiant padidinti atliekų kompostavimą.⁶⁵

Subsidijos gali būti naudojamos siekiant suteikti finansinę paskatą gamintojams ir vartotojams, jei vyriausybei bus naudinga jų veikla. Subsidija yra laikoma mokesčio ir rinkliavos „veidrodiniu atspindžiu“.⁶⁶

Subsidijų privalumas yra tai, kad jos konstruktyviai gali pakeisti tam tikrą elgesį arba pagerinti gaminių kūrimą ir gamybą. Sprendimas, kurioms gaminių grupėms skirti subsidijas priklauso nuo informacijos apie aplinkosaugos ir ekonomines pasekmes. Subsidijos gali būti skiriamos vienam arba keliems gaminiams, sektoriams. Jos gali būti nuolatinės arba akcentuotos tik į tam tikrą sritį kaip darbas arba kapitalas. Subsidijų naudojimas siekiant užsibrėžtų aplinkos apsaugos tikslų gali iškraipyti rinką. Nėra tiksliai aišku koku mastu tai veikia atliekų politikoje.⁶⁷

⁶³ A Comparative Study on Economic Instruments Promoting Waste Prevention. Prieiga per internetą [žiūrėta 2012 08 10] http://www.acrplus.org/upload/documents/webpage/Conferences/Economic%20Instruments%20Nov%202022/Eunomia_comparative-study-economic-instruments-waste-prevention.pdf

⁶⁴ A Comparative Study on Economic Instruments Promoting Waste Prevention. Prieiga per internetą [žiūrėta 2012 08 10] http://www.acrplus.org/upload/documents/webpage/Conferences/Economic%20Instruments%20Nov%202022/Eunomia_comparative-study-economic-instruments-waste-prevention.pdf

⁶⁵ Ten pat. [žiūrėta 2012 08 10]

⁶⁶ Economic instruments and waste policies in the Netherlands. Prieiga per internetą [http://www.ivm.vu.nl/en/Images/R09-01%20Economic_Instruments_in_Dutch_Waste_Policies%20_Final%20\(2\)_tcm53-82277.pdf](http://www.ivm.vu.nl/en/Images/R09-01%20Economic_Instruments_in_Dutch_Waste_Policies%20_Final%20(2)_tcm53-82277.pdf) [žiūrėta 2012 08 12]

⁶⁷ A Comparative Study on Economic Instruments Promoting Waste Prevention. Prieiga per internetą [žiūrėta 2012 08 10]

Mokesčiai dažnai yra naudojami siekiant subalansuoti tam tikrą elgesį arba veiklą. Kaip pvz. sąvartynų mokesčiais yra siekiama subalansuoti sąvartynų daromą neigiamą poveikį aplinkai ir paskatinti alternatyvų naudojimą. Mokesčiai ir rinkliavos stipriai veikia vartotojus ir gali pakeisti jų elgesį. Kaip pasikeis elgesys priklauso nuo mokesčio paplitimo, informacijos skleidimo ir alternatyvų egzistavimo. Tokie mokesčiai plačiai yra taikomi atliekų prevencijai. Tačiau blogai suformuluoti mokesčiai gali iškarpyti rinką. Mokesčiai ir rinkliavos turi būti pritaikyti valstybiniu lygmeniu. Ši ekonominė priemonė gali užtikrinti tam tikrų atliekų mažėjimą, tačiau mokestis turi būti nuolatos tikrinamas siekiant išvengti infliacijos.⁶⁸

Dažniausiai gautos pajamos iš atliekų mokesčių patenka į bendrąjį biudžetą, tačiau keletas valstybių šias pajamas kaupia specialiuose fonduose skirtuose aplinkos apsaugai. Tai centrinės ir rytų ES valstybių skiriamasis bruožas.⁶⁹

1.4 ES atliekų tvarkymo politikos teisinė sistema

Paskutiniuosius penkiolika metų ES valstybės narės sėkmingai keitė atliekų tvarkymo sistemą. Šiuo metu yra perdirbama daug daugiau atliekų nei 1990 metais. Visos valstybės narės yra saistomos ES atliekų teisinės sistemos principais ir tikslais. ES atliekų įstatymuose nuo 1975 iki 1990 metų vyraavo administraciniai reikalavimai: valstybės narės turėjo parengti atliekų tvarkymo planą; ES turėjo sudaryti Europos Atliekų sąrašą, kurį valstybės narės privalėjo perkelti į savo teisę; valstybės narės turėjo užtikrinti, kad įmonės užsiimančios atliekų tvarkymu turėtų leidimus. Iki 1990 metų galiojo neprivalomas įsipareigojimas panaudotų alyvų valymui. 1990 iki 2008 metų buvo įvesta pakankamai naujovių šioje srityje. Atsirado emisijų standartai ir techniniai reikalavimai atliekų tvarkymo įrenginiams (deginimo, valymo įrenginiams). Nustatytas biologiškai skaidomų atliekų pašalinimas sąvartynuose kiekių apribojimas.⁷⁰

Kai kurios valstybės narės įvairiausiais būdais bandė padidinti atliekų rūšiavimo pajėgumus dar prieš ES iniciatyvų diegimą atliekų politikoje. Tačiau tai buvo tik kelių valstybių iniciatyva. Kolektyvinis judėjimas skatinant atliekų rūšiavimą prasidėjo po ES priimtų naujovių. 15 metų ES plėtoja atliekų politiką ir skatina pereiti prie rūšiuojamos visuomenės statuto.⁷¹

http://www.acrplus.org/upload/documents/webpage/Conferences/Economic%20Instruments%20Nov%2022/Eunomia_comparative-study-economic-instruments-waste-prevention.pdf

⁶⁸ A Comparative Study on Economic Instruments Promoting Waste Prevention. Prieiga per internetą [žiūrėta 2012 08 10] http://www.acrplus.org/upload/documents/webpage/Conferences/Economic%20Instruments%20Nov%2022/Eunomia_comparative-study-economic-instruments-waste-prevention.pdf

⁶⁹ Economic instruments and waste policies in the Netherlands. Prieiga per internetą [http://www.ivm.vu.nl/en/Images/R09-01%20Economic_Instruments_in_Dutch_Waste_Policies%20_Final%20\(2\)_tcm53-82277.pdf](http://www.ivm.vu.nl/en/Images/R09-01%20Economic_Instruments_in_Dutch_Waste_Policies%20_Final%20(2)_tcm53-82277.pdf) [žiūrėta 2012 08 12]

⁷⁰ Europe as a Recycling Society. Prieiga per internetą [žiūrėta 2012 10 10]

http://scp.eionet.europa.eu/publications/WP2010_5_The%20European%20Recycling%20Map/wp/WP2010_5

⁷¹ Ten pat

„ES aplinkos apsaugą reguliuoja daugiau kaip 350 teisės aktų. ES aplinkos teisė skirstoma į bendrąją ir specialiąją. Bendrajai daliai priklauso horizontalieji teisės aktai, skirti bendriems aplinkos apsaugos klausimams spręsti. Specialiąją dalį sudaro specialūs teisės aktai reglamentuojantys atskirų aplinkos komponentų apsaugą bei apsaugą nuo tam tikrų veiksmų ir išmetamų teršalų.“⁷²

„Europos Sąjungoje yra naudojamos tokios pagrindinės teisinės dokumentų formos⁷³:

- Reglamentai – tai teisės aktai, tiesiogiai taikomi (privalomi) visose šalyse narėse;
- Direktyvos – tai teisės aktai, kurių tikslai privalomi visoms šalims narėms, tačiau jų įgyvendinimo tvarką ir priemones šalys narės pasirenka pačios;
- Sprendimai – tai teisės aktai, privalomi tik sprendimų adresatui;
- Rekomendacijos – tai teisės aktai, kurie nėra teisiškai privalomi;
- Pranešimai, kiti politiniai dokumentai, susiję su ES aplinkos apsaugos politika“.

Sukurta teisės aktų sistema padeda įgyvendinti proporcingą Europos Sąjungos atliekų tvarkymo politiką. ES atliekų tvarkymo teisinėje sistemoje daugiausiai vyrauja direktyvos. ES teisės aktai atliekų tvarkymo srityje gali būti suskirstyti į tris grupes⁷⁴:

- Bendrieji atliekų tvarkymo teisės aktai.
- Atliekų tvarkymo įrenginius reglamentuojantys teisės aktai.
- Specifinių atliekų srautus reglamentuojantys teisės aktai.

Bendrosios direktyvos - šios grupės teisės aktuose išdėstyti pagrindiniai ES reikalavimai, taikomi visoms atliekoms. Šiai grupei priklausytų tokie ES Aplinkosauginiai dokumentai:

Direktyva dėl atliekų (75/442/EEB pakeista 2006/12/EB ir 2008/11/EB). Įtvirtina atliekų tvarkymo politikos pagrindus ES. Joje nurodyti pagrindiniai apibrėžimai, atliekų tvarkymo pagrindai, suformuluoti pagrindiniai atliekų šalinimo prioritetai bei apsaugos priemonės. Aptarti aptarti surinkėjų ir vežėjų registravimo reikalavimai, leidimų išdavimo reikalavimai, suformuluotas principas „teršėjas moka.“ Yra nurodytas bendras atliekų sąrašas, atliekų šalinimo ir panaudojimo būdai.⁷⁵

Šiuo metu persvarstytuose arba priimtose naujuose ES teisės aktuose ir strategijose atliekų politikoje pirmenybė suteikta atliekų prevencijai, t.y. atliekų susidarymo atsiejimui nuo ūkio augimo ir poveikio aplinkai. Tokiais dokumentais galime laikyti pakeistą Atliekų pagrindų direktyvą⁷⁶, Teminė atliekų prevencija ir perdirbimo strategija⁷⁷, bei Europos Bendrijos šeštoji aplinkos veiksmų

⁷² Baltrėnas B. Butkus D. Aplinkos apsauga. – Vilnius: Technika, 2008. 473 psl.

⁷³ Kauno technologijos universitetas, Aplinkos inžinerijos institutas. Integruota atliekų vadyba. – Kaunas: Technologija, 2004. 45 psl.

⁷⁴ Bubnienė R. Dudutytė Z. Europos Sąjungos aplinkos apsaugos politika ir jos įgyvendinimas Lietuvoje. – Vilnius, 2002. 31 psl.

⁷⁵ Bendroji atliekų direktyva. Prieiga per internetą [žiūrėta 2012 10 10]

<http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:32006L0012:LT:HTML>

⁷⁶ Ten pat.

⁷⁷ Teminė atliekų prevencijos ir perdirbimo strategija. Prieiga per internetą [žiūrėta 2012 08 10]

<http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2005:0666:FIN:LT:HTML>

programa⁷⁸. Pagal naująją Atliekų pagrindų direktyvą valstybės narės įpareigojamos ne vėliau kaip iki 2013 m. gruodžio 12 d. parengti atliekų prevencijos programas.⁷⁹

Direktyva dėl pavojingų atliekų (91/689/EEB), (94/689/EEB). Nurodomos pavojingų atliekų valdymo taisyklės. Nustatyti reikalavimai vykdyti pavojingų atliekų apskaitą, nemaišyti pavojingų atliekų su nepavojingomis. Nurodyti reikalavimai pavojingų atliekų pakavimui ir ženklavimui pervežimo metu. Maišymas galimas tik apibrėžtais atvejais, galutinėje atliekų tvarkymo stadijoje, t.y. jas šalinant ar perdirbant. Pridėtas pavojingų atliekų sąrašas, jis nuolat atnaujinamas.⁸⁰

Reglamentas dėl atliekų statistikos (EB/2150/2002). Siekiama sukurti ir parengti atliekų susidarymo, panaudojimo ir šalinimo statistinius duomenis, kurie atitiktų pateiktą formą. Todėl nurodomos taisyklės atliekų susidarymo, utilizavimo, šalinimo, importo ir eksporto duomenų rinkimui. Šalys narės savo duomenis perduoda ES statistikos biurui, pagal kuriuos rengiama išsami ataskaita apie atliekų tvarkymo padėtį ES.⁸¹

Reglamentas dėl atliekų vežimo (EB/1013/2006). Nustato atliekų vežimo procedūrą ir kontrolės režimą, priklausantį nuo atliekų kilmės, paskirties, vietos ir vežimo maršruto, vežamų atliekų tipo ir jų tvarkymo būdo paskirties vietoje. Nustatyti reikalavimai pervežamų pavojingų atliekų pakavimui ir ženklavimui.⁸²

Atliekų tvarkymo įrenginių teisės aktai – tai teisės aktai reguliuojantys atliekų tvarkymui skirtų apdorojimo, šalinimo objektų veiklą. Tvarkymo įrenginių kontrolę vykdo tokie ES aplinkosauginiai teisės aktai:

Direktyva dėl atliekų deginimo (2000/76/EB) Nustato detalesnius atliekų deginimo reikalavimus. Šioje direktyvoje keliami reikalavimai atliekas deginančioms įmonėms, skatinama kuo labiau panaudoti gautą šilumą. Direktyva nustato tokių įmonių techninius reikalavimus, apibrėžia išmetamų teršalų ribines vertes bei išmetimų, nuotekų, likučių ir kitų matavimų reikalavimus. Nurodo deginimo įrenginių eksploatavimo sąlygas.⁸³

Direktyva dėl atliekų sąvartynų (1999/31/EB). Nurodyti techniniai reikalavimai sąvartynams, įvardinti pagrindiniai apibrėžimai ir terminai, įvesta trijų tipų sąvartynų klasifikacija (pavojingi,

⁷⁸ Proposal for a new EU Environment Action Programme. Prieiga per internetą [žiūrėta 2012 12 10]
<http://ec.europa.eu/environment/newprg/>

⁷⁹ Europos Aplinkos agentūra: Apie atliekas ir medžiagų išteklius. Prieiga per internetą [žiūrėta 2012 08 10]
<http://www.eea.europa.eu/lt/themes/waste/about-waste-and-material-resources>

⁸⁰ Tarybos Direktyva dėl pavojingų atliekų. Prieiga per internetą [žiūrėta 2012 10 10]
<http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:31991L0689:LT:NOT>

⁸¹ Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas (EB) nr. 2150/2002 dėl atliekų statistikos. Prieiga per internetą [žiūrėta 2012 10 10]

<http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:32002R2150:LT:NOT>

⁸² Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas (EB) Nr. 1013/2006 dėl atliekų vežimo Prieiga per internetą [žiūrėta 2012 10 10]

<http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:32006R1013:LT:NOT>

⁸³ Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2000/76/EB dėl atliekų deginimo Prieiga per internetą [žiūrėta 2012 10 10]
http://www3.lrs.lt/pls/inter1/dokpaieska.showdoc_1?p_id=42502&p_query=Direktyva%20d%EB1%20atliek%F8%20deginimo%20&p_tr2=2

nepavojingi, inertiniai). Nurodyti reikalavimai sąvartynų įrengimui, eksploatacijai, uždarymui, priežiūrai po uždarymo. Kiekvienas sąvartynas turi turėti draudžiamų šalinti atliekų sąrašus. Pridėtas bendrųjų reikalavimų sąrašas sąvartynams.⁸⁴

Atskirų atliekų srautų tvarkymo aktai – jos skirtos konkrečioms atliekų srautams, įvertinant specifinius jų tvarkymo reikalavimus. Atliekų srautų kontrolei priskiriami tokie ES Aplinkosauginiai teisės aktai:

Direktyva dėl pakuočių ir pakuočių atliekų (94/62/EB). Įvardijami pagrindiniai apibrėžimai, prevencinės priemonės, ženklavimo ir indentifikavimo sistemos reikalavimai. Nurodoma pakuočių ir pakuočių atliekų perdirbimo ir pakartotinio naudojimo reikalavimai.⁸⁵

*Direktyva dėl naudotų alyvų šalinimo (75/439/EEB)*⁸⁶;

Direktyva dėl polichlorintų bifenių ir terfenilų PCB/PCT šalinimo (96/59/EB);⁸⁷

Direktyva dėl baterijų ir akumuliatorių (2006/66/EB);⁸⁸

Direktyva dėl aplinkos, ypač dirvožemio, apsaugos naudojant žemės ūkyje nuotekų dumblą (86/278/EEB);⁸⁹

*Direktyva dėl elektros ir elektroninės įrangos atliekų (2002/96/EB)*⁹⁰

*Direktyva dėl eksploatuoti netinkamų transporto priemonių (2000/53/EE)*⁹¹

Direktyva dėl pavojingų atliekų (91/689/EEB);⁹²

Direktyva dėl titano dioksido pramonės atliekų sukeltos taršos mažinimo ir galutinio panaikinimo programų derinimo tvarkos (92/112/EEB).⁹³

Iki šiol valstybės narės nepakankamai gerai įgyvendina atliekų tvarkymo teisės aktus. Įvairios taisyklės yra parengtos pagal visus standartus, bet jų tinkamas vykdymas nėra užtikrintas. Prasčiausiai

⁸⁴ Tarybos direktyva 1999/31/EB dėl atliekų sąvartynų. Prieiga per internetą [žiūrėta 2012 10 10]
<http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:31999L0031:LT:NOT>

⁸⁵ Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 94/62/EB dėl pakuočių ir pakuočių atliekų. Prieiga per internetą
http://www3.lrs.lt/pls/inter1/dokpaieska.showdoc_1?p_id=26696&p_query=&p_tr2=2 [žiūrėta 2012 10 10]

⁸⁶ Tarybos Direktyva dėl naudotų alyvų šalinimo. Prieiga per internetą [žiūrėta 2012 10 10]
<http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:31975L0439:LT:NOT>

⁸⁷ Tarybos direktyva 96/59/EB dėl polichlorintų bifenių ir polichlorintų terfenilų šalinimo (PCB/PCT). Prieiga per internetą

<http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:31996L0059:LT:NOT> [žiūrėta 2012 10 10]

⁸⁸ Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2006/66/EB dėl baterijų ir akumuliatorių bei baterijų ir akumuliatorių atliekų. Prieiga per internetą [žiūrėta 2012 10 10]

<http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:32006L0066:LT:NOT>

⁸⁹ Tarybos Direktyva dėl aplinkos, ypač dirvožemio, apsaugos naudojant žemės ūkyje nuotekų dumblą. Prieiga per internetą

<http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:31986L0278:LT:NOT> [žiūrėta 2012 10 10]

⁹⁰ Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2002/96/EB dėl elektros ir elektroninės įrangos atliekų. Prieiga per internetą
<http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:32002L0096:LT:NOT> [žiūrėta 2012 10 10]

⁹¹ Europos Parlamento ir Tarybos direktyva dėl eksploatuoti netinkamų transporto priemonių. Prieiga per internetą
<http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:32000L0053:LT:NOT> [žiūrėta 2012 10 10]

⁹² Tarybos Direktyva dėl pavojingų atliekų. Prieiga per internetą [žiūrėta 2012 10 10]

<http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:31991L0689:LT:NOT>

⁹³ 1992 m. gruodžio 15 d. Tarybos Direktyva 92/112/EEB dėl titano dioksido pramonės atliekų sukeltos taršos mažinimo ir galutinio panaikinimo programų derinimo tvarkos. Prieiga per internetą [žiūrėta 2012 10 10]

<http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:31992L0112:LT:NOT>

yra įgyvendinamos Atliekų pagrindų direktyva, Direktyva dėl atliekų sąvartynų ir Atliekų vežimo reglamentas. Valstybės įstojusios į ES po 2004 metų susiduria ypač su didelėmis problemomis šioje srityje. Trūksta atliekų tvarkymo infrastruktūros, šalinamos atliekos sąvartynuose, o visuomenė nėra pakankamai subrendusi suprasti atliekų rūšiavimo naudą, vyrauja nelegalus atliekų gabenimas. Yra siekiama sumažinti šias neigiamas pasekmes geriau vykdant nustatytus ES atliekų teisės aktus.⁹⁴

Yra puikių pavyzdžių, kaip tinkamai įgyvendinti ES teisės aktai teigiamai paveikė aplinką. Per pastaruosius dešimt metų, po priimtos pakuočių direktyvos, pakuočių atliekų perdirbimo ir panaudojimo lygis nuolat augo, taigi mažėjo šiltnamio efektą sukeliančių išmetamųjų dujų ir buvo taupomi ištekliai. Uždraudus kaupti padangų atliekas sąvartynuose, jų panaudojimas išaugo 95 %, atsirado stabili iš padangų gaunamų medžiagų rinka, sumažėjo gaisro rizika sąvartynuose. Įvedus pavojingų medžiagų, esančių, pvz., elektroninėje įrangoje arba transporto priemonėse, kontrolę, sumažėjo grėsmė sveikatai. Už netinkamai vykdomus ES teisės aktus valstybė narės gauna sankcijas. Komisija stengiasi padėti valstybėms geriau įgyvendinti atliekų tvarkymo teisės aktus, tačiau už netinkamą jų vykdymą baudžia valstybes.⁹⁵

1.5 Atliekų politikos rodikliai ES

Vis gerėjančios gyvenimo sąlygos, didėjantys standartai leidžia gyventojams vis daugiau pirkti ir vartoti. Vartojimas išaugo, o pirkėjams yra pasiūlomas daug didesnis prekių pasirinkimas, kurios turi vis trumpesnę galiojimo trukmę. Technologinė pažanga leidžia naudoti vis daugiau skirtingų įrenginių, kuriuos galima pakeisti patobulintais. Dėl šių priežasčių vis didėja susidarančių atliekų kiekiai.⁹⁶

Šiuo metu pasaulyje yra sukuriama 1,3 milijardai tonų atliekų per metus. Yra pranašaujama, kad 2025 metais sukuriamų atliekų kiekis padidės trigubai. Labiau išsivysčiusios valstybės sukuria daug daugiau atliekų nei mažiau išsivysčiusios.⁹⁷

Pirmoje vietoje pagal gaminamų atliekų kiekį yra Amerika. Tačiau tokios valstybės kaip Kinija ir Brazilija sparčiai didinančios gamybos pajėgumus didina susidarančių atliekų kiekius. Prognozuojama, kad 2025 metais Kinija gamins trigubai daugiau atliekų nei šiuo metu ir taps pirmaujančia valstybe. Iš Europos valstybių daugiausiai atliekų pagamina Vokietija, tačiau jos atliekų

⁹⁴ Atliekų tvarkymas. Komisija ragina valstybes nars geriau įgyvendinti ES atliekų tvarkymo teisės aktus. Prieiga per internetą http://europa.eu/rapid/press-release_IP-09-1795_lt.htm?locale=en [žiūrėta 2013 01 10]

⁹⁵ Ten pat

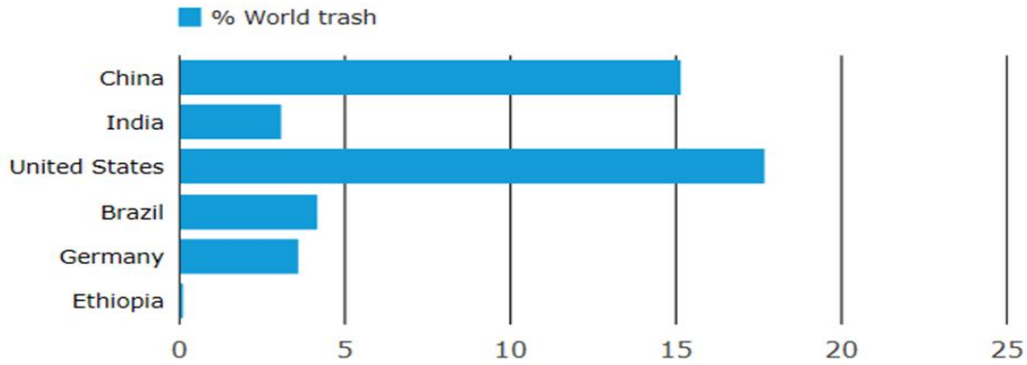
⁹⁶ Being wise with waste: the EU's approach to waste management. Prieiga per internetą [žiūrėta 2012 08 20] <http://ec.europa.eu/environment/waste/pdf/WASTE%20BROCHURE.pdf>

⁹⁷ WorldBank: solidwaste to double by 2025. Prieiga per internetą [žiūrėta 2012 09 05]

<http://www.ben-global.com/storyview.asp?storyID=9588390§ion=Advanced+Technologies§ionsource=s1450114>

rūšiavimo sistema veikia efektyviau nei Indijos, Brazilijos ar Kinijos. Amerikiečiams ir europiečiams tenka daugiausiai pagaminamų atliekų kiekis vienam žmogui.⁹⁸

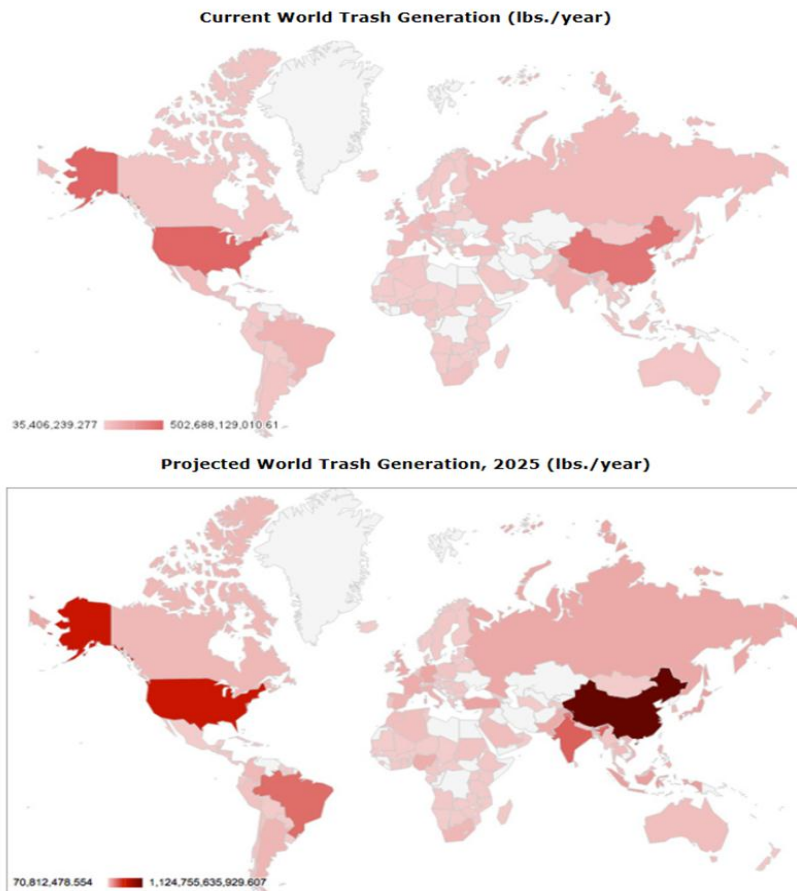
1 Pav. Pasaulio valstybėse susidarančių atliekų kiekiai procentais 2009 m.

Šaltinis: Charts: What Your Trash Reveals About the World Economy
<http://www.motherjones.com/environment/2012/07/trash-charts-world-bank-report-economy>

2 Pav. 2009 m. susidariusių atliekų pasklidimas pasaulyje. (svarais)

3 Pav. Progozė, kiek atliekų pasaulio valstybės gamins 2025 metais

⁹⁸ Charts: What Your Trash Reveals About the World Economy. Prieiga per internetą [žiūrėta 2012 12 10]
<http://www.motherjones.com/environment/2012/07/trash-charts-world-bank-report-economy>

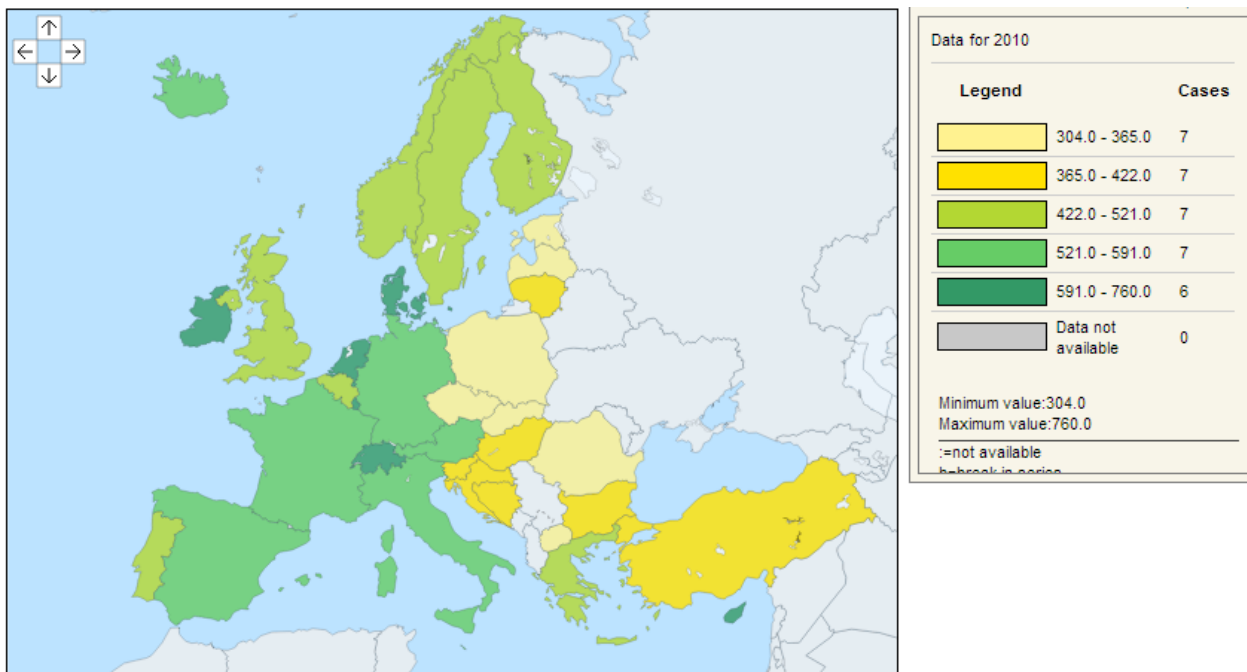
Šaltinis: Charts: What Your Trash Reveals About the World Economy

<http://www.motherjones.com/environment/2012/07/trash-charts-world-bank-report-economy>

Iš trečio paveikslo matyti, kad pagal ateities prognozes gaminamų atliekų kiekis ir sparta vis labiau didės. Todėl siekiama tobulinti atliekų tvarkymo sistemą visame pasaulyje.⁹⁹

Skirtingose šalyse susidaro labai skirtingi atliekų kiekiai – tai priklauso nuo ekonominių ir socialinių sąlygų šalyje. 2010 metais 27 ES valstybėms teko 502 kg atliekų vienam žmogui. 486 kg atliekų buvo sutvarkyta panaudojus atliekų tvarkymo metodus : 38% atliekų buvo palaidota sąvartynuose, 22 %– sudeginta, 25%- perdirbta, 15%- kompostuota.¹⁰⁰

4 Pav. Kiek susidarė atliekų vienam žmogui kg 2010 metais ES.

Šaltinis: Eurostat.

<http://epp.eurostat.ec.europa.eu/tgm/refreshTableAction.do?tab=table&plugin=1&pcode=tsdpc240&language=en>

Iš pateiktos lentelės Nr. 1 (Priede Nr. 3) ir pateikto 4 paveikslo matome, kad daugiausiai atliekų 2010 metais susidarė Kipre - 760 kg vienam gyventojui, toliau seka Liuksemburgas, Danija ir Airija nuo 600 iki 700 kg žmogui. Nyderlanduose susidarė 595 kg atliekų vienam gyventojui. Lietuvoje vienam gyventojui 2010 metais teko 381 kg atliekų. ES valstybės, kurių plotas yra nedidelis, bet tankiai apgyvendintas, gamina daugiausiai atliekų palyginus su didelę teritoriją turinčiomis valstybėmis.

⁹⁹Charts: What Your Trash Reveals About the World Economy. Prieiga per internetą [žiūrėta 2012 12 10]

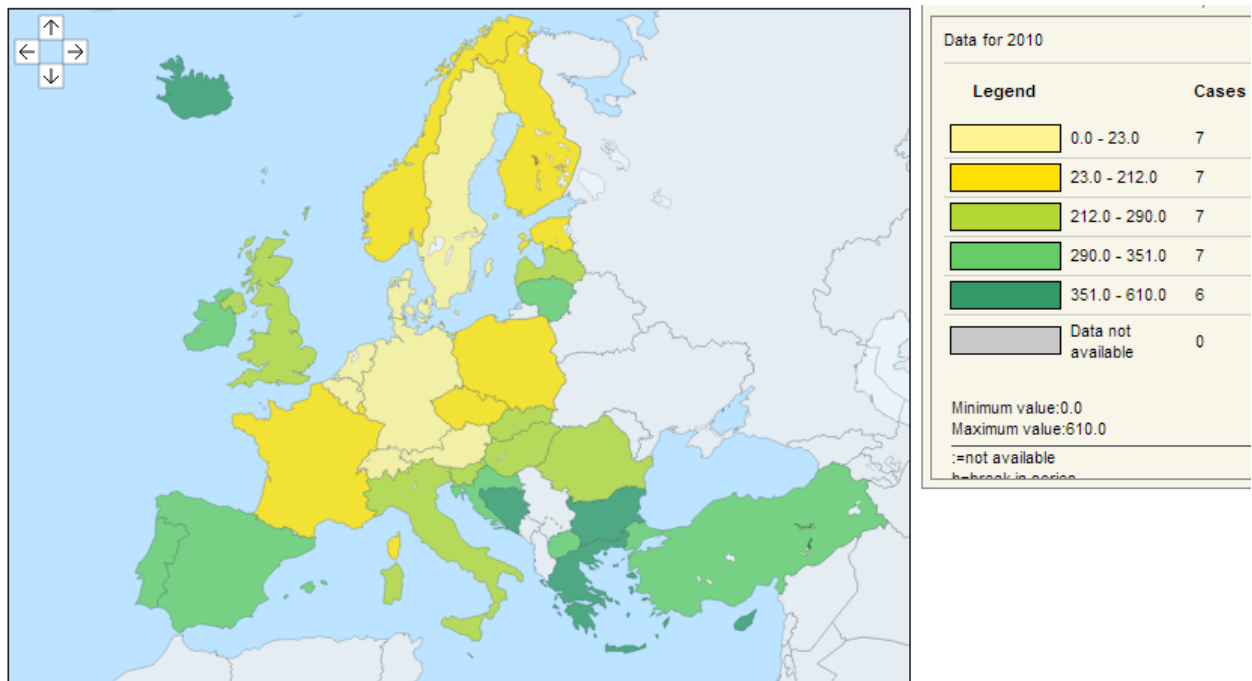
<http://www.motherjones.com/environment/2012/07/trash-charts-world-bank-report-economy>

¹⁰⁰ Environment in the EU27 Landfill still accounted for nearly 40% of municipal waste treated in the EU27 in 2010.

Prieiga per internetą http://epp.eurostat.ec.europa.eu/cache/ITY_PUBLIC/8-27032012-AP/EN/8-27032012-AP-EN.PDF [žiūrėta 2012 12 07]

Labiausiai išsivysčiusiose šalyse, vyrauja kietųjų atliekų tvarkymo būdas pagrįstas hierarchijos principu. Pirmiausia visų atliekų kiekis turėtų būti sumažintas, tuomet sudegintas, ir tik esant būtinybei palaidotas sąvartynuose. Dėl užimamos didelės teritorijos ir ypač aukšto užterštumo lygio sąvartynai yra laikomi pačia blogiausia atliekų šalinimo priemone. Deginimas sunaudoja mažiau sąnaudų. Tačiau deginimo įrenginiai prisideda prie užterštumo didinimo, cheminių atliekų susidarymo. Deginimo gamyklos išpopuliarėjo Europoje dėl jų galimybės išgauti energiją. Renkantis atliekų šalinimo metodą įtakos turi ir užterštumo galimybė, oro, vandens ir dirvožemio užterštumo didinimas. Yra manoma, kad deginimo įrenginių žalą atperka jų pagaminama energija arba šildymas.¹⁰¹

5 Pav. Kiek kg atliekų 2010 metais buvo pašalinta sąvartynuose vienam žmogui ES.

Šaltinis: Eurostat.

<http://epp.eurostat.ec.europa.eu/tgm/refreshTableAction.do?tab=table&plugin=1&pcode=tsdpc240&language=en>

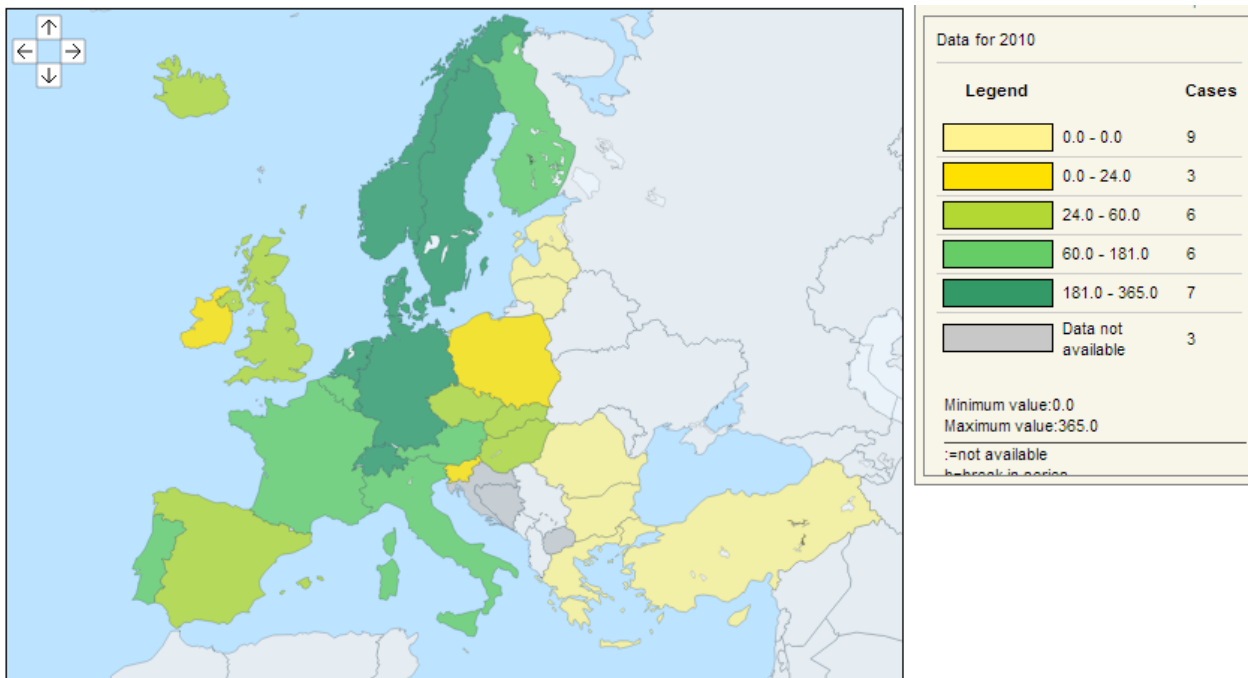
Atliekų šalinimo metodai skiriasi valstybėse narėse. Iš pateikto 5 paveikslo ir lentelės Nr. 2 (Priedas Nr. 3) matome, kad 2010 metais daugiausiai atliekų pašalintų sąvartyne vienam žmogui buvo Kipre - 610 kg, Maltoje – 485 kg, Bulgarijoje – 404 kg, Airijoje – 334 kg ir Lietuvoje – 328 kg vienam gyventojui. Visas ES vidurkis siekia 182 kg, dvigubai mažiau nei Lietuva pašalina savo atliekų sąvartynuose. Nyderlanduose atliekų pašalinimas sąvartynuose vienam gyventojui tenka iki 2 kg.

Šalys, kur sąvartynai yra pagrindiniai atliekų šalinimo metodai yra priklausomos nuo sąvartynų, kiti metodai beveik nenaudojami, kaip ir ekonominiai, ir reguliavimo instrumentai. Sąvartynai beveik nėra apriboti ar uždrausti, todėl beveik visas atliekų kiekis keliauja į sąvartynus. Namų ūkiai dažniausiai nėra aptarnaujami komunalinių atliekų surinkimo įmonėmis. Dauguma tokių

¹⁰¹ Burn or Bury? A Social Cost Comparison of Final Waste Disposal Methods. Prieiga per internetą <http://people.few.eur.nl/dijkgraaf/Epubs/Burn%20or%20Bury%20Nota%20di%20Lavoro.pdf> [žiūrėta 2012 08 10]

valstybių narių nepadidino komunalinių atliekų rūšiavimo pajėgumų arba pasiekė tik nežymius pakeitimus atliekų rūšiavime lyginant su kitomis valstybėmis.¹⁰²

6 Pav. Kiek kg sudegintų atliekų teko vienam žmogui 2010 metais ES.

Šaltinis: Eurostat.

<http://epp.eurostat.ec.europa.eu/tgm/refreshTableAction.do?tab=table&plugin=1&pcode=tsdpc240&language=en>

Lentelė Nr. 3 (Priedas Nr. 3) ir aukščiau pateiktas 6 paveikslas vaizduoja atliekų deginimo pasiskirstymą tarp ES valstybių 2010 metais. Daugiausiai atliekų 2010 metais buvo sudeginta Danijoje, Vokietijoje ir Nyderlanduose. Lietuvoje atliekų deginimas nėra naudojamas, tokių valstybių kaip Lietuva iš viso yra 9.

Buitinių atliekų deginimas ir vertimas energija yra gana plačiai paplitęs tarp ekonomiškai stiprių pasaulio valstybių. Lietuvoje šis metodas nėra populiarus. Vadovaujantis Europos Sąjungos reikalavimais buitines atliekas panaudoti energijai gaminti Lietuva turi visas perspektyvas.¹⁰³

ES valstybes nares galima suskirstyti į tam tikras grupes pagal atliekų perdirbimo rodiklius. Valstybės, kuriuose daugiausiai yra perdirbama atliekų – Vokietija, Liuksemburgas, Nyderlandai, Danija, Arija, Belgija. Šios valstybės narės puikiai įgyvendina atliekų politiką, vyrauja apribojimai, mokesčiai komunalinėms atliekoms šalinamoms sąvartynuose, vykdoma visiškai biologiskai skaidžių

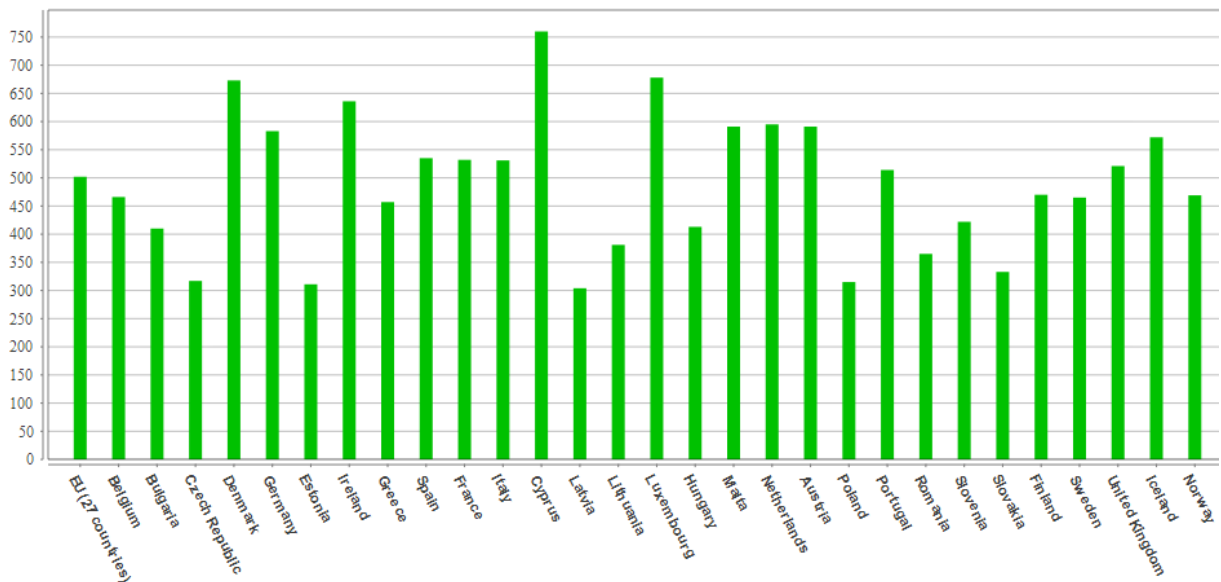
¹⁰² Screening of waste management performance of EU member states. Prieiga per internetą [žiūrėta 2012 12 07] http://ec.europa.eu/environment/waste/studies/pdf/Screening_report.pdf

¹⁰³ Economic instruments and waste policies in the Netherlands. Prieiga per internetą [http://www.ivm.vu.nl/en/Images/R09-01%20Economic_Instruments_in_Dutch_Waste_Policies%20_Final%20\(2\)_tcm53-82277.pdf](http://www.ivm.vu.nl/en/Images/R09-01%20Economic_Instruments_in_Dutch_Waste_Policies%20_Final%20(2)_tcm53-82277.pdf) [žiūrėta 2012 08 10]

atliekų politikos tikslų įgyvendinimas. Valstybės siekia praplėsti „mokėk kai išmeti“ principą valstybinių lygmeniu, nes kol kas jis naudojamas regioninio lygmeniu.¹⁰⁴

Pateiktas 7 paveikslas ir lentelė Nr. 4 (Priedas Nr. 3) vaizduoja ES valstybių narių atliekų perdirbimo rodiklius 2010 metais vienam žmogui. Daugiausiai atliekų 2010 metais perdirbo Kipras, Danija, Airija, Liuksemburgas, Vokietija, Malta, Olandija, Austrija.

7 Pav. Kiek atliekų buvo perdirbta ES 2010 metais kg vienam asmeniui.

Šaltinis: Eurostat

<http://epp.eurostat.ec.europa.eu/tgm/refreshTableAction.do?tab=table&plugin=1&pcode=tsdpc240&language=en>

Vengrija, Ispanija, Portugalija, Slovėnija – valstybės, kur ne visi namų ūkiai dalyvauja atliekų surinkimo sistemoje, pajėgumų planavimas yra nepakankamas, atliekų prevencija nėra įtraukta į politinę darbotvarkę, o komunalinių atliekų rūšiavimas bei ekonominių ir teisinių instrumentų naudojimas yra tik vidutinio lygmens. Vyrauja vidutiniai atliekų rūšiavimo rodikliai.¹⁰⁵

Paskutinę grupę sudaro valstybės, kurios susiduria su didžiausiais sunkumais atliekų tvarkymo srityje. Vyrauja nedidelis atliekų perdirbimo procentas.¹⁰⁶

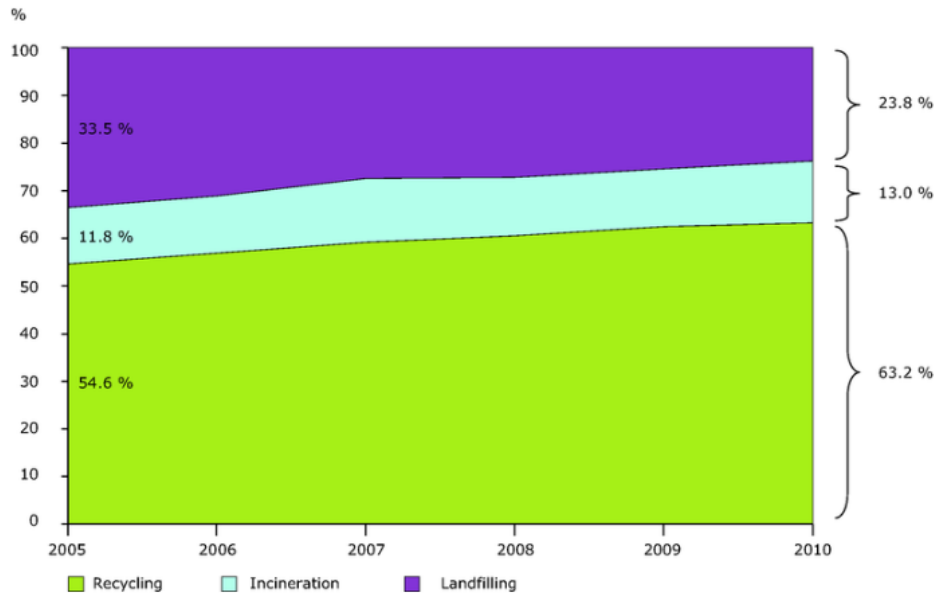
Atliekos yra rūšiuojamos į grupes, dažniausiai skirstomos į plastiką, stiklą ir popierių. Plastiko didžiausią dalį sudaro pakuočių atliekos, kurios gali būti tvarkomos skirtingais būdais – rūšiuojamos, deginamos arba pašalinamos sąvartynuose. Iš žemiau pateikto 8 paveikslo matome, kad 2010 metais ES valstybės narės pakuočių atliekų tvarkymui pasirinko deginti 13 %, pašalinti sąvartynuose – 23,8% ir perdirbti – 63,2 %.

¹⁰⁴ Screening of waste management performance of EU member states. Prieiga per internetą [žiūrėta 2012 12 07] http://ec.europa.eu/environment/waste/studies/pdf/Screening_report.pdf

¹⁰⁵ Screening of waste management performance of EU member states. Prieiga per internetą http://ec.europa.eu/environment/waste/studies/pdf/Screening_report.pdf [žiūrėta 2012 12 07]

¹⁰⁶ Ten pat. [žiūrėta 2012 12 07]

8 Pav. Kokie atliekų tvarkymo metodai yra naudojami ES tvarkant pakuočių atliekas.

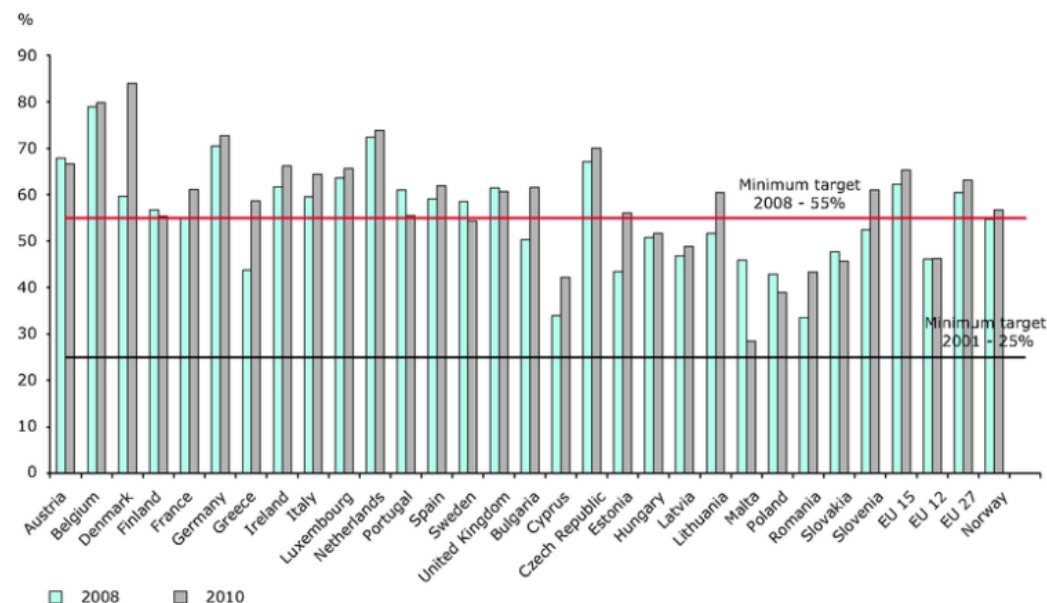
Šaltinis: Europos Aplinkos Agentūra

<http://www.eea.europa.eu/data-and-maps/figures/treatment-of-packaging-waste-in-the-eu-5>

Atliekų perdirbimas padidėjo nuo 2005 metų 54,6 % iki 2010 metais 63,2 %. Didžiausia problema ta, kad tik ekonomiškai stiprios valstybės plėtoja atliekų perdirbimo sistemos pajėgumus.

Žemiau pateiktas 9 paveikslas vaizduoja pakuočių atliekų rūšiavimą ES valstybėse 2008 ir 2010 metais. 2010 metais daugiausiai pakuočių atliekų išrūšiavo Danija, Belgija, Nyderlandai ir Vokietija. ES 2008 metais nustatė minimalų pakuočių atliekų perdirbimo lygį, kurio Lietuva nepasiekė. Šis rodiklis padidėjo tik 2010 metais. Latvija, Lenkija, Rumunija, Kipras, Malta, Vengrija, Rumunija, Slovakija šio tikslo nepasiekė ir 2010 metais.

9 Pav. Kiek procentų pakuočių atliekų buvo surūšiuojama valstybėse 2008 ir 2010 metais.

Šaltinis: Europos Aplinkos Agentūra

<http://www.eea.europa.eu/data-and-maps/figures/recycling-of-packaging-waste-by-country-3>

ES atliekų politika siekia sumažinti būsimų atliekų atsiradimą. Kiekviena valstybė šį tikslą bando įgyvendinti savo pasirinktomis priemonėmis.

Italijoje sausas maistas yra parduodamas dideliuose induose, taip mažinamas pakuočių atliekų kiekis, o pirkėjai sutaupo pinigų ir apsaugo aplinką. Apie 30 eko-centrų veikiančių Italijoje ir Šveicarijoje kasmet neleidžia susidaryti apie 1 milijonui pakuočių atliekų. Austrijoje veikia atliekų prevencinė programa, kurios tikslas valstybinius pinigus išleisti ekologiškoms prekėms ir paslaugoms (žalieji viešieji pirkiniai), pagalba įmonėms tapti ekologiškai veiksmingesnėmis, skatinti antrinį naudojimą, kultūros paslaugų informatyvumo didinimas. Gyventojai gali pirkti ir naudoti jau panaudotus daiktus internetu ir taip sumažinti atliekų susidarymą. Portugalijoje veikia „Tinkamo dydžio Meniu“ projektas, kuriuo siekiama padėti restoranams sukurti tokius meniu, pagal kuriuos būtų išmetama mažiau maisto. Kuriama subalansuota dieta ar mažinamos išmetamo maisto kiekis. Prancūzijoje pradėtas projektas „Sustabdykime pašto atliekas“. Per metus vidutiniškai gyventojas gauna 15 kg bevardžių skrajučių ir kitokių brošiūrų. Šis projektas buvo įtrauktas į Prancūzijos valstybinį atliekų tvarkymo planą. Buvo išleisti lipdukai, kuriais gyventojai naudojami, jei nenori gauti neadresuoto pašto. Dėl šių lipdukų naudojimo ženkliai sumažėjo tokių atliekų kiekis. Belgijoje veikia antrinio panaudojimo centras, kuriame išmesti drabužiai, technika, baldai, knygos, virtuvės įrankiai, dviračiai buvo dar kartą panaudojami.¹⁰⁷

Nepaisant visų teisinių, ekonominių, socialinių priemonių atliekų politikoje, bendras ES valstybių narių susidarančių atliekų kiekis vis didėja, todėl turi būti užtikrinta racionalus išteklių panaudojimas, užtikrinant, kad ir ateities kartoms išteklių užtektų. Būtina sukurti ekologiškai draugiškus gaminius, skatinti protingą ir aplinkos apsaugai naudingą pirkėjų elgesį, pagerinti atliekų rūšiavimą. Tik nedidelė ES valstybių narių dalis yra pasiekusi ypač aukštus standartus šioje srityje, būtina padėti kitoms valstybėms pasiekti tokius standartus.¹⁰⁸

Nyderlandai tarp ES valstybių pasižymi aukštu atliekų gaminių ir perdirbimo lygiu, ypač aukštu atliekų deginimo rodikliu, o atliekų pašalinimas sąvartynuose beveik nenaudojamas. Tuo tarpu Lietuva gamina mažiau atliekų palyginus su ES šalių vidurkiu, tačiau perdirbimo lygis yra kritiškai mažas. Visos atliekos yra šalinamos sąvartynuose. Abi valstybės plėtoja ES atliekų politiką savo valstybėse, tačiau rezultatai pasiekti skirtingi. Lietuva yra iš tų valstybių, kuriai reikia pagalbos plėtojant atliekų politiką, o Nyderlandų geroji praktika gali padėti tai padaryti

¹⁰⁷ Waste Prevention. Prieiga per internetą [žiūrėta 2012 11 07]
<http://ec.europa.eu/environment/waste/prevention/practices.htm>

¹⁰⁸ Being wise with waste: the EU's approach to waste management. Prieiga per internetą [žiūrėta 2012 08 10]
<http://ec.europa.eu/environment/waste/pdf/WASTE%20BROCHURE.pdf>

2. LIETUVOS IR OLANDIJOS ATLIEKŲ TVARKYMO POLITIKOS PALYGINIMAS

Lietuvoje ir Olandijoje yra naudojami skirtingi pagrindiniai atliekų šalinimo būdai – sąvartynai ir atliekų deginimas. Šalys pačios pasirinko tokius atliekų šalinimo metodus ir įvairias ekonomines, socialines ir teises priemones naudojamoje atliekų šalinimo sistemoje. Tačiau pagal ES standartus, pirmasis prioritetas tvarkant atliekas yra teikiamas perdirbimui, kurį abi valstybės stengiasi plėtoti savo šalyje. Šis rodiklis ženkliai skiriasi abiejuose valstybėse. Tam įtakos gali turėti pasirinktas atliekų šalinimo metodas, istorinės aplinkybės, ekonominės, teisinės ir institucinės naudojamos priemonės.

2.1 Atliekų sistemos atsiradimo istorinės aplinkybės

LIETUVA

Istorinė raida padeda suprasti kaip valstybės kovojo su atliekų susidarymu, koks buvo jų pasirinkimas šalinant atliekas ir kodėl.

„Lietuviai kaip pagonys saugojo savo gamtą. Tikėdami dievais jie rūpinosi gamta, stengėsi ją tausoti. Tačiau tai buvo tik tikėjimu paremta gamtos apsauga. Pirmieji teisiškai įtvirtinti mėginimai apsaugoti miškus ir laukinius žvėris atsirado XIV a. 1398 m. Salyno sutartyje minimos „Šventosios girios“ palei Nevėžį. Tai buvo miškai, svarbūs kulto, taip pat ūkiniu ir gynybiniu požiūriu. Juose buvo draudžiama medžioti, kirsti medžius, be reikalo po juos vaikščioti, daryti takus ir pan“.¹⁰⁹

Išsaugoti gamtos išteklius Lietuvoje buvo bandoma ir feodalizmo laikais. Pradėti kurti saviti įstatymai, kurie įtvirtina tam tikras teisės normas – statutai. Pirmasis Lietuvos Statutas (1529) numatė nuobaudas už neteisėtą medžioklę ir žvejybą, draudė neteisėtus kirtimus, kai kurių žvėrių ir paukščių naikinimą. Aplinkos apsaugos požiūriu statutą galima įvertinti kaip atskaitos tašką nuo kurio išsirutulioja visa esama aplinkos apsaugos sistema Lietuvoje. Statutai ilgai buvo laikomi vieninteliais įstatymais reguliuojančiais gamtos išteklių naudojimą.¹¹⁰

Po Antrojo pasaulinio karo Lietuva prarado galimybę savarankiškai rūpintis valstybės gerove. Okupacija Lietuvai trukdė vystytis ir plėtotis, savarankiškai spręsti problemas. Kolektyvizacija ir intensyvi melioracija sunaikino natūralias pievas ir ganyklas, didelę dalį pelkių, sunaikintos ūkininkų sodybos ir jų želdiniai, suformuotos didžiulės Lietuvai nebūdingos atviros erdvės, sureguliuoti ir paversti kanalais dauguma upių ir upelių, tai labai nuskurdino Lietuvos kraštovaizdį, sumažino

¹⁰⁹ Marcijonas A. Teisinė gamtos apsauga. – Vilnius: Mintis, 1978. 15 psl.

¹¹⁰ Stasys L., 1923-2009. Lietuvos statutai, jų kūrėjai ir epocha. - Kaunas : Spindulys, 1994.

biologinę įvairovę. Dėl intensyvaus prastos kokybės mineralinių trąšų naudojimo tuo laikotarpiu labai padidėjo pasklidusi žemės ūkio tarša.¹¹¹

„Pirmąja oficialia gamtos apsaugos institucija laikytina 1947 m. įkurta Medžioklės ūkio valdyba prie Ministrų Tarybos. Ji rūpinosi gamtos ištekliais, kontroliavo ir koordinavo verslinę bei mėgėjišką medžioklę, vykdė gyvūnų apsaugos institucijų funkcijomis. 1957 m. buvo įsteigtas Gamtos apsaugos komitetas prie Ministrų Tarybos. Institucija vykdė valstybinę kontrolę ir aplinkos būklės priežiūrą, rūpinosi medžioklės ir žvejybos tinklu. Rinko duomenis apie užterštumą. Gamtos apsaugos komiteto įsteigimas yra laikomas naujas etapas gamtos apsaugos srityje. Komiteto veiklos sfera buvo palyginti siaura, iš esmės apėmė tik gyvosios gamtos apsaugos reikalavimus. kitų gamtos apsaugos naudojimo, kontrolės, tvarkymo klausimai liko padalinti po kitas ministerijas arba žinybas“.¹¹²

1960 m. buvo įsteigta Lietuvos gamtos apsaugos draugija, kuri daugiausia dėmesio skyrė vandens apsaugos ir racionalaus naudojimo, oro apsaugos, dirvų apsaugos, miškų ir augalų apsaugos bei rekreacijos ir kovos su triukšmu, faunos apsaugos, teisinių ir ekonominių gamtos apsaugos problemų, informacijos teikimo klausimams.¹¹³

„Tarybų Sąjungoje ilgą laiką nebuvo vieningos gamtos apsaugos valdymo sistemos. Tik 1987 m, spaudžiant tarptautinėms organizacijoms Tarybų Sąjunga pripažino gamtos apsaugos svarbą ir įkūrė TSRS valstybinį gamtos apsaugos komitetą, kuriam buvo pavesta koordinuoti visų gamtosauginių institucijų sąjunginėse respublikose veiklą. Ji tapo centrine valstybinio valdymo gamtosaugos ir gamtos išteklių naudojimo srityje institucija, visiškai atsakinga už gamtos apsaugą, racionalų gamtos išteklių naudojimą bei atkūrimo organizavimą visoje Respublikoje.“¹¹⁴

Atgavusi nepriklausomybę Lietuva turėjo viską pradėti iš naujo: organizuoti valstybės aparatą, kovoti su iškilusiomis ir kylančiomis problemomis visuose sektoriuose. Po karo nualintas kraštas sunkiai atsigavo ekonomiškai. Gamtos apsauga ir tarptautiniai ryšiai šioje srityje daugiausia buvo skirti žemės ūkio problemų sprendimui, nes jis buvo tautos ir valstybės išlaikymo pagrindas. Kilo daug rūpesčių, o išteklių liko mažai šalyje.¹¹⁵

„1990 metais buvo įkurtas Aplinkos apsaugos departamentas, kuris buvo skirtas valstybiniam gamtos išteklių naudojimui bei aplinkos apsaugos politikos įgyvendinimui. Vėliau šis departamentas buvo pertvarkytas į Aplinkos apsaugos ministeriją. 1992 metais buvo parengtas Lietuvos aplinkos apsaugos programa. 1998 metais Aplinkos apsaugos ministerijai buvo suteikta daugiau galių ir pervadinta į Aplinkos ministeriją.“¹¹⁶

¹¹¹ Jankevičius K., Stasinas J. Lietuvos aplinkosaugos raida. - Vilnius : ABO, 2000. 15 psl.

¹¹² Mykolo Romerio universitetas. Aplinkos politika ir valdymas. – Vilnius: 2008. 34 psl.

¹¹³ Ten pat.

¹¹⁴ Jankevičius K., Stasinas J. Lietuvos aplinkosaugos raida. - Vilnius : ABO, 2000. 40 psl.

¹¹⁵ Ten pat 309 psl.

¹¹⁶ Mykolo Romerio universitetas. Aplinkos politika ir valdymas. – Vilnius: 2008. 34-35 psl.

Lietuvoje ilgą laiką nebuvo galvojama apie atliekų problemą kaip atskirą gamtos apsaugos sritį. Kadangi gamtos apsaugos problemų aktyvus sprendimas prasidėjo palyginti neseniai. Atliekų problema nebuvo tokia ryški dėl istorinių Lietuvos aplinkybių, karai, okupacija, nebuvo tokio intensyvaus vartojimo kaip šiandien. Automobilių nebuvo labai daug, pramoninės įmonės nesiplėtė taip sparčiai, todėl atmosferos ir upių užterštumas nebuvo toks didelis. Visiems pakako to, kad buvo rūpinamasi išteklių naudojimu, miškų ūkiu, fauna, žuvų ištekliais. Lietuvoje į gamtos apsaugos, aplinkos tvarkymo darbus aktyviai buvo įtraukiamos savivaldybės. Jos rūpinosi įstatymais, nutarimais iškilusioms problemoms spręsti.¹¹⁷ Atliekų politika buvo pradėta rūpintis nuo 1990 metų.

1992 metais Lietuvoje buvo sukurta pirminė atliekų apskaitos sistema ir atliekų klasifikacija. Iki to laiko buvo rengiamos tik pavojingų atliekų apskaitos. 1998 metais buvo priimtas Atliekų tvarkymo įstatymas, nuo kurio prasidėjo atliekų tvarkymo teisinės bazės kūrimas. Po nepriklausomybės atgavimo ypač trūko reikalavimų, taisyklių apibrėžiančių skirtingų atliekų srautų tvarkymą. 1999 metais Vyriausybė patvirtino pavojingų atliekų tvarkymo programą, buvo paruoštos atliekų tvarkymo taisyklių įgyvendinimas savivaldybės lygmeniu.¹¹⁸

Teigiami pokyčiai atliekų perdirbimo srityje prasidėjo nuo 1999 metų, kai buvo patvirtintos Valstybinės atliekų tvarkymo strategijos. 2002 metais buvo patvirtintas Valstybinis strateginis atliekų tvarkymo planas, 2003 m. Nacionalinė darnaus vystymosi strategija. Nors tai nedidelis laiko tarpas, per šiuos metus Lietuvos Respublikoje buvo intensyviai plėtojama buitinių atliekų tvarkymo infrastruktūra: pagal ES reikalavimus įrengti nauji sąvartynai (2003 m. jų veikė 737), sumažintas jų skaičius, plečiamas atliekų rūšiavimas, surinkimas bei perdirbimas.¹¹⁹

2002 metais buvo priimtas Mokesčio už aplinkos teršimą įstatymas, kuris įvedė ekonominius instrumentus į Lietuvos atliekų tvarkymo politiką – mokesčiai už tam tikras atliekas, gamintojo atsakomybės punktas.¹²⁰

Priimti teisės aktai atliekų tvarkymo srityje siekė įvesti naują atliekų tvarkymo sistemą, sumažinti susidarančių atliekų kiekius, supažindinti gyventojus su nauja sistema, skatinti rūšiavimą. Tačiau buvo sunku pereiti nuo centralizuotos sistemos, kuri veikė okupacijos metais prie decentralizuotos sistemos, kai atliekų tvarkymu turi įgyvendinti savivaldybės. Joms buvo priskirta kompetencija rengti atliekų tvarkymo procedūras ir pasirūpinti jų tinkamu įgyvendinimu ir

¹¹⁷ Jankevičius K., Stasinas J. Lietuvos aplinkosaugos raida. - Vilnius : ABO, 2000. 15 psl.

¹¹⁸ Dabkienė L., Subalansuotosios plėtros įgyvendinimo nacionalinė ataskaita : nuo Rio de Žaneiro link Johanesburgo : nuo pereinamojo laikotarpio link subalansuotos plėtros. Lietuvos Respublikos aplinkos ministerija, UNDP. Vilnius : Lututė, 2002. 64 psl.

¹¹⁹ Kultūra ir visuomenė. Socialinių tyrimų žurnalas 2010 Nr. 1 (2). ISSN 2029-4573. Lietuvos gyventojų buitinių atliekų problemos suvokimas ir rūpesčio aplinkosauga tipologija. Vylius Leonavičius Prieiga per internetą [žiūrėta 2012 11 10] <http://culturesociety.vdu.lt/wp-content/uploads/2011/01/3.-Vylius-Leonavi%C4%8Dius-Lithuanian-Population%E2%80%99s-Attitudes-Towards-the-Issue-of-Garbage-Disposal.pdf>

¹²⁰ Dabkienė L., Subalansuotosios plėtros įgyvendinimo nacionalinė ataskaita : nuo Rio de Žaneiro link Johanesburgo : nuo pereinamojo laikotarpio link subalansuotos plėtros. Lietuvos Respublikos aplinkos ministerija, UNDP. Vilnius : Lututė, 2002. 67 psl.

funkcionalumu. Tokie technologiniai ir struktūriniai pokyčiai buvo sunkūs ne tik savivaldybėms, bet ir patiems gyventojams. Jie turėjo prisitaikyti prie naujovių, keisti savo įpročius. Ruošiantis įstojimui į ES Lietuva vis labiau pradėjo reglamentuoti atliekų valdymą, pradėta kurti nauja teisinė, institucinė ir finansinė atliekų tvarkymo bazė.¹²¹

Įstojus į ES Lietuva gavo paramą vykdant aplinkos apsaugos projektus. Atliekų sektoriuje buvo susirūpinta sąvartynų skaičiumi.

„Europos Sąjungos Sanglaudos ir Europos Sąjungos paramos struktūrinių fondų lėšomis 2010 metais sutvarkyti 457 nepavojingųjų atliekų sąvartynai ir atliekų šalinimo vietos, 33 sąvartynuose atliekami sutvarkymo darbai. Planuojama sutvarkyti likusius 309 nepavojingųjų atliekų sąvartynus ir atliekų šalinimo vietas.“¹²² Šiuo metu Lietuvoje veikia 11 regioninių sąvartynų.

Pirmieji Lietuvoje įsigalėję įstatymai buvo akcentuoti į miškų ir gyvūnų išteklių naudojimą, privatinės nuosavybės išlaikymui. Apie atliekų politiką nebuvo galvoja labai ilgai. Gyventojų skaičius, vartojimo lygis nebuvo tokie dideli, todėl ir atliekų problema nebuvo akcentuojama. Tačiau pradėjus vykdyti atliekų politiką, buvo stengiamasi pakeisti žmonių nuomonę apie atliekas, paaiškinti atliekų problemos sudėtingumą, atliekų naudą, atsirado konteineriai atliekų rūšiavimui.

Teisinės, institucinės bei administracinės bazės kūrimas atliekų politikoje prasidėjo po Nepriklausomybės atkūrimo. Buvo siekiama padidinti bendradarbiavimą su kitomis valstybėmis, pasisemti iš jų gerosios praktikos pavyzdžių ir pritaikyti juo Lietuvoje.

NYDERLANDAI

Perdirbimas ir pakartotinis naudojimas Nyderlanduose buvo įprasta praktika iki industrializacijos. Tuo metu egzistavo stabilus, nedidelio masto privatus atliekų tvarkymo sektorius. Verslininkai rinko tokias atliekas kaip stiklas, metalas, audinių ir organinių atliekų liekanas, kurias parduodavo antriam panaudojimui. Organinės atliekos tarnavo kaip trąša žemės ūkyje. 19 amžiuje šią veiksmingą verslininkystės sistemą ypač paveikė intensyvi industrializacija, ekonomikos bumas, gyventojų skaičiaus didėjimas ir urbanizacija. Iki 1950 metų atliekos buvo laikomos nereikalingais daiktais, kurių reikia atsikratyti, tik 1960 metai šis suvokimas pasikeitė. Pirmoji iniciatyva dėl sistemingo komunalinių atliekų rinkimo kilo tankiai apgyvendintuose miestuose, kur šiukšlinimas tapo sudėtinga sveikatos ir higienos problema. Formaliai atliekų perdirbimas Nyderlanduose prasidėjo įkūrus Algemeene Vereeniging voor de Lompen – en Metaalhandel (Lempų ir Metalų federacija) 1920 m. vasario 25 dieną.¹²³

¹²¹ Visuomenės dalyvavimas buitinių atliekų tvarkyme kaip socialinės kaitos kriterijus Vylius Leonavičius. Prieiga per internetą <http://apini.ktu.edu/lt/Zurnalas/Straipsniai/25/10-VLeonavicius.pdf> [žiūrėta 2012 12 07]

¹²² Valstybinis strateginis atliekų tvarkymo planas. Prieiga per internetą [žiūrėta 2012 10 21] http://www3.lrs.lt/pls/inter2/dokpaieska.showdoc_l?p_id=388766

¹²³ Transitions and Institutional Change: The Case of the Dutch Waste Subsystem. Prieiga per internetą http://web.idrc.ca/en/ev-110172-201-1-DO_TOPIC.html [žiūrėta 2012 06 07]

XX amžiaus pradžioje stiprėjanti urbanizacija paskatino išvystyti didelio masto nuotekų sistemą bei įrengti tualetus namuose. Dėl spartaus ekonomikos augimo ir vartojamų produktų gamybos gaminamų atliekų kiekis pradėjo didėti. Vyriausybė buvo priversta įsitraukti į atliekų surinkimo, perdirbimo ir šalinimo verslą. Nuo šio momento Nyderlandų atliekų tvarkymo sistema nuo decentralizuotos perėjo prie centralizuotos.¹²⁴

Atliekų šalinimas sąvartynuose buvo vyriausybės pirminis pasirinkimas pereinant nuo privataus prie visuomeniško atliekų tvarkymo. Didžiausia problema buvo sąvartynų vietos pasirinkimas. XX amžiaus pradžioje vyko vietinių gyventojų protestai prieš Naardermeer sąvartyno įrengimą ne toli Amsterdamo.¹²⁵

1912 metais buvo atidaryta pirmoji atliekų deginimo gamykla Roterdame, 1914 ir 1918 metais - Leidene ir Roterdame. 1918 metais Hagoje buvo pastatyta nedidelė deginimo gamykla, kuri dėl savo unikalios elektros gamybos, tapo reikšminga naujovė atliekų tvarkyme. Dėl vis didėjančio atliekų saugojimo vietos trūkumo sąvartynuose atsirado nauja profesija - transporto operatoriai (pervežėjai), tokie kaip Vuilafvoer Maatschappij (Atliekų šalinimo asociacija, VAM) kuri rūpinosi buitinių atliekų gabenimu į kitas vietas kur jos buvo naudojamos kaip trąšos arba galutinai palaidojamos.¹²⁶

1960 metai ekonominis augimas lėmė nepaprastai aukštą gamybos ir vartojimo augimą, o kartu ir atliekų srauto didėjimą (plastikas, pakavimo ir vienkartinės medžiagos). 1970 metų pabaigoje olandai itin susirūpino sąvartynų poveikiu aplinkai. Iškilę abejonės naudojamos atliekų tvarkymo sistemos teisingumu ir tinkamumu. Buvo pradėta ieškoti alternatyvių būdų atliekoms šalinti – deginimas ir transportavimas.¹²⁷

Susidarantys dideli atliekų kiekiai bei naudojamos technologijos suteikė galimybę privačioms kompanijoms transportuoti atliekas į Belgiją, kur buvo pakankamai vietos jų sąvartynuose ir visuomenės nuomonė apie atliekas ne buvo tokia negatyvi kaip Nyderlanduose. Tuo pačiu metu Olandų vyriausybė išleido naujus reglamentus siekiant sumažinti susidariusius atliekų srautus. Svarbiausias šių pokyčių rezultatu tapo Atliekų Medžiagų įstatymas (1977), kuris apibrėžė atliekų tvarkymo struktūrą ir procedūras, pakavimo medžiagų naudojimą, atliekų apdorojimą ir pašalinimą bei atskirą atliekų surinkimo sistemą.¹²⁸

1970 metais aplinkos politika Nyderlanduose, kaip ir daugumoje vakarų valstybių, buvo daugiau ar mažiau valstybinis siekis. 1980 metais Nyderlandai tapo aplinkos politikos lyderiais. Švari

¹²⁴ General policy on waste. Prieiga per internetą <http://www.wbcscement.org/pdf/tf2/01GenPolonWaste.pdf> [žiūrėta 2012 05 25]

¹²⁵ Transitions and Institutional Change: The Case of the Dutch Waste Subsystem. Prieiga per internetą http://web.idrc.ca/en/ev-110172-201-1-DO_TOPIC.html [žiūrėta 2012 06 07]

¹²⁶ Ten pat. [žiūrėta 2012 06 07]

¹²⁷ General policy on waste. Prieiga per internetą <http://www.wbcscement.org/pdf/tf2/01GenPolonWaste.pdf> [žiūrėta 2012 05 25]

¹²⁸ Transitions and Institutional Change: The Case of the Dutch Waste Subsystem. Prieiga per internetą http://web.idrc.ca/en/ev-110172-201-1-DO_TOPIC.html [žiūrėta 2012 06 07]

aplinka buvo laikoma būtina sąlyga norint plėtoti sveiką ekonomiką, o švari ekonomika buvo laikoma efektyvia ekonomika. Direktoratai įtraukė aplinkos politikos klausimus į savo dienotvarkės, o 1988 m. buvo paskelbta pirmoji aplinkos apsaugos perspektyva 'Concerns for Tomorrow'. Olandai rengė savo pirmąjį valstybinį aplinkos politikos planą (NMP1), kuriame buvo pripažinta aplinkos apsaugos klausimų svarba ir tarpusavio priklausomybė.¹²⁹ 1988-1991 metais buvo pristatyta gamintojų atsakomybės principas, įkurta Atliekų tvarkymo taryba.¹³⁰

1979 metais pasiūlymas apie Lansink's Ladder (Lansinko kopėčios) buvo priimtas parlamente, oficialia politika tapo 1981 metais, o Aplinkos Tvarkymo Įstatymo teise tapo 1989, 1994 metais. Atliekų tvarkymas pagal Lansink's Ladder hierarchiją prasideda nuo prevencijos, pakartotino naudojimo (produktų), perdirbimo (medžiagų), deginimo (energijos gamybai), o sąvartynai yra paskutinėje pozicijoje. Svarbiausia buvo laikyta atliekų prevencija. Buvo aišku, kad Lansink's Ladder buvo glaudžiai susijusi su visuomenės noru tinkamai tvarkyti atliekas ir išvengti neigiamo poveikio aplinkai.¹³¹

1980 metais didžiausias susirūpinimas kilo dėl sąvartynų poveikio aplinkai. 1960 ir 1970 metais tūkstančiai tonų nelegalių toksinių atliekų buvo išmesta buvusių atliekų susikaupimo vietose, sąvartynai buvo nesandarūs, teršė orą ir aplinką. Vyriausybė buvo priversta įgyvendinti naujoves siekiant sustabdyti taršą, skatinti perdirbimą ir geresnį antrinį atliekų vartojimą. Dėl šios priežasties atliekų deginimas buvo aktyviai skatinamas vyriausybės ir agentūrų kaip alternatyva sąvartynams. Todėl 1980 metais ypač padidėjo investicijos į deginimo įrenginių statybą ir su tuo susijusias technologijas. Padidėjo tarpregioninis ir tarptautinis atliekų gabenimas, skatinamas pelno siekiančių verslininkų ir sąvartynų vietos trūkumo. Ko pasėkoje 1984 metais buvo priimtas pirmasis Europos reglamentas dėl pavojingų atliekų gabenimo.¹³²

40 metų Nyderlanduose vyko diferencijuotos atliekų tvarkymo sistemos plėtra. Reguliavimu ir privatizavimu olandų vyriausybė skatino pokyčius, kurie privedė prie integruotos atliekų posistemės atsiradimo. Atliekų kiekio didėjimas, problemos susijusios su atliekų šalinimu paskatino reguliacinių ir struktūrinių pokyčių atsiradimą. 1990 metais vyko struktūrinė kaita, buvo įkurtos naujos organizacijos. Keičiantis atliekų tvarkymo sistemai, pakito ir visuomenės požiūris į atliekas, į institucijas užsiimančias atliekų tvarkymu, tarpusavio supratimą ir ugdymą.¹³³

¹²⁹ European Environment Agency Waste (Netherlands). Prieiga per internetą [žiūrėta 2012 06 14] http://www.eea.europa.eu/soer/countries/nl/soertopic_view?topic=waste

¹³⁰ The National Waste Management Plan 2009-2021. Prieiga per internetą <http://www.lap2.nl>. [žiūrėta 2012 06 14]

¹³¹ General policy on waste. Prieiga per internetą <http://www.wbcscement.org/pdf/tf2/01GenPolonWaste.pdf> [žiūrėta 2012 05 25]

¹³² Transitions and Institutional Change: The Case of the Dutch Waste Subsystem. Prieiga per internetą http://web.idrc.ca/en/ev-110172-201-1-DO_TOPIC.html [žiūrėta 2012 06 07]

¹³³ Transitions and Institutional Change: The Case of the Dutch Waste Subsystem. Prieiga per internetą http://web.idrc.ca/en/ev-110172-201-1-DO_TOPIC.html [žiūrėta 2012 06 07]

PALYGINIMAS

Olandija nepriklausomybę paskelbė 1579 metais ir pradėjo savarankiškai ieškoti geriausių būdų problemoms spręsti. Dėl didelio gyventojų skaičiaus, ekonomikos augimo, vartojamų produktų gamybos visos aplinkos apsaugos problemos (nuotekų valymo, šiukšlių sukeliančių ligų protrūkis) Nyderlanduose išryškėjo daug anksčiau nei Lietuvoje. Todėl jų sprendimas prasidėjo jau 1920 metais.

Sąvartynai tapo pirminiu atliekų šalinimo būdu abiejuose valstybėse. Tai buvo pats paprasčiausias ir pigiausias būdas. Tačiau Nyderlanduose labai trūko vietos sąvartynas ir patys gyventojai protestavo prieš tokių vietų įrengimą. Dėl stipraus socialinio spaudimo, protestų, ribotos teritorijos Nyderlandai pradėjo atliekų deginimą. Lietuvoje tokių aktyvių visuomenės nuomonės reiškimo nebuvo iki XXI amžiaus. Atliekų šalinimas nelegaliuose sąvartynuose buvo nusistovėjusi ir įprastinė tvarka.

Lietuvoje sąvartynų, o tiksliau šiukšlynų, nes nebuvo laikomasi jokių atsargos ar prevencijos priemonių eksploatuojant tokias vietas, 2000 metais buvo apie 800. Jų eksploatacija buvo netinkama, pavojinga žmonių sveikatai, kai kuriose vietose žmonės gyveno ir iki šiol gyvena 500 metrų nuo tokių šiukšlynų. Tik ruošiantis įstojimui į ES Lietuvoje pradėti kurti tinkami, žmonių sveikatai nepavojingi sąvartynai. Svarbiausia, kad gyventojai buvo susitaikę su esama tvarka ir tik nedidelė dalis gyventojų siekė kažką keisti.¹³⁴

1970 metais Olandijoje buvo susirūpinta sąvartynų keliamu pavojumi aplinkai, prasidėjo masiniai protestai prieš sąvartynų statybas. Lietuvoje nuo 2009 metų pradėjo didėti žmonių nepasitenkinimas dėl atliekų šalinimo būdų. Buvo aktyviai protestuojama prieš Kazokiškių sąvartyno eksploataciją. Buvo manyta, kad sąvartynas teršia dirvožemį ir kelia pavojų žmonių sveikatai. Lietuviai yra nusiteikę prieš atliekų deginimo gamyklas, kilo žmonių nepasitenkinimas dėl deginimo gamyklų statybų Vilniuje ir Klaipėdoje. Gyventojai įsitikinę, kad tokie įrenginiai pakenks žmonių sveikatai, padidins užterštumą. Todėl atliekų deginimo įrenginių statyba dėl priešiškos gyventojų nuomonės, brangių statybos ir eksploatavimo kaštų Lietuvoje įgyvendinimas iš lėto.

Atsiranda atliekų transportavimo praktika. Kadangi olandai ypač negatyviai žiūrėjo į atliekų šalinimą sąvartynuose buvo nuspręsta atliekas transportuoti į kitas šalis. Lietuvoje atliekų transportavimas turi kitokią reikšmę, lietuviai gabendami tam tikros rūšies atliekas iš kitų valstybių į Lietuvą siekia pasipelnyti. Taip pat būdingas atliekų gabenimas į trečias šalis. Lietuvoje tokia atliekų praktika pradėta taikyti nuo 2006 metų.¹³⁵

Nuo 1979 metų Olandijoje buvo įvesta atliekų prevencijos hierarchija, kuria remiantis buvo sukurta ES atliekų prevencijos principai. Olandija tokią praktiką taiko jau 30 metų, kur svarbiausias

¹³⁴ Baltrėnas B. Butkus D. Aplinkos apsauga. – Vilnius: Technika, 2008. 283 psl.

¹³⁵ Už neteisėtą atliekų gabenimą skirta įkalinimo bausmė. Prieiga per internetą [žiūrėta 2012 12 11] http://www.am.lt/VI/article.php3?article_id=11843

principas yra atliekų vengimas. Lietuvoje tokie principai pradėti taikyti ruošiantis įstoti į ES, todėl šioje srityje Lietuvą galima laikyti naujoke. Didelė praktinė patirtis padėjo Olandijai sukurti stiprią atliekų tvarkymo sistemą.

Svarbiausias Nyderlandų pasiekimas buvo tai, kad švietimo programomis, moksliniais atradimais ir diegiamomis naujovėmis buvo siekiama padidinti žmonių sąmoningumą ir pakeisti jų požiūrį į atliekas. Šis suvokimas pasikeitė ir atliekas pradėta vertinti dėl jų galimybės gauti energijos. Todėl daugiau nei 90 proc. visų atliekų tvarkoma perdirbimo, pakartotinio naudojimo ir deginimo būdu. Lietuvoje nėra tokio sąmoningumo, vyrauja nusistovėjusi tvarka ir požiūris į atliekas, jos vis dar laikomos nevertingomis ir nereikalingomis. Pagrindinis atliekų rūšiavimas turi prasidėti nuo jų susidarymo vietos, namų ūkiai rūšiuodami atliekas skatintų jų panaudojimą. Lietuvoje tik nedidelė dalis gyventojų rūšiuoja atliekas.

2.2 Geografinės ir ekonominės sąlygos

LIETUVA

„Lietuva – nedidelė Vidurio Europos šalis prie Baltijos jūros. Teritorijos dydis – 65 302 km². Lietuva yra labai artima Airijai ir Latvijai.“¹³⁶

„Pagal savo plotą Lietuva užima 120 vietą iš 191 valstybių. Lietuva turi keturias kaimynes. Šiaurėje ji ribojasi su Latvija (sienos ilgis – 610 km), rytuose ir pietuose – su Baltarusija (sienos ilgis – 660 km), pietvakariuose – su Lenkija (sienos ilgis – 110 km) ir Rusijos Kaliningrado (Karaliaučiaus) sritimi (sienos ilgis – 303 km). Vakaruose – Baltijos jūra. Pakrantės ilgis – 99 km.“¹³⁷

Lietuva yra laikoma lygumų kraštu. Remiantis 2009 m. sausio 1 d. Statistikos departamento duomenimis, Lietuvos žemės fondą sudaro 6530 tūkst. ha, daugiau kaip pusė – tinkama žemės ūkiui, t.y. tie žemės plotai, kurie naudojami žemės ūkio produkcijos gamybai. Žemės ūkio naudmenos užima 53,1 % (3465,3 tūkst. ha) viso šalies žemės ploto. Miško žemė Lietuvoje užima 32,5 % (2 123 tūkst. ha), keliai - 2 % (132,1 tūkst. ha), užstatyta teritorija - 2,8 % (180,1 tūkst. ha), vandenys – 4 % (262, 5 tūkst. ha), kita žemė – 5,6 % (367,0 tūkst. ha).¹³⁸

Lietuva yra Parlamentinė demokratija. Vykdomoji valdžia Vyriausybė, įstatymų leidžiamoji valdžia – Seimas, valstybės vadovas – Prezidentas. Vyrauja administracinis suskirstymas - 10 apskričių, 60 savivaldybių, savivaldybės suskirstytos į 546 seniūnijas. Lietuvoje yra 103 miestai.¹³⁹

¹³⁶ Lietuvos Respublikos 5-asis Nacionalinis Jungtinių Tautų bendrosios klimato kaitos konvencijos įgyvendinimo pranešimas. Prieiga per internetą http://www.am.lt/VI/article.php3?article_id=9625 [žiūrėta 2012 08 07]

¹³⁷ Faktai apie Lietuvą. Prieiga per internetą http://mkp.emokykla.lt/enciklopedija/lt/straipsniai/zeme/geografine_padetis/ [žiūrėta 2012 12 07]

¹³⁸ Lietuvos Respublikos 5-asis Nacionalinis Jungtinių Tautų bendrosios klimato kaitos konvencijos įgyvendinimo pranešimas. Prieiga per internetą http://www.am.lt/VI/article.php3?article_id=9625 [žiūrėta 2012 12 07]

¹³⁹ Lietuvos statistikos metraštis 2011 m. Prieiga per internetą http://www.stat.gov.lt/uploads/metraštis/1_LSM_2011_Lt.pdf

Nepriklausomybės atkūrimas 1990 m. kovo 11 d.

Pagal 2012 metų duomenis 2012 m. pradžioje Lietuvoje gyveno 3 199 771¹⁴⁰ gyventojų, t. y. 44,8 tūkst. (1,4 %) mažiau negu 2011 m. pradžioje. Sumažėjimą daugiausia – 85,3 %, tai lėmė tarptautinė migracija. 2012 m. pradžioje 103 miestuose gyveno 2142,8 tūkst. (67 %) šalies gyventojų, kaime – 1057 tūkst. (33 %). 2012 m. pradžioje gyventojų tankis šalyje buvo 49 žmonės viename kvadratiniam kilometre. Dėl tokios gyventojų kaitos senėja pati visuomenė.¹⁴¹

Lietuva įstojo į ES 2004 metais. Dėl okupacinio laikotarpio Lietuvai reikėjo pereiti nuo komandinės prie rinkos ekonomikos. Tai padaryti padėjo užsienio investicijos ir verslo pagalba.¹⁴² „Lietuva nėra įsivedusi euro. Remiantis išankstiniais Lietuvos statistikos departamento duomenimis, bendrasis vidaus produktas (BVP) 2012 m. pirmąjį ketvirtį siekė 25,2 mlrd. litų to meto kainomis.“¹⁴³ Dėl nepalankių išorinės aplinkos sąlygų Lietuvos BVP 2012 m. augo lėčiau nei 2011 m. – 2,5 procento.

Pagrindinėmis Lietuvos eksporto partnerėmis yra Rusija ir ES šalys narės, kurių ūkis, nepaisant vyraujančių nuosmukių, auga gana sparčiai (Latvija, Vokietija, Estija, Lenkija, Skandinavijos šalys). Į Jungtinę Karalystę ir Nyderlandus, Lietuva eksportavo apie 12 procentų visų eksportuojamų prekių.¹⁴⁴

„Atsigaunanti darbo rinka, augančios gyventojų pajamos, optimistiniai vartotojų lūkesčiai, sėkmingai įsisavinama ES finansinė parama ir žemos palūkanų normos 2012 m. pirmoje pusėje sudarė palankias sąlygas vidaus paklausai augti: pirmąjį 2012 m. pusmetį namų ūkių vartojimas augo 5,9 procento, o bendrojo pagrindinio kapitalo formavimas – 4 procentus. Daugiausiai investuota apdirbamosios pramonės, transporto, nekilnojamojo turto, mažmeninės ir didmeninės prekybos sektoriuose.“¹⁴⁵

„2011 metais nedarbo lygis sudarė 15,4 procento ir buvo vidutiniškai 2,4 procentinio punkto mažesnis nei prieš metus, o nedarbo sumažėjimas buvo vienas sparčiausių Europos Sąjungoje. Tai lėmė 2 procentais išaugęs užimtųjų skaičius ir 14,5 procento sumažėjęs bedarbių skaičius. Nedarbo lygis 2012 metais buvo aukštas ir siekė 15,9 procento.“¹⁴⁶

¹⁴⁰ Eurostat statistikos duomenys. Prieiga per internetą [žiūrėta 2012 08 25]

<http://epp.eurostat.ec.europa.eu/tgm/table.do?tab=table&language=en&pcode=tps00001&tableSelection=1&footnotes=yes&labeling=labels&plugin=1>

¹⁴¹ Lietuvos statistikos departamentas Lietuva skaičiais. Prieiga per internetą [žiūrėta 2012 12 07]

http://www.stat.gov.lt/lt/catalog/list/?cat_y=1&cat_id=1&id=2084

¹⁴² Faktai apie Lietuvą. Prieiga per internetą <https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/lh.html> [žiūrėta 2012 12 07]

¹⁴³ Ūkio ministerija Finansų apžvalga <http://www.ukmin.lt/uploads/documents/Apzvalgos/2012%20m.%20KOVAS%20-%20m%20C4%97nesin%20C4%97%20ap%20C5%BEvalga.pdf> [žiūrėta 2012 12 10]

¹⁴⁴ Ūkio ministerija. Finansų apžvalga. Prieiga per internetą

<http://www.ukmin.lt/uploads/documents/Apzvalgos/2012%20m.%20KOVAS%20-%20m%20C4%97nesin%20C4%97%20ap%20C5%BEvalga.pdf> [žiūrėta 2012 12 10]

¹⁴⁵ Ten pat [žiūrėta 2012 12 10]

¹⁴⁶ 2012 m. rugsėjį paskelbtos vidutinės trukmės ekonominių rodiklių projekcijos išsamiau. Prieiga per internetą http://www.finmin.lt/web/finmin/fm_2012rugsejis_projekcijos_issamiau [žiūrėta 2013 01 10]

Lietuvos oro uostuose ir toliau sparčiai auga atvykusių ir išvykusių keleivių skaičius. Tai galime sieti su didėjančia emigracija.¹⁴⁷

Pagrindiniais Lietuvos privalumais kitoms šalimis galima įvardinti nauja, greitai auganti ir didžiausia Baltijos šalyse rinka, palankūs verslui kaštai, gera geografinė padėtis (tarp Rytų ir Vakarų). Trūkumais galima įvardinti Lietuvos didelį nedarbo lygį, silpna rinka, mažas informatyvumas.

NYDERLANDAI

Nyderlandai – tai šalis priklausanti žemųjų valstybių regionui kaip ir Belgija, Liuksemburgas, kurie vadinami Beneliukso šalimis. Teritorijos dydis – 41 526 km². Olandija ribojasi su Belgija (sienos ilgis 450 km) ir Vokietija (sienos ilgis – 577 km). Ribojasi ir su Šiaurės jūra sienos ilgis 451 km. Dėl tokios ilgos pakrantės Nyderlandai turi itin išplėtotą laivybos sistemą.¹⁴⁸

Nyderlandai yra žemumų kraštas prie Šiaurės jūros. Daugiau kaip 50 procentų visos teritorijos yra žemiau jūros lygio. Dėl tokių sąlygų didžiausia grėsmė miestam tai potvyniai. Vidutinis šalies aukštis yra 10 m. virš jūros lygio. Visoje teritorijoje vyrauja plantacijos, ganyklos, dirbami laukai. Vyrauja tik 8 procentai miškų, kurie yra pasodinti.¹⁴⁹

Olandija – konstitucinė monarchija. Valstybės galva - karalienė Beatričė. Vyriausybę sudaro karalienė ir jos ministrai. Visi ministrai ir valstybės sekretoriai sudaro Kabineta, kuris vadovauja šaliai ir plėtoja politiką. Kabineto veiklą reguliuoja parlamentas. Vyriausybė posėdžiauja Hagoje.¹⁵⁰ Valstybė yra suskirstyta į 12 provincijų, kurias valdo gubernatoriai. Kiekviena provincija suskirstyta į savivaldybes (municipalitetus – bendruomenes), jų yra 467.¹⁵¹

Nepriklausomybės paskelbimas 1579 m. sausio 23 d. Konstituciją priėmė 1815 m.

Pagal 2012 metų duomenis Nyderlanduose gyveno 16 730 348¹⁵² gyventojų. Amsterdame gyvena 737 900 , o Hagoje 465 900 gyventojų. Gyventojų tankis šalyje 355,87 žmonių kvadratiniam kilometre.¹⁵³ 2 procentai visų gyventojų dirba žemės ūkyje, 18 procentų pramonė ir 80 procentų aptarnavimo srityje.¹⁵⁴

Nyderlandai buvo viena iš ES įkūrėjų. Ji taip pat priklauso keletui kitų tarptautinių organizacijų. Olandijoje yra pritaikyti ES teisės aktai, o pagal ekonominius rodiklius ji yra viena iš

¹⁴⁷ Ūkio ministerija Finansų apžvalga. Prieiga per internetą [žiūrėta 2012 12 10]
<http://www.ukmin.lt/uploads/documents/Apzvalgos/2012%20m.%20KOVAS%20%20m%C4%97nesin%C4%97%20ap%C5%BEvalga.pdf>

¹⁴⁸ Geography of the Netherlands. Prieiga per internetą <http://geography.howstuffworks.com/europe/geography-of-the-netherlands.htm> [žiūrėta 2012 08 10]

¹⁴⁹ Geography of the Netherlands. Prieiga per internetą <http://geography.howstuffworks.com/europe/geography-of-the-netherlands.htm> [žiūrėta 2012 12 10]

¹⁵⁰ The Government of the Netherlands. Prieiga per internetą <http://www.government.nl/government> [žiūrėta 2012 08 12]

¹⁵¹ The Netherland geography. Prieiga per internetą <http://geography.about.com/library/cia/blcnetherlands.htm> [žiūrėta 2012 12 10]

¹⁵² Eurostat statistiniai duomenys. Prieiga per internetą [žiūrėta 2012 07 20]
<http://epp.eurostat.ec.europa.eu/tgm/table.do?tab=table&language=en&pcode=tps00001&tableSelection=1&footnotes=yes&labeling=labels&plugin=1>

¹⁵³ Facts about the Netherland. Prieiga per internetą <http://www.infoplease.com/ipa/A0107824.html> [žiūrėta 2012 09 11]

¹⁵⁴ Facts about the Netherland. Prieiga per internetą <http://www.nbiexpo.com/netherlands> [žiūrėta 2012 09 11]

pirmaujančių valstybių narių. Olandų ekonomika yra laikoma 5 didžiausia ekonomika euro zonoje. Eurą įsivedė 2002 metais sausio 28 d.¹⁵⁵

Olandija išlaiko ypač tvirtą politiką Aukštųjų technologijų, Logistikos, Chemijos, Vandens, Maisto sektoriuose. Jie yra laikomi prioritetiniais. Todėl plėtojama maisto, chemijos, naftos perdirbimo pramonės.¹⁵⁶

Olandija yra į eksportą orientuota valstybė, kuriai būdingas žemas nedarbingumo lygis, stabilūs pramoniniai ryšiai su kitomis valstybėmis. Prekyba vyksta su ES šalimis, pagrindinė šalis yra Vokietija, net ¾ visos prekybos. Tai vienas iš atviriausių ekonomikų Europoje, kuri jautriai reaguoja į bet kokius pasaulinius įvykius. 2008 metų krizė turėjo įtakos ir Nyderlandų ekonomikai. Buvo siekiama sumažinti nedarbą, todėl buvo daromos investicijos, padidėjo viešosios išlaidos. Dėl krizės padidėjo biudžeto deficitas ir valstybės skola. Deficitui vis labiau augant Nyderlandai rizikuoja prarasti stabilumą finansų rinkoje.¹⁵⁷

Olandija atlieka ir atliekų importą ir eksportą. Kokią naudojama strategiją importo ir eksporto atliekoms šalinti priklauso nuo to ar atliekas galima pataisyti (medžiagų ir prekių rūšiavimas, atliekų naudojimas kaip kuras) ar turi būti pašalintos (sąvartynuose, užkastos į žemę). Importuojamų ir eksportuojamų atliekų šalinimas sąvartynuose yra draudžiamas.¹⁵⁸

2010 metais Nyderlandai pagal BVP buvo antroje vietoje iš visų Europos šalių. 2011 metais BVP sudarė 707,5 milijardų dolerių ir buvo 23 vietoje visų valstybių reitinge.¹⁵⁹

Dėl aukšto pragyvenimo lygio Olandija yra laikoma puikia vieta pragyvenimui. Vyrauja didelis darbo našumas ir investicijos iš kitų valstybių. Nyderlandų pranašumai tai puiki geografinė padėtis ES, išvystyta laivyba ir našiai dirbantis uostas, į tarptautinę prekybą orientuotas žvilgsnis, išsilavinęs ir našiai dirbantis personalas bei puikios darbo sąlygos.¹⁶⁰

1 Lentelė. Ekonominių rodiklių palyginimas

EKONOMINIAI RODIKLIAI	LIETUVA	NYDERLANDAI
----------------------------------	----------------	--------------------

¹⁵⁵ Facts about the Netherland. Prieiga per internetą <https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/nl.html> [žiūrėta 2012 09 11]

¹⁵⁶ Faktai apie Nyderlandus. Prieiga per internetą http://europa.eu/about-eu/countries/member-countries/netherlands//index_en.htm [žiūrėta 2012 09 11]

¹⁵⁷ Budgetary policy 2011-2015. Prieiga per internetą [žiūrėta 2012 08 20] <http://www.government.nl/issues/budget/budgetary-policy-2011-2015>

¹⁵⁸ General policy on waste Prieiga per internetą <http://www.wbcscement.org/pdf/tf2/01GenPolonWaste.pdf> [žiūrėta 2012 08 20]

¹⁵⁹ Facts about the Netherland. Prieiga per internetą [žiūrėta 2012 09 11] http://www.theodora.com/wfbccurrent/netherlands/netherlands_economy.html

¹⁶⁰ An overview of the Dutch economy. Prieiga per internetą <http://www.euro-challenge.org/doc/Netherlands.pdf> [žiūrėta 2012 08 20]

	2011 m.	2012 m.	2011 m.	2012 m.
BVP \$	42.73 milijardai ¹⁶¹	42.775 milijardai ¹⁶²	705.7 milijardai ¹⁶³	852.482 milijardai ¹⁶⁴
Nedarbo lygis ¹⁶⁵	15,4	12,3 ¹⁶⁶	4,4	5,8 ¹⁶⁷
Minimali mėnesinė alga eur. ¹⁶⁸	231,70	231,70	1424,40	1446,60
Prekių ir paslaugų eksportas eur. ¹⁶⁹	23950,4	26248,0	499620,0	511631,1
Prekių ir paslaugų importas eur. ¹⁷⁰	24392,8	26958,5	445826,0	453965,7
Išleidžiami pinigai aplinkos sektoriuje % nuo BVP 2009 m. ¹⁷¹	1.19		1.66	
Euro įvedimas	Planuojamas 2015 m.		Įvestas 2002 m. sausio 28 d. ¹⁷²	

Šaltiniai: sudaryta autorės pagal Eurostat, Psaulio Banko, Finansų ministerijos pateiktus statistinius duomenis.

Ekonominiai rodikliai leidžia spręsti apie valstybės finansines galimybes investuojant, plėtojant politikos sritis, šiuo atveju aplinkos apsaugą.

Dėl ypač geros geografinės padėties Nyderlandai užsitikrino puikius bendradarbiavimo ryšius su ekonomiškai stipriomis valstybėmis kaimynėmis. Eksporto ir importo rodikliai bei įplaukos į

¹⁶¹ World Development Indicators. Prieiga per internetą <http://data.worldbank.org/country/lithuania> [žiūrėta 2012 10 20]

¹⁶² Ten pat. [žiūrėta 2012 10 20]

¹⁶³ Facts about the Netherland. Prieiga per internetą [žiūrėta 2012 09 11]

http://www.theodora.com/wfbcurrent/netherlands/netherlands_economy.html

¹⁶⁴ Netherlands (Holland) Economic Statistics and Indicators. Prieiga per internetą [žiūrėta 2012 10 20]

<http://www.economywatch.com/economic-statistics/country/Netherlands/>

¹⁶⁵ Eurostat statistiniai duomenys: Prieiga per internetą [žiūrėta 2012 08 20]

<http://epp.eurostat.ec.europa.eu/tgm/table.do?tab=table&init=1&language=en&pcode=tipsun20&plugin=0>

¹⁶⁶ Euro area unemployment rate at 11.7% Prieiga per internetą [žiūrėta 2012 08 20]

http://epp.eurostat.ec.europa.eu/cache/ITY_PUBLIC/3-01022013-BP/EN/3-01022013-BP-EN.PDF

¹⁶⁷ Ten pat [žiūrėta 2012 08 20]

¹⁶⁸ Eurostat statistiniai duomenys. Prieiga per internetą [žiūrėta 2012 08 20]

<http://epp.eurostat.ec.europa.eu/tgm/table.do?tab=table&init=1&language=en&pcode=tps00155&plugin=0>

¹⁶⁹ Eurostat statistiniai duomenys. Prieiga per internetą [žiūrėta 2012 08 20]

<http://epp.eurostat.ec.europa.eu/tgm/table.do?tab=table&init=1&language=en&pcode=tec00110&plugin=0>

¹⁷⁰ Eurostat statistiniai duomenys. Prieiga per internetą [žiūrėta 2012 08 20]

<http://epp.eurostat.ec.europa.eu/tgm/refreshTableAction.do?tab=table&plugin=0&pcode=tec00110&language=en>

¹⁷¹ EU-27 environmental protection expenditure increased to 2.25% of GDP in 2009 [žiūrėta 2012 08 20]

http://epp.eurostat.ec.europa.eu/cache/ITY_OFFPUB/KS-SF-12-023/EN/KS-SF-12-023-EN.PDF

¹⁷² Facts about the Netherland. Prieiga per internetą <http://library.thinkquest.org/CR0215505/netherlands.htm> [žiūrėta 2012 08 20]

biudžetą yra daug aukštesnės nei Lietuvos. Tokiu būdu vyriausybė gali investuoti daugiau lėšų į sektorius, kuriuose iškyla problemų.

Dėl didelio gyventojų tankumo, atliekų deginimo Nyderlanduose vis didėja oro užterštumo problema. Todėl Olandija ypač didelį dėmesį ir daug lėšų skiria šioms problemoms spręsti. 2009 metais Lietuvos BVP siekė 57,12 milijardus dolerių, o Olandijos 683,2 milijardų dolerių.¹⁷³ 2009 metais Lietuva aplinkos apsaugos sektoriui išleido 1,19 procentus viso BVP, o Nyderlandai 1,66 procento.¹⁷⁴

Dėl stiprios ekonomikos Nyderlandai gali skirti daug didesnius išteklius skirtingiems sektoriams. Todėl ir skiriamos išlaidos aplinkos sektoriui, atliekų politikai yra didesnės palyginus su Lietuva. Lietuva neturi galimybės investuoti į aplinkos sektorių 11 milijardų dolerių, nes pats valstybės biudžetas yra daug mažesnis. Tokie finansiniai pajėgumai suteikia Olandijos vyriausybei galimybę finansuoti atliekų deginimo gamyklų statybas. Dėl aukšto pragyvenimo lygio gyventojai lengviau prisitaiko prie aukštų mokesčių. Dideles pajamas gaunantys gyventojai Olandijoje aktyviausiai rūšiuoja atliekas, taip sumažindami atliekų išvežimo išlaidas. Lietuvoje atliekų deginimo gamyklos yra planavimo stadijoje. Jų įrengimas yra ypatingai brangus, todėl sąvartynai yra laikomi populiariausiu atliekų šalinimo būdu.

Dėl didelio nedarbo lygio ir mažos palyginus su Olandija mėnesinės algos, lietuviai nepalaiko didesnių mokesčių įvedimą už komunalinių atliekų pašalinimą sąvartynuose. Tokia ekonominė padėtis neskatina naujovių įvedimo atliekų sektoriuje.

Aukštas pragyvenimo lygis ir didelis gyventojų skaičius Nyderlanduose sukelia ir socialinių bei demografinių problemų. Dėl senėjančios visuomenės, didelės imigracijos socialiniam aprūpinimui reikia skirti vis didesnius finansinius išteklius.

Dar vienas svarbus veiksnys yra euro įvedimas. Nyderlanduose euras buvo įvestas nuo 2002 metų.¹⁷⁵ Lietuva vis dar ruošiasi euro įvedimui, kuris reikalauja papildomų lėšų ir laiko.

2 Lentelė. Demografinių rodiklių palyginimas.

DEMOGRAFINIAI RODIKLIAI	LIETUVA	OLANDIJA
Plotas	65 302 km ²	41 526 km ²

¹⁷³ Facts about the Netherland. Prieiga per internetą [žiūrėta 2012 08 20]

http://www.theodora.com/wfbcurrent/netherlands/netherlands_economy.html

¹⁷⁴ Eurostat statistiniai duomenys. Prieiga per internetą [žiūrėta 2012 08 20]

<http://epp.eurostat.ec.europa.eu/tgm/table.do?tab=table&init=1&language=en&pcode=ten00049&plugin=0>

¹⁷⁵ Facts about the Netherland. Prieiga per internetą <http://library.thinkquest.org/CR0215505/netherlands.htm> [žiūrėta 2012 08 20]

Gyventojų skaičius	3 199 771	16 730 348
Gyventojų tankumas (km ²)	49	355,87
Emigracijos lygis	2011 m. 53 863 gyventojai. ¹⁷⁶	2011 m. 58 000 gyventojų ¹⁷⁷
Imigracijos lygis	2011 m. 15 685 žmonės ¹⁷⁸	2011 m 66 600
Reljefas	Lygumų kraštas.	Žemumų kraštas. Žemiau jūros lygio.
Administracinis suskirstymas	10 apskričių, 60 savivaldybių, 546 seniūnijos.	12 provincijų ir 467 savivaldybės (municipalitetai)
Nepriklausomybės paskelbimas	1990 m. kovo 11 d.	1579 m. sausio 23 d.

Šaltiniai: sudaryta autorės remiantis Lietuvos statistikos departamento, Eurostat, Nyderlandų vyriausybės pateiktais statistiniais duomenimis.

Tarp Lietuvos ir Olandijos vyrauja dideli demografinių rodiklių skirtumai. Olandija pagal plotą yra mažesnė valstybė, tačiau dėl didelio gyventojų skaičiaus ir aukšto gyventojų tankumo lygio yra viena iš tankiausiai apgyvendintų Europos valstybių. Taip pat Olandijoje vyrauja aukštas emigracijos lygis, imigruoja daugiau gyventojų nei emigruoja. Gyventojų skaičius nuolatos didėja. Dėl šios priežasties visą šalies teritoriją stengiamasi efektyviai išnaudoti.

Stengiamasi atsisakyti įrenginių statybos, kuriems reikalingi dideli teritoriniai plotai, kaip sąvartynai. Papildomos vietos statyti naujiems sąvartynams nėra, o esamus intensyviai eksploatuojant užtektų tik 10 metai. Esant tokiam žmonių tankumui sąvartynai yra mažiausia pageidaujama atliekų šalinimo būdas.

Visai kitaip yra Lietuvoje. Pakankamai didelė Lietuvos ploto teritorija nėra tankiai apgyvendinama ir rodikliai rodo, kad dėl ypač intensyvios emigracijos gyventojų skaičius ir toliau mažėja. Gyventojai tankiau yra susitelkę didesniuose miestuose. Esant santykinai nedideliame gyventojų skaičiui ir didelei teritorijai (lyginant su Olandija) Lietuva turi daugiau galimybių renkant atliekų šalinimo būdus. Čia galima steigti ir deginimo gamyklas ir sąvartynus. Kadangi sąvartynų iki 2010 metų Lietuvoje buvo apie 800, o dabar tik 11 regioninių, gyventojai ir toliau kur ne kur meta nelegaliai šiukšles sąvartynuose. Lietuvoje pats seniausias būdas atliekų atsikratymui yra sąvartynai. Kadangi jų statybai yra pakankamai vietos ir gyventojai nesusiduria su teritorijos problema, nėra intensyviai skatinama alternatyvių atliekų šalinimo būdų steigimo.

¹⁷⁶ Statistikos departamentas. Prieiga per internetą [žiūrėta 2012 12 20]

<http://db1.stat.gov.lt/statbank/selectvarval/saveselections.asp?MainTable=M3020102&PLanguage=0&TableStyle=&Buttons=&PXSId=6282&IQY=&TC=&ST=ST&rvar0=&rvar1=&rvar2=&rvar3=&rvar4=&rvar5=&rvar6=&rvar7=&rvar8=&rvar9=&rvar10=&rvar11=&rvar12=&rvar13=&rvar14=>

¹⁷⁷ Emigration grows faster than immigration. Prieiga per internetą [žiūrėta 2012 12 20]

<http://www.cbs.nl/en-GB/menu/themas/dossiers/vergrijzing/publicaties/artikelen/archief/2011/2011-050-pb.htm?Languageswitch=on>

¹⁷⁸ Ten pat [žiūrėta 2012 12 20]

Kadangi Nyderlandai yra tankiai apgyvendinti, jie taiko daug daugiau priemonių aplinkai išsaugoti nei vidutiniškai kitos Europos šalys. Tai priskiriama elektrinėms, atliekų-vandens valymo įrenginiams ir dujų valymo sistemoms pramonėje. Nyderlandų oro užterštumas yra daug didesnis nei kitose Europos valstybėse. Taip pat sveikatos problemos dėl oro užterštumo yra vienos aukščiausių Europoje. 2010 metais daugiau nei 70 % visos Nyderlandų aplinkai padidėjusi rūgštėjimo rizika. Todėl Olandijai didžiausia ir brangiausia problema oro užterštumo mažinimas lyginant su kitomis Europos šalimis.¹⁷⁹

Lietuvoje atliekų šalinimas sąvartynuose sukelia tokius nepageidautinus reiškinius kaip dirvožemio, vandens, oro tarša, tačiau palyginus su kitomis šalimis Lietuvos užterštumo lygis yra pakenčiamas. Taip pat esant pakankamai didelei teritorijai miškų oro užterštumas nėra toks intensyvus. Labiau jis jaučiamas didesniuose miestuose.

Administracinis suskirstymas abiejų valstybių yra panašus, suskirstytos į regionus arba provincijas. Olandijoje teritorinis suskirstymas yra tankesnis, vyrauja 467 municipalitetai. Lietuvoje yra 546 seniūnijos, kurios suskirstytos į 60 savivaldybių. Nors Olandijos teritorija yra mažesnė nei Lietuvos vyrauja smulkūs teritoriniai vienetai ir nėra tarpinės grandies kaip Lietuvoje (regionai-savivaldybės-seniūnijos). Toks administracinis suskirstymas leidžia lengviau spręsti gyventojų problemas savo teritorijoje, teikti informavimo priemones atliekų tvarkymo klausimais. Kiekvienas municipalitetas yra atsakingas už atliekų politikos įgyvendinimą savo teritorijoje. Lietuvoje yra regioninis suskirstymas, savivaldybės ir seniūnijos.

Nepriklausomybės klausimas yra svarbus rodiklis, pagal kurį galime vertinti plėtojamos valstybės politikos efektyvumą. Lietuva ilgą laiką buvo Sovietų Sąjungoje, ji buvo suvaržyta savarankiškai plėtoti savo politikas ir rūpintis savo gyventojų gerove. Nepriklausomybė buvo atkurta palyginus su Olandija visai neseniai. Per trumpą laiką visos esamos politikos sritys turėjo būti kuriamos ir plėtojamos savarankiškai. Nyderlandai jau daugiau nei 400 metų kuria, plėtoja ir įgyvendina politikas ir tikslus savo žmonių gerovei. Laikas suteikė galimybę įsigilinti į visas iškilusias problemas, ieškoti geriausių sprendimo būdų, eksperimentuoti, bendradarbiauti su kitomis valstybėmis ieškant paramos, ieškoti naujų rinkų. Lietuva turi per trumpą laikotarpį išspręsti panašias problemas, kokios buvo kilusios Olandijai po nepriklausomybės atgavimo. Didžiulis skirtumas tarp valstybių savarankiško valdymo daro ypatingai didelę įtaką plėtojant atliekų tvarkymo sistemą. Šiuo atveju ir pati visuomenė Olandijoje turėjo pakankamai laiko suvokti tokios sistemos būtinumą ir veiksmingumą. Lietuvoje iki šiol nėra tokio supratimo, atliekos šalinamos pagal nusistovėjusią tvarką ir tik maža gyventojų dalis siekia keisti savo požiūrį.

¹⁷⁹Review of the Gothenburg Protocol Prieiga per internetą <http://www.iiasa.ac.at/rains/reports/CIAM1-2007.pdf> [žiūrėta 2012 06 20]

2.3 Ekonominiai instrumentai naudojami atliekų politikoje

Aplinkos politiką dažniausiai sudaro socialinių, švietimo, ekonomikos ir informacinių priemonių derinys. Jų naudojimu siekiama efektyvesnės aplinkos politikos įgyvendinimo. Ne išimtis yra ir atliekų tvarkymas. Yra manoma, kad ekonominių instrumentų naudojimas skatina namų ūkių gyventojus ir gamintojus rūšiuoti atliekas, mažesnius jų kiekius šalinti sąvartynuose.

OLANDIJA

Per paskutiniuosius 15 metų Nyderlandai išplėtė ekonominių instrumentų naudojimą aplinkos politikoje ir atliekų sektoriuje. Ekonominiai instrumentai – veiksniai kurie daro įtaką rinkos sąlygoms, pagal kurias sprendimus priima vartotojai ir įmonės be tiesioginės įtakos sprendimo priėmimo erdvei. Yra 5 pagrindiniai ekonominiai instrumentai naudojami Olandijos atliekų politikoje¹⁸⁰:

1. Atliekų mokesčiai;
2. Atliekų surinkimo mokesčiai;
3. Žaliavų ir gaminių mokesčiai;
4. Indėlių ir pinigų susigrąžinimo schemas;
5. Subsidijos ir mokesčių lengvatos.

Atliekų mokesčiai. Atliekų mokesčiu dažniausiai yra apmokestinamas galutinis atliekų pašalinimas sąvartynuose ir kiek rečiau deginimo būdas. Mokesčio tarifas gali būti skirtingas priklausomai nuo atliekų rūšies ir jų pašalinimo būdo, sąvartynų ar deginimo gamyklų. Tokie skirtumai leidžia tiksliai nustatyti atliekų pašalinimo būdų daromą įtaką aplinkai.¹⁸¹

Nuo 1995 m. Nyderlanduose įtvirtintas mokestis galutiniam atliekų pašalinimui. Jis pagrįstas Aplinkos apsaugos mokesčio įstatymo 23 straipsniu. Atliekų mokestis buvo įvestas Olandijoje dėl galimybės sumažinti atotrūkį tarp šalinimo sąvartynuose kainos ir kitų atliekų apdorojimo variantų. Po sąvartynų mokesčio įvedimo smarkiai sumažėjo išmetamų atliekų kiekis sąvartynuose.¹⁸²

Atliekų mokesčiai turės teigiamos reikšmės tik tuomet, kai bus taikomos aukštesnės sąvartynų kainos, o deginimas finansiškai taps patrauklesnis atliekų prevencijai ir perdirbimui. Tam būtina naudoti atliekų mokesčio surinkimo tarifus.¹⁸³

Nyderlanduose dėl ypač aukšto mokesčio sąvartynams (aukščiausias visoje ES) atliekų deginimas yra daug populiareesnė atliekų šalinimo priemonė. Tačiau taikyti tik mokesčius deginimui ir

¹⁸⁰ Economic instruments and waste policies in the Netherlands. Prieiga per internetą [http://www.ivm.vu.nl/en/Images/R09-01%20Economic_Instruments_in_Dutch_Waste_Policies%20_Final%20\(2\)_tcm53-82277.pdf](http://www.ivm.vu.nl/en/Images/R09-01%20Economic_Instruments_in_Dutch_Waste_Policies%20_Final%20(2)_tcm53-82277.pdf) [žiūrėta 2012 10 20]

¹⁸¹ Ten pat. [žiūrėta 2012 10 20]

¹⁸² National waste management plan 2009-2021. Prieiga per internetą <http://www.bipro.de/waste-events/doc/events2010/NL/National%20WMP%20Netherlands%202009-2021.pdf> [žiūrėta 2012 10 20]

¹⁸³ Ten pat [žiūrėta 2012 10 20]

aukštesnius mokesčius sąvartynams be kitų priemonių yra neefektyvu. Esant didelei rinkos disproporcijai atliekų rinkoje ir paskatų stokai atliekų gamintojams rūšiuoti daugiau yra pagrindinė neefektyvumo priežastis. Didesnis sąvartynų mokestis neturės didelės įtakos komunalinių atliekų kiekiui, nes beveik visos atliekos bus sudegintos, o deginimo įrenginių pajėgumai nėra pakankami, kad būtų sudegintos visos atliekos ir iš paslaugų sektoriaus. Taikantys mokesčiai deginimui ir daug didesni sąvartynams gali paskatinti rūšiavimą.¹⁸⁴

Mokesčio taikomo deginimo įrenginiams diferenciacija pagal gaunamos energijos efektyvumą, gali paskatinti savivaldybes naudoti daug efektyvesnius energetinius įrenginius. Tokioje situacijoje ribojantis veiksnys yra deginimo pajėgumai. Jei savivaldybės naudoja deginimo įrenginių maksimalius pajėgumus (kaip tai šiuo metu vyksta beveik visuose Nyderlandų regionuose), savivaldybės negalės pakeisti deginimo įrenginių ir tai bus neveiksminga.¹⁸⁵

Atliekų surinkimo mokesčiai. Komunalinių atliekų surinkimą iš privačių namų ūkių vykdo savivaldybės arba vietos valdžia. Daugelyje valstybių atliekų surinkimo mokesčiai padengia šias išlaidas. Šie mokesčiai gali būti naudojami kaip ekonominės paskatos principu „teršėjas moka“, o stipriausias „teršėjas moka“ daugiausiai. Atliekų surinkimo mokesčio diferenciacija ir kintamieji dydžiai (DVR) yra veiksminga priemonė siekiant sumažinti nerūšiuojamų komunalinių atliekų susidarymą ir paskatinti rūšiavimą. Šios sistemos efektyvumą ypač padidina tinkami rūšiavimo įrenginiai.¹⁸⁶

Aplinkos apsaugos įstatymo 15.33 straipsnis įgalioja savivaldybes rinkti mokesčius siekiant padengti namų ūkių atliekų tvarkymo išlaidas. Šiuo metu visos Nyderlandų savivaldybės turi nustatytus atliekų surinkimo mokesčius. 2007 metais šis mokestis siekė 263 eurai 1 žmogui. Jos gali laisvai nustatyti apmokestinimo bazę. 30 procentų visų savivaldybių Olandijoje nustato mokesčio tarifą pagal susidariusį atliekų kiekį. Toks rinkliavos dydžio nustatymas vadinamas ‘difftar’ (‘differentiated rates’ DVR).¹⁸⁷

Ši sistema nėra naudojama visose savivaldybėse dėl “atliekų turizmo” grėsmės: kai atliekos yra pašalinamos per kitus asmenis ne jų gyvenamojoje aplinkoje. “Atliekų turizmo” grėsmė sumažėja kai aplinkiniai rajonai naudoja tą pačią ‘difftar’ sistemą, bendrasis komunalinių atliekų kiekis sumažėtų, o

¹⁸⁴ Economic instruments and waste policies in the Netherlands. Prieiga per internetą [http://www.ivm.vu.nl/en/Images/R09-01%20Economic_Instruments_in_Dutch_Waste_Policies%20_Final%20\(2\)_tcm53-82277.pdf](http://www.ivm.vu.nl/en/Images/R09-01%20Economic_Instruments_in_Dutch_Waste_Policies%20_Final%20(2)_tcm53-82277.pdf) [žiūrėta 2012 10 20]

¹⁸⁵ Economic instruments and waste policies in the Netherlands. Prieiga per internetą [http://www.ivm.vu.nl/en/Images/R09-01%20Economic_Instruments_in_Dutch_Waste_Policies%20_Final%20\(2\)_tcm53-82277.pdf](http://www.ivm.vu.nl/en/Images/R09-01%20Economic_Instruments_in_Dutch_Waste_Policies%20_Final%20(2)_tcm53-82277.pdf) [žiūrėta 2012 10 20]

¹⁸⁶ Ten pat. [žiūrėta 2012 10 20]

¹⁸⁷ Economic instruments and waste policies in the Netherlands. Prieiga per internetą [http://www.ivm.vu.nl/en/Images/R09-01%20Economic_Instruments_in_Dutch_Waste_Policies%20_Final%20\(2\)_tcm53-82277.pdf](http://www.ivm.vu.nl/en/Images/R09-01%20Economic_Instruments_in_Dutch_Waste_Policies%20_Final%20(2)_tcm53-82277.pdf) [žiūrėta 2012 10 20]

rūšiavimo dydžiai padidėtų. Yra pastebėta, kad savivaldybės, kuriuose veikia 'diftar' neatsirado žymaus atliekų kiekio padidėjimo.¹⁸⁸

Nepaisant DVR sistemos pliusų, šią sistemą labai sunku įgyvendinti valstybiniu lygiu. Savivaldybės Olandijoje remiantis Aplinkos apsaugos įstatymu yra atsakingos už atliekų surinkimą. Toks galių paskirstymas reiškia, kad vietos valdžia gali daug lengviau sukurti bei įgyvendinti sistemą atsižvelgiant į vietos sąlygas. Taigi savivaldybės yra tikrieji DVR sistemos įgyvendinimo subjektai.¹⁸⁹

Žaliavų ir gaminių mokesčiai. Naujo mokesčio įvedimas specifiniai gaminių grupei yra brangus dalykas dėl administravimo, valdymo ir įgyvendinimo išlaidų. Todėl šis instrumentas ypač tinkamas plačiai gaminių grupei arba grupei, kurią sudaro mažas ratas gamintojų ar importuotojų.¹⁹⁰

Nyderlanduose nėra apmokestinti valstybiniais mokesčiais natūralieji išteklių ir žaliavos, išskyrus energijos ir požeminių vandenų gavyba. Provincijos turi teisę apmokestinti dirvožemio medžiagų gavybą (smėlis, žvyras, molis ir pan.). Mokestis yra nustatomas siekiant padengti gavybos kaštus. Olandijoje yra tik vienas specialus mokestis tiesiogiai susietas su atliekomis – pakuočių mokestis. Taip pat egzistuoja keletas gaminių mokesčių, surenkami tam, kad gamintojai ir importuotojai atliktų atliekų tvarkymo išpareigojimus susijusius su „gamintojų atsakomybe“. 2008 metais buvo įvesti pakuočių mokesčiai pagal 81 Aplinkos mokesčių įstatymo straipsnį. Šis mokestis turi dvejopą reikšmę, mokesčių surinkimas į valstybės biudžetą ir pakuočių atliekų susidarymo mažėjimo, antrinio perdirbimo bei mažiau kenksmingų aplinkai gaminių vartojimo skatinimas. Finansinė ir skatinamoji funkcija.¹⁹¹

Gamintojų atsakomybė reiškia, kad gamintojas yra visiškai arba dalinai atsakingas už savo produkto atliekas ir atliekų tvarkymo kainą. Ši kaina yra įtraukiama į produkto kainą, pagal principą „teršėjas moka“. ¹⁹² Gamintojų atsakomybė buvo įvesta kaip reguliacinė priemonė pagal 10.15 Aplinkos apsaugos įstatymo straipsnį. Gamintojai ir importuotojai turi pasirūpinti savo gaminių finansine puse jiems tapus atliekomis. Vartotojas gali atiduoti tam tikrus gaminius perdirbti nenaudojant savivaldybės lėšų.

Produktų ir medžiagų rūšiavimo galimybės gali būti geriau panaudojamos. Gamintojo atsakomybė buvo savanoriškai įgyvendinta tvarkant nebeveikiančias transporto priemones, pastatų išorės plastikines medžiagas. Atsakomybė dėl automobilių padangų, galvaninių elementų ir namų

¹⁸⁸ Economic instruments and waste policies in the Netherlands. Prieiga per internetą [http://www.ivm.vu.nl/en/Images/R09-01%20Economic_Instruments_in_Dutch_Waste_Policies%20_Final%20\(2\)_tcm53-82277.pdf](http://www.ivm.vu.nl/en/Images/R09-01%20Economic_Instruments_in_Dutch_Waste_Policies%20_Final%20(2)_tcm53-82277.pdf) [žiūrėta 2012 10 20]

¹⁸⁹ Ten pat [žiūrėta 2012 10 20]

¹⁹⁰ Ten pat [žiūrėta 2012 10 20]

¹⁹¹ Ten pat [žiūrėta 2012 10 20]

¹⁹² General policy on waste. Prieiga per internetą <http://www.wbcdcement.org/pdf/tf2/01GenPolonWaste.pdf> [žiūrėta 2012 10 20]

apvykoks prietaisų tvarkymo buvo pritaikyta reguliaciniu pagrindu. Kitiems produktams gamintojų atsakomybė buvo pritaikyta maišant reguliacines taisykles su savanoriškumu.¹⁹³

Pirminių žaliavų apmokestinimas gali paskatintų jų mažesnę vartojimą ir padidinti antrinių ir perdirbtų medžiagų konkurencingumą. Todėl jie turi būti sukurti taip, kad sumažintų nepageidaujamą šalutinį poveikį.¹⁹⁴

Indėlių ir pinigų susigrąžinimo schemas/sistema. Indėlių susigrąžinimo schemas (DRS) yra sudarytos iš dviejų dalių: nustatyto tam tikro gaminio mokesčio ir subsidijos to paties gaminio jau po jo panaudojimo. Dažniausiai tokios sistemos naudojamos savanoriškai gėrimams ir pakuotėms.¹⁹⁵

Nyderlanduose DRS kol kas nėra naudojamas, nors Aplinkos apsaugos įstatymo 15.32 įstatymas numato galimybę grąžinti užstatą arba nustatyti užstato grąžinimo sąlygas. DRS egzistuoja savanoriškumo pagrindais alaus buteliams ir dėžėms. Ši sistema turi įtakos atliekų rūšiavimui, perdirbimui ir pakuočių atliekų kiekio mažinimui. Ji taip pat buvo naudojama paskatinant organizacijas jungtis tarpusavyje siekiant bendrų tikslų atliekų pakuočių ir šiukšlinimo srityje. Indėlių grąžinimo sistema veikia efektingai perorientuojant atliekų srautus nuo jų galutinio susidarymo iki perdirbimo ir rūšiavimo. DRS sistema sumažina nelegalaus dempingo paskatas ir skatina perdirbimą ir rūšiavimą. Taip pat sumažina susidarančių atliekų kiekį. Nyderlanduose DRS ypač gerai veikia didelių butelių rūšiavimo sistema.¹⁹⁶

Subsidijos ir mokesčių lengvatos. Nyderlandai naudoja teigiamas finansines paskatas buitinėms, komercinėms ir biuro atliekoms. 2007 metais pasirašius sutartį tarp Aplinkos ministerijos, Savivaldybių asociacijos ir pakavimo pramonės įmonių, buvo įkurtas Atliekų Fondas. Iš šio fondo yra mokami pinigai visoms savivaldybėms atliekančioms pakuočių atliekų atskyrimą nuo komunalinių atliekų. Skiriamą sumą sudaro fiksuota kaina ir išlaidos už transportą. Tai yra savanoriškais pagrindais paremtas gamintojo atsakomybės principas. Subsidijos skiriamos siekiant sumažinti šiukšlinimą, skatinant investicijas į aplinkai draugiškas technologijas organizacijose. Aplinkos ir technologijų programa skatina įgyvendinti naujus procesus, teikti naujas paslaugas ir gaminius nedidelėse Olandijos pramoninėse įmonėse.¹⁹⁷

Ekonominiai instrumentai yra populiarūs priemonė tarp politikos formuotojų. Tai yra dėl to, kad šie instrumentai gali paskatinti gamintojus ir namų ūkių gyventojus prisidėti prie geresnio atliekų tvarkymo. Mokesčiai ir rinkliavos generuoja atliekų tvarkymo veiklos finansavimą. Nyderlanduose

¹⁹³ General policy on waste. Prieiga per internetą <http://www.wbcscement.org/pdf/tf2/01GenPolonWaste.pdf> [žiūrėta 2012 10 20]

¹⁹⁴ Economic instruments and waste policies in the Netherlands. Prieiga per internetą [http://www.ivm.vu.nl/en/Images/R09-01%20Economic_Instruments_in_Dutch_Waste_Policies%20_Final%20\(2\)_tcm53-82277.pdf](http://www.ivm.vu.nl/en/Images/R09-01%20Economic_Instruments_in_Dutch_Waste_Policies%20_Final%20(2)_tcm53-82277.pdf) [žiūrėta 2012 10 20]

¹⁹⁵ Economic instruments and waste policies in the Netherlands. Prieiga per internetą [http://www.ivm.vu.nl/en/Images/R09-01%20Economic_Instruments_in_Dutch_Waste_Policies%20_Final%20\(2\)_tcm53-82277.pdf](http://www.ivm.vu.nl/en/Images/R09-01%20Economic_Instruments_in_Dutch_Waste_Policies%20_Final%20(2)_tcm53-82277.pdf) [žiūrėta 2012 10 20]

¹⁹⁶ Ten pat [žiūrėta 2012 10 20]

¹⁹⁷ Ten pat [žiūrėta 2012 10 20]

atliekų politikoje yra naudojama įvairiausi reguliavimai, ekonominiai instrumentai ir kitos priemonės. Tačiau šie instrumentai nėra pilnai išnaudojami, jie gali būti naudojami daug intensyviau ir plačiau. Minusai – yra žmonių, kurių elgesys nesikeičia. Rūšiuoti atliekas vis dar yra brangiau nei paprastai atsikratyti atliekų. Siekiant sumažinti kainas reikalingi finansiniai ištekliai, fondai, kurių šiuo metu nėra.¹⁹⁸

Olandijoje naudojama atliekų tvarkymo sistemos kainodara

Nyderlanduose vyrauja naujoviška ir patogi šiukšlių surinkimo sistema, kurioje naudojami ir finansiniai instrumentai. Buitinės atliekos yra surenkamos atskirai, priklausomai nuo skirtingų atliekų rūšių – organinės atliekos, popierius, plastikas, cheminės atliekos. Kiekviena savivaldybė turi pasirūpinti vieta, kur galima būti išmesti išrūšiuotas buitines atliekas. Siekiant padengti buitinių atliekų surinkimą, kiekviena savivaldybė nustato mokestį už atliekų surinkimą.¹⁹⁹

Kai kuriuose savivaldybėse vyrauja atliekų kiekiu pagrįsta atliekų surinkimo sistema arba įvairus atliekų apmokestinimas. Tai reiškia, kad namų ūkiai nemoka vienos nustatytos įmokos, jie moka už surinktą buitinių atliekų kiekį.²⁰⁰

Kitose miestuose vyrauja mokėk kai išmeti (PAYT) sistema. Pavyzdžiui, Maastrichto mieste kiekvienas namų ūkis perka plastikinius šiukšlių maišus pagal tai kokį kiekį atliekų jie žada išmesti. Kuo didesnis maišas tuo jis brangiau kainuoja. Tokia sistema ypatingai pasiteisino Nyderlanduose.²⁰¹

LIETUVA

Ekonominės priemonės aplinkos apsaugos srityje yra naudojamos siekiant sumažinti aplinkos taršą ir paskatinti racionalų išteklių naudojimą. Pagal Aplinkos apsaugos įstatymo 28 straipsnį²⁰² Lietuvoje yra taikomos tokios ekonominės priemonės aplinkos apsaugos srityje:

1. mokesčiai už gamtos išteklių naudojimą;
2. mokesčiai už aplinkos teršimą;
3. kreditavimo reguliavimas;
4. valstybės subsidijos;
5. kainų politika;
6. ekonominės sankcijos ir nuostolių kompensavimas;
7. kiti ekologiniai mokesčiai ir priemonės.

¹⁹⁸ Economic instruments and waste policies in the Netherlands. Prieiga per internetą [http://www.ivm.vu.nl/en/Images/R09-01%20Economic_Instruments_in_Dutch_Waste_Policies%20_Final%20\(2\)_tcm53-82277.pdf](http://www.ivm.vu.nl/en/Images/R09-01%20Economic_Instruments_in_Dutch_Waste_Policies%20_Final%20(2)_tcm53-82277.pdf) [žiūrėta 2012 10 20]

¹⁹⁹ Netherland The Environmental Management Act 15,33 str. Prieiga per internetą [žiūrėta 2013 02 17] http://www.ministryofinfrastructureandtheenvironment.nl/Images/1d297_tcm249-302590.pdf

²⁰⁰ Trash Planet: The Netherlands. Prieiga per internetą <http://earth911.com/news/2009/07/06/trash-planet-the-netherlands/> [žiūrėta 2013 02 17]

²⁰¹ Ten pat. [žiūrėta 2013 02 17]

²⁰² Lietuvos Respublikos aplinkos apsaugos įstatymas 2004m Prieiga per internetą [žiūrėta 2012 10 08] http://www3.lrs.lt/pls/inter2/dokpaieska.showdoc_1?p_id=404415

Atliekų mokestis. Šiuo mokesčiu yra apmokestinamas atliekų pašalinimas sąvartynuose. Lietuvoje veikia 11 regioninių sąvartynų. Atliekų šalinimo mokesčio nustatymas sąvartynuose priklauso savivaldybėms. Jos nustato naudojimosi komunalinių atliekų konteineriais maksimalius įkainius, komunalinių atliekų konteinerių dezinfekavimo įkainius, sąvartyno vartų mokestį, atliekų tūrio pervedimo į masės vienetus koeficientus ir kt. Vienos tonos mišrių komunalinių atliekų priėmimo į Vilniaus regiono komunalinių atliekų sąvartyną 2012 m. sausio 1 d. įkainis („vartų mokestis“) – 69,80 Lt (neįskaitant PVM). Atliekų deginimo gamyklos Lietuvoje planavimo ir rengimo stadijoje, todėl mokesčiai atliekų deginimui nėra numatyti.²⁰³

Mokestis už aplinkos teršimą yra taikomas fiziniams ir juridiniams asmenims, kurie naudoja stacionarius taršos šaltinius be leidimų, ūkinei komercinei veiklai naudojamus mobilius taršos šaltinius.

Šį mokestį taip pat moka gaminių gamintojai ir importuotojai. Mokesčio už aplinkos teršimą tarifai ir tarifų koeficientai nustatomi teršalams ir teršalų grupėms pagal jų kenksmingumą aplinkai.²⁰⁴

Žaliavų ir gaminių mokesčiai. Lietuvoje yra apmokestinti kai kurie valstybiniai gamtos išteklių. Mokesčiai yra taikomi naudingoms iškasenoms (išskyrus angliavandenilius ir durpes), vandeniui ir statybiniam gruntui, medžiojamieji gyvūnai, apmokestinami pagal medžioklės plotų kategorijas.²⁰⁵

Tokių mokesčių tikslas – „ekonominėmis priemonėmis skatinti gamtos išteklių naudotojus taupiai ir efektyviai naudoti valstybinius gamtos išteklius, kompensuoti gamtos išteklių tyrimo ir priemonių jų kiekiui bei kokybei išsaugoti valstybines išlaidas“.²⁰⁶

Gaminių mokesčiai susiję su atliekomis yra mokesčiai pakuotėms ir pakuočių atliekoms. Tokio mokesčio įvedimu skatinama sumažinti pakuočių ir pakuočių atliekų neigiamo poveikio aplinkai ir žmonių sveikatai.²⁰⁷ Mokesčio už aplinkos teršimo įstatyme yra nustatyti pagrindiniai tarifai atliekų pakuotėms, mokestį už aplinkos teršimą gaminių ir pakuotės atliekomis moka gaminių gamintojai ir importuotojai.²⁰⁸

²⁰³ Vilniaus miesto savivaldybės taryba sprendimas dėl vilniaus miesto atliekų tvarkymo plano patvirtinimo. Prieiga per internetą <http://www.vilnius.lt/vaktai/Default.aspx?Id=3&DocId=30184762> [žiūrėta 2012 10 08]

²⁰⁴ Lietuvos Respublikos Mokesčio už aplinkos teršimą įstatymas. Prieiga per internetą http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=416628 [žiūrėta 2012 10 08]

²⁰⁵ Mokesčio už valstybinius gamtos išteklius įstatymas 4 str. Prieiga per internetą http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=416294 [žiūrėta 2012 10 08]

²⁰⁶ Ten pat 2 str. [žiūrėta 2012 10 08]

²⁰⁷ Lietuvos Respublikos Pakuočių ir pakuočių atliekų tvarkymo įstatymas 1 str. Prieiga per internetą http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=417033 [žiūrėta 2012 10 08]

²⁰⁸ Lietuvos Respublikos Mokesčio už aplinkos teršimą įstatymas 4 str. Prieiga per internetą http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=416628 [žiūrėta 2012 10 08]

Pagal gamintojo atsakomybės principą gamintojams ir importuotojams teisės aktuose įtvirtinama atsakomybė už jų vidaus rinkai patiektų gaminių ir pakuočių poveikį aplinkai per visą būvio ciklą nuo gamybos iki saugaus atliekų sutvarkymo.²⁰⁹

Gamintojai ir importuotojai turi įsipareigojimus tvarkant pakuotes ir pakuočių atliekas. Turi organizuoti išrūšiuojamų pakuočių surinkimą, išvežimą, paruošimą naudoti ir perdirbti. Jei įsipareigojimai nevykdomi yra mokamas mokeskis už aplinkos teršimą pakuočių atliekomis.²¹⁰

Gamintojo atsakomybės principas taikomas siekiant išvengti pavojingų medžiagų naudojimo gaminių ir pakuočių gamyboje, skatinti švaresnės gamybos diegimą, užtikrinti kuo didesnę gaminių ir pakuočių atliekų surinkimą, perdirbimą ir antrinių žaliavų naudojimą, mažinti atliekų tvarkymo išlaidas.²¹¹

Gamintojo atsakomybės principas taikomas tvarkant pakuočių, apmokestinamųjų gaminių (padangos, akumulatoriai, baterijos, vidaus degimo variklių degalų, tepalų, įsiurbimo oro filtrai, automobilių hidrauliniai (tepaliniai) amortizatoriai); elektros ir elektroninės įrangos; eksploatuoti netinkamų transporto priemonių; alyvų.²¹²

Valstybės subsidijos ir kreditavimo lengvatos. Valstybės subsidijos ir kreditavimo lengvatos Lietuvoje yra naudojamos mažaatliekių technologijų diegimui, ekologiškos produkcijos gamybos skatinimui.²¹³

Atliekų surinkimo mokesčiai. Kiekviena savivaldybė turi teisę nustatyti vietinę rinkliavą už komunalinių atliekų surinkimą ir tvarkymą iš atliekų turėtojų. Nustatomas rinkliavos dydis ir mokėjimo terminai.²¹⁴

„Vietinė rinkliava“ - savivaldybės tarybos sprendimu nustatyta privaloma įmoka, galiojanti tos savivaldybės teritorijoje.²¹⁵

„Vietos savivaldos institucijos turi nustatyti tokias rinkliavas už atliekų surinkimą ir tvarkymą arba tarifus už atliekų tvarkymo paslaugas, kad gaunamos pajamos padengtų visas atliekų tvarkymo sistemos išlaidas, įskaitant atliekų šalinimo įrenginių uždarymą ir jų priežiūrą po uždarymo.“²¹⁶

²⁰⁹ Aplinkos apsaugos agentūra Gamintojo atsakomybės principo įgyvendinimas. Prieiga per internetą <http://atliekos.gamta.lt/cms/index?rubricId=b7f03c87-6c17-433a-bbdb-2dfe1c64141a> [žiūrėta 2012 10 08]

²¹⁰ Lietuvos Respublikos Pakuočių ir pakuočių atliekų tvarkymo įstatymas 7 str. Prieiga per internetą http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_1?p_id=417033 [žiūrėta 2012 10 08]

²¹¹ Valstybinis strateginis atliekų tvarkymo planas 82 str. Prieiga per internetą http://www3.lrs.lt/pls/inter2/dokpaieska.showdoc_1?p_id=388766 [žiūrėta 2012 10 08]

²¹² Ten pat 140 str. [žiūrėta 2012 10 08]

²¹³ Lietuvos Respublikos aplinkos apsaugos įstatymas 2004m 29 str. Prieiga per internetą http://www3.lrs.lt/pls/inter2/dokpaieska.showdoc_1?p_id=404415 [žiūrėta 2012 10 08]

²¹⁴ Lietuvos Respublikos Rinkliavų įstatymas 11, 12 str. Prieiga per internetą http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_1?p_id=402900 [žiūrėta 2012 10 08]

²¹⁵ Ten pat 2 str. [žiūrėta 2012 10 08]

²¹⁶ Lietuvos Respublikos įstatymas Dėl Atliekų tvarkymo taisyklių patvirtinimo 1999m. Prieiga per internetą http://www3.lrs.lt/pls/inter2/dokpaieska.showdoc_1?p_id=84302 [žiūrėta 2012 10 08]

Atliekų surinkimo mokesčiai paskata įgyvendinat principą „teršėjas moka“, kuris reiškia, kad atliekų tvarkymo išlaidas turi apmokėti žmogus, kuris sukuria atliekas arba dabartinis atliekų turėtojas. Principas „teršėjas moka“ taikomas kuriant komunalinių atliekų tvarkymo sistemą, tvarkant gamybos ir kitoje ūkinėje veikloje susidarancias atliekas, organizuojant gamintojo atsakomybės principu pagrįstą gaminių ir pakuočių atliekų, susidaranciu komunalinių atliekų sraute, gamyboje ir vykdant kitą ūkinę veiklą, tvarkymą.²¹⁷

Pasinaudojant Vilniaus savivaldybės pavyzdžiu, pateiksiu daugiau savivaldybės nustatomų atliekų surinkimo mokesčių.

„Savivaldybė nustato savo teritorijoje maksimalius atliekų išvežimo ir surinkimo įkainius, sąvartynų vartų mokestį, komunalinių atliekų konteinerių dezinfekavimo įkainius, komunalinių konteinerių naudojimosi įkainius. Savivaldybės administracija pagal savo kompetenciją įgyvendina atliekų tvarkymą reglamentuojančius teisės aktus bei kontroliuoja jų vykdymą.“²¹⁸

Lietuvos komunalinių atliekų surinkimo sistemos kainodara

Lietuvoje yra naudojama komunalinių atliekų surinkimo sistema. Jos teikiamų paslaugų apmokėjimas yra dvejopas. „Vietinės rinkliavos už komunalinių atliekų surinkimą iš atliekų turėtojų ir jų tvarkymą dydžiai yra nustatomi pagal gyventojų skaičių būste (juridiniams asmenims – pagal tam tikrus parametrus, apsprendžiančius susidaranciu komunalinių atliekų kiekius). Arba pagal būsto (buto daugiabučiame name ar ind. namo valdos) ir kito nekilnojamojo turto (juridiniams asmenims) bendrąjį plotą“. Gyventojų skaičius būste dažnai neatitinka realių skaičių, o mokėjimas pagal plotą išeina labai brangus žmonėms, kurie gyvena vieni.²¹⁹

Kiekvienam fiziniam ar juridiniam asmeniui, kuris naudojasi kolektyviniu konteineriu, už atliekų tvarkymą mokėtina suma nustatoma proporcingai fizinio arba juridinio asmens naudojamų patalpų plotui, bendrame visų atliekų turėtojų butų ir patalpų plote, jei atliekų turėtojai teisės aktais nustatyta tvarka nesusitaria kitaip.²²⁰

Surenkant šiuos mokesčius yra naudojamos dvi ekonominės priemonės tai sutartinė sistema ir privaloma rinkliava.

Sutartinėje sistemoje yra sudaroma sutartis tarp vartotojo ir atliekų surinkėjo. Tokioje sistemoje nereikalaujama didelių administravimo sąnaudų savivaldybėse. Tačiau gyventojai vengia sudaryti

²¹⁷ Lietuvos Respublikos atliekų tvarkymo įstatymas 2005m. 32 ir 81 str. Prieiga per internetą http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=417426 [žiūrėta 2012 10 08]

²¹⁸ Vilniaus miesto Atliekų tvarkymo planas. Prieiga per internetą <http://www.vilnius.lt/vaktai/default.aspx?Id=3&DocId=30184762> [žiūrėta 2012 10 08]

²¹⁹ 2011 m. spalio 20 d. Lietuvos Respublikos Aplinkos ministerija Tarptautinis seminaras Kaip nustatyti tinkamą įmoką už komunalinių atliekų tvarkymą [žiūrėta 2012 10 08]

²²⁰ Vilniaus miesto Atliekų tvarkymo planas. Prieiga per internetą [žiūrėta 2012 10 08] <http://www.vilnius.lt/vaktai/default.aspx?Id=3&DocId=30184762>

sutartis su atliekų vežėjais ir mokėti už teikiamas paslaugas, todėl šios atliekos nėra tinkamai tvarkomos, patenka į aplinką.²²¹

Rinkliavų sistemoje yra nustatyta savivaldybės fiksuotas mokestis už paslaugų suteikimą. Esant pastoviai privalomai rinkliavai, užtikrinama, kad visos susidarančios atliekos patektų į atliekų tvarkymo įrenginius. Tačiau nesurinkus pakankamai rinkliavos iš atliekų turėtojų, trūksta lėšų atsiskaityti su atliekų tvarkytojais. Atliekų vežėjams mokama už į sąvartyną atvežtą mišrių komunalinių atliekų kiekį, todėl vežėjai suinteresuoti atvežti kuo didesnę atliekų kiekį.²²²

Nuo 2013 metų Lietuvoje įsigaliojo pakeitimai atliekų tvarkymo sistemos kainodaroje. Pagal naujus pakeitimus, visi rūšiuojantys atliekas turės galimybę mokėti mažiau. Komunalinių atliekų tvarkymo paslaugų kainodara nustatoma vadovaujantis solidarumo, proporcingumo, nediskriminavimo, sąnaudų susigrąžinimo principais ir principu „teršėjas moka“.²²³

Pagal šiuos principus bus sudaromos komunalinių atliekų tvarkymo paslaugų teikimo sutartys su paslaugas teikiančiomis ne pelno siekiančiomis įmonėmis arba savivaldybe. Bus galimybė sudaryti individualias paslaugų teikimo sutartis arba mokėti savivaldybės nustatytą rinkliavą. Komunalinių atliekų tvarkymo paslaugų kaina turi būti pagrįsta būtinosiomis su komunalinių atliekų tvarkymu susijusiomis sąnaudomis. Komunalinių atliekų tvarkymo paslaugų kaina turi užtikrinti ilgalaikį komunalinėms atliekoms tvarkyti skirtos infrastruktūros eksploatavimą, jos atnaujinimą ir sudaryti komunalinių atliekų turėtojams priimtinas sąlygas dalyvauti komunalinių atliekų tvarkyme, taip pat mažinti aplinkos taršą. Kainą už atliekų tvarkymą priklausys nuo komunalinių atliekų turėtojų, gyvenančių ar vykdančių veiklą nekilnojamojo turto objekte, skaičiaus, įvertinus kiek gali susidaryti atliekų, vykdant konkrečią veiklą.²²⁴

Tokie pakeitimai panaikins savivaldybių nustatytą vienodumą, kai visi gyventojai moka vienodai. Taip pat jais bus skatinamas rūšiavimas, tai darantys mokės mažiau, tarifai ir rinkliavos tokiems ūkiams bus mažinami.

3 Lentelė. Ekonominių instrumentų palyginimas.

EKONOMINIAI INSTRUMENTAI	LIETUVA	NYDERLANDAI
	Savivaldybė nustato	

²²¹ Vilniaus miesto Atliekų tvarkymo planas. Prieiga per internetą [žiūrėta 2012 10 08]
<http://www.vilnius.lt/vaktai/default.aspx?Id=3&DocId=30184762>

²²² Apmokestinimo už komunaliniu atliekų tvarkymą praktikos Lietuvoje apžvalga Rasa Uselytė 2011 m. spalio 20 d. Aplinkos ministerija. [žiūrėta 2012 08 08]

²²³ Atliekų tvarkymo įstatymas 30 str. Prieiga per internetą
http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=429390 [žiūrėta 2012 10 08]

²²⁴ Ten pat. [žiūrėta 2012 10 08]

Sąvartynų mokestis	regioninių sąvartynų „vartų mokestį“ ²²⁵ . Nėra priimto bendro sąvartynų įstatymo, tik projektas.	Įvestas bendras mokestis atliekų šalinimui sąvartynams. Galioja visiems sąvartynams 1 tonai įvežamų atliekų 108 eur. Mokestis didžiausias ES.
Atliekų surinkimo mokesčiai	Nustato savivaldybės. Mokamas pagal nustatytą vietinę rinkliavą arba sudarius sutartį. Nuo 2013 metų įsigaliojo sutartinė sistema, mokėti pagal atliekų kiekį.	Nustato savivaldybės. Mokama pagal išmetamų atliekų kiekį.
Pakuočių mokesčiai – gamintojo atsakomybės principas	Yra įvestas ir įgyvendinamas.	Yra įvestas ir įgyvendinamas.
Mokesčiai už gamtinius išteklius	Naudingoms iškasenoms (išskyrus angliavandenilius ir durpes); vandeniui ir statybiniam gruntui; medžiojamieji gyvūnai.	Nėra apmokestinti natūralieji ištekliai ir žaliavos, išskyrus energijos ir požeminių vandenų gavyba. Provincijos turi teisę apmokestinti dirvožemio medžiagų gavybą (smėlis, žvyras, molis ir pan.)
Principas „teršėjas moka“	Įgyvendinamas per savivaldybes.	Įgyvendinamas per savivaldybes.
Indėlių ir pinigų susigrąžinimo schemas/sistema	Nėra.	Naudojamos savanoriškai gėrimams ir pakuotėms.
Subsidijos ir mokesčių lengvatos	Yra naudojamos mažaatliekių technologijų diegimui, ekologiškos produkcijos gamybos skatinimui.	Siekiant sumažinti šiukšlinimą, skatinant investicijas į aplinkai draugiškas technologijas organizacijose.

²²⁵ Yra atskirti mokesčiai sąvartynams (mokestis nustatytas valdžios atliekų šalinimui) nuo mokesčių vartams (mokestis nustatytas sąvartynų operatorių už paslaugų suteikimą). Sąvartynų ir vartų mokesčių suma nurodo bendrąją mokesčio sumą už atliekų pašalinimą sąvartynuose.

Šaltiniai: sudaryta autorės remiantis Lietuvos Respublikos atliekų tvarkymą reglamentuojančių įstatymų pateiktais duomenimis ir „Economic instruments and waste policies in the Netherlands“; „National Waste Management Plan“

Ekonominių instrumentų naudojimas atliekų politikoje, tai siekis sumažinti atliekų atsiradimą ir jų pašalinimą sąvartynuose. Olandija ir Lietuva yra ES valstybės narės, todėl pagal galiojančius aktus įgyvendina atliekų politiką ir naudoja ekonominius instrumentus. Valstybės naudoja panašius ekonominius instrumentus, tačiau ypatingai skiriasi jų naudojimo laikotarpis, Olandija ekonominius instrumentus atliekų politikoje taiko ilgiau nei Lietuva.

Vienas iš populiariausių ekonominių instrumentų yra atliekų mokestis, taikomas galutiniam atliekų pašalinimui sąvartynuose. Nyderlandai dėl griežtos atliekų politikos turi įsivedusi sąvartynų mokestį, kuris yra aukščiausias visoje ES. Tokiu būdu yra skatinama naudoti alternatyvius atliekų šalinimo būdus. Šio instrumento dėka Olandijoje atliekos beveik nešalinamos sąvartynuose, skatinamas rūšiavimas ir atliekų deginimas. Lietuvoje tokio mokesčio kol kas nėra. AM inicijavo projektą šiam mokesčiui priimti. Lietuvoje yra nustatytas atskiras sąvartynų „vartų“ mokestis, kurį palyginus su kitomis ES valstybėmis yra nedidelis. Neesant sąvartynų mokesčiui Lietuvoje beveik visos atliekos yra metamos sąvartynuose, nėra skatinamas rūšiavimas arba kiti alternatyvūs atliekų šalinimo būdai.

Atliekų surinkimo mokesčiai yra pagrindinė priemonė, kuria yra padengiamos išlaidos už atliekų surinkimą, išvežimą ir tvarkymą. Savivaldybių atliekama veikla yra pagrįsta principu „teršėjas moka“. Olandijoje šis principas yra įgyvendinamas pagal jo supratimą, gyventojai moka už atliekas pagal jų susidarymo kiekius. Naudojama sistema, kur nėra vieno bendro mokesčio visiems, jis diferencijuojamas, sudaromos atskiros sutartys su kiekvienu namų ūkiu, perkami specialūs konteineriai ir šiukšlių išmetimo maišai pagal kiekį (kuo didesnis tuo brangiau mokėti). Tokiais būdais skatinama gyventojus rūšiuoti. Lietuvoje vis dar veikia sistema, kai atliekų konteinerio išvežimo kaina yra dalinama visam pastatui (namų ūkiui), dalinama sistema pagal gyvenamąjį plotą. Galima sudaryti sutartis su atliekų išvežimo kompanijomis, tačiau jos veikia bendra tvarka ir atskirų sąskaitų neskaičiuoja.

Nuo 2013 metų įsigalioja nauja atliekų išvežimo sistema, kada gyventojai galės pasirinkti ir mokėti už susidariusių atliekų kiekį arba pagal plotą. Sistema iš dalies kaip Olandijoje, siekiama sudaryti sutartis individualiai su kiekvienu butų ar namų gyventojais ir skaičiuoti tik jų susidarancias atliekas. Teoriškai ši sistema turi paskatinti rūšiuoti ir siekti tokių rezultatų kaip Olandijoje. Tačiau Nyderlanduose ši sistema taikoma jau nuo 1980 metų, o Lietuvoje siekiama įgyvendinti tik dabar.

Gamintojo atsakomybės principas yra taikomas abiejuose valstybėse. Pagal jį gamintojai ir importuotojai yra įpareigoti pasirūpinti savo gaminiais iki jiems tampant atliekomis ir po jo. Šis principas yra pritaikytas pagal ES direktyvų nurodymus. Taip pat galioja mokestis pakuotėms ir

pakuočių atliekomis remiantis ES direktyvomis. Tiek Lietuvoje tiek Olandijoje mokestis yra taikomas laikantis visų reikalavimų, kurie įgyvendinti valstybių teisės aktuose.

Vis didėjantis gyventojų skaičius skatina intensyviau naudoti gamtos išteklius. Kuo intensyvesnis išteklių naudojimas tuo didesnis poveikis aplinkai. Todėl siekiant įvesti apribojimus buvo nustatyti mokesčiai. Mokesčiai už gamtinius išteklius Nyderlanduose nėra taikomi. Taikomi mokesčiai tik išteklių gavybos išlaidoms padengti. Esant griežtai atliekų politikai ištekliams yra naudojami racionaliai, nėra švaistymo. Lietuvoje yra taikomi mokesčiai tam tikriems valstybiniam gamtos ištekliams.

Indėlių ir pinigų susigrąžinimo sistema yra naudojama Nyderlanduose savanoriškais tikslais. Ji nėra iki galo išplėta, bet tai dar vienas ekonominis instrumentas, kuriuo mažinamas atliekų pakuočių atsiradimas, didinamas stiklinės taros rūšiavimas ir perdirbimas. Lietuvoje nėra net numatytas tokios sistemos naudojimas.

Abi šalys skatina naujovių atsiradimą atliekų sektoriuje. Naujų technologijų atsiradimas, atliekų rūšiavimo ir perdirbimo skatinimas teikiant subsidijas ir mokesčių lengvatas, plėtojant aplinkai draugiškas technologijas. Abi valstybės yra atviros naujovėms ir palaiko vystymosi procesą.

2.4 Atliekų politikoje dalyvaujančios valstybinės institucijos

LIETUVA

Lietuvos atliekų tvarkymo sistema remiasi ES teisės aktais, kurių pagrindiniai principai ir nuostatos buvo perkelti į Lietuvos atliekų tvarkymo įstatymus. Valstybinės institucijos (Seimas, vyriausybė, ministerijos, departamentai) yra atsakingos už pagrindinių principų ir reikalavimų nustatymą aplinkos apsaugos (kartu ir atliekų) srityje. Savivaldos institucijos (regionai, savivaldybė) turi parengti atitinkamus planus šiems reikalavimams įgyvendinti. Tokiu būdu atsiranda tarpusavio bendradarbiavimas ir atliekų politikos reglamentavimas centriniu ir vietos lygmeniu.

Valstybės institucijos. „Lietuvos Respublikos Seimas formuoja aplinkos apsaugos valstybės politiką, tvirtina pagrindines strategijas, ratifikuoja svarbiausias Lietuvos Respublikos aplinkos apsaugos bei gamtos išteklių naudojimo tarptautines sutartis. Seime veikia Aplinkos apsaugos komitetas, kuris įsteigtas svarstyti aplinkos apsaugos ir gamtos išteklių naudojimo klausimus ir nagrinėti įstatymų projektus.“²²⁶

²²⁶ Aplinkos apsaugos įstatymas 5 str. Prieiga per internetą
http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_1?p_id=404415 [žiūrėta 2012 10 08]

„Lietuvos Respublikos Vyriausybė formuoja valstybės institucijų įgyvendinančių aplinkos apsaugos politikos sistemą; tvirtina aplinkos apsaugos programas, schemas. Tvirtina Valstybinį strateginį atliekų tvarkymo planą.“²²⁷

Aplinkos ministerija. „Aplinkos ministerija formuoja valstybės politiką, organizuoja, koordinuoja ir kontroliuoja jos įgyvendinimą, o įstatymų nustatytais atvejais – ją įgyvendina aplinkos ministrui pavestose valdymo srityse.“²²⁸

„Aplinkos ministerija reglamentuoja ir administruoja visų atliekų tvarkymą, kontroliuoja nustatytų reikalavimų ir užduočių įgyvendinimą. Koordinuoja kitų valstybės ir savivaldybių institucijų veiklą atliekų tvarkymo srityje, ieško papildomų finansavimo šaltinių valstybės bei savivaldybių institucijų parengtiems atliekų tvarkymo projektams finansuoti.“²²⁹

Kontroliuoja teršalų išmetimo į aplinką, apmokestinamųjų gaminių ir pripildytos gaminių apmokestinamosios pakuotės apskaitą, tikrina mokesčio už aplinkos teršimą apskaičiavimą.²³⁰

Valstybiniu lygiu yra rengiamas Valstybinis strateginis atliekų tvarkymo planas, pagal kurį turi būti parengti regioniniai ir savivaldybių planai. Aplinkos ministerija atsakinga už Valstybinio strateginio atliekų tvarkymo plano ir jo įgyvendinimo priemonių vykdymo koordinavimą. Šį planą tvirtina Vyriausybė. Valstybiniame strateginiame atliekų tvarkymo plane nustatomos atliekų tvarkymo užduotys, strateginiai atliekų tvarkymo tikslai ir uždaviniai jiems įgyvendinti. Valstybinį strateginį atliekų tvarkymo planą Aplinkos ministerija įvertina ne rečiau kaip kas šešeri metai. Aplinkos ministerija kasmet teikdama Lietuvos Respublikos Vyriausybei metinę veiklos ataskaitą atsiskaito už šio Plano įgyvendinimą. Šį Planą įgyvendina Aplinkos ministerija, Ūkio ministerija, Sveikatos apsaugos ministerija, Žemės ūkio ministerija ir kitos institucijos pagal kompetenciją.²³¹

Aplinkos ministerijos atliekų departamentas. Tai pagrindinė AM institucija atliekanti priežiūros, teisinės bazės rengimo, tarpusavio bendradarbiavimo ir organizavimo priemonių funkcijas. Pagrindiniai uždaviniai - rengia atliekų sektoriaus strateginius dokumentus, įstatymus, nutarimus, dalyvauja jų įgyvendinime; organizuoja ir koordinuoja ES teisės aktų ir tarptautinių susitarimų reikalavimų įgyvendinimą. Organizuoja atliekų tvarkymo tikslų bei priemonių nustatymą, bendradarbiauja su kitomis institucijomis, įstaigomis, administruoja visų atliekų tvarkymą, kontroliuoja nustatytų reikalavimų ir užduočių įgyvendinimą, kitų institucijų veiklą atliekų tvarkymo srityje. Koordinuoja atliekų tvarkymo technologijų diegimą, dalyvauja organizuojant visuomenės

²²⁷ Aplinkos apsaugos įstatymas 5 str. Prieiga per internetą http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=404415 [žiūrėta 2012 10 08]

²²⁸ Lietuvos Respublikos Aplinkos ministerijos nuostatai Prieiga per internetą <http://www.am.lt/VI/index.php#/115> [žiūrėta 2012 10 08]

²²⁹ Ten pat. [žiūrėta 2012 10 08]

²³⁰ Lietuvos Respublikos Mokesčio už aplinkos teršimą įstatymas. Prieiga per internetą [žiūrėta 2012 10 08] http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=416628

²³¹ Valstybinis strateginis atliekų tvarkymo planas. Prieiga per internetą [žiūrėta 2012 10 08] http://www3.lrs.lt/pls/inter2/dokpaieska.showdoc_l?p_id=388766

informavimo sistemą atliekų tvarkymo klausimais. Analizuoja kitų šalių patirtį atliekų tvarkymo srityje.²³²

Sveikatos apsaugos ministerija. „Sveikatos apsaugos ministerija atlieka pavojingų atliekų ir jų tvarkymo veiklos poveikio žmogaus ir visuomenės sveikatai ekspertizę, reglamentuoja medicininių atliekų tvarkymą sveikatos priežiūros įstaigose. Koordinuoja sveikatos priežiūros įstaigų veiksmus diegiant medicininių atliekų tvarkymo pajėgumus. Tais atvejais, kai sveikatos priežiūros įstaigos nesugeba užtikrinti saugaus medicininių atliekų sutvarkymo, Sveikatos apsaugos ministerija inicijuoja šių atliekų tvarkymo pajėgumų sukūrimo projektus.“²³³

Ūkio ministerija. „Ūkio ministerija rengia ir tvirtina programas, skatinančias atliekų prevenciją, taip pat skatinančias mažinti gamyboje susidarančių atliekų kiekį, diegti mažaatliekes technologijas, kurti rinkas iš antrinių žaliavų pagamintiems produktams; koordinuoja šių programų įgyvendinimą. Koordinuoja pramonės įmonių veiksmus diegiant gamyboje susidarančių atliekų tvarkymo pajėgumus. Tais atvejais, kai pramonės įmonės nesugeba užtikrinti saugaus savo atliekų sutvarkymo, Ūkio ministerija inicijuoja atitinkamų atliekų tvarkymo pajėgumų sukūrimo projektus.“²³⁴

Žemės ūkio ministerija. „Žemės ūkio ministerija koordinuoja žemės ūkio ir maisto pramonės įmonių veiksmus diegiant jų gamyboje susidarančių atliekų tvarkymo pajėgumus. Tais atvejais, kai žemės ūkio ir maisto pramonės įmonės nesugeba užtikrinti saugaus savo atliekų sutvarkymo, Žemės ūkio ministerija inicijuoja atitinkamų atliekų tvarkymo pajėgumų sukūrimo projektus.“²³⁵

Regionai. „Regioninius atliekų tvarkymo planus rengia regionų plėtros tarybos sudarytos darbo grupės, o juos tvirtina pati taryba. Pagrindinis regioninių atliekų tvarkymo planų tikslas – suderinti savivaldybių veiksmus organizuojant komunalinių atliekų tvarkymo sistemas ir steigiant kelioms savivaldybėms bendrus atliekų naudojimo ar šalinimo įrenginius. Taip pat yra numatomos priemonės užtikrinančios valstybiniame strateginiame atliekų tvarkymo plane nustatytų užduočių įgyvendinimą; į sąvartynus vežamų biologiškai skaidžių atliekų kiekiui mažinti. Detalesnius reikalavimus numato AM.“²³⁶

Savivaldybės. Vietos lygmeniu svarbiausias funkcijas atlieka savivaldybės įgyvendindamos atliekų politiką. Jų darbas organizuojamas principu „teršėjas moka“. Savivaldybės yra svarbiausias veikėjas įgyvendinat atliekų politiką. Jos gali atsižvelgti į aplinkybes, gyventojus ir priimti palankiausią sprendimą.

²³² Aplinkos ministerijos atliekų departamento nuostatai. Prieiga per internetą <http://www.am.lt/VI/files/0.362977001265713056.pdf> [žiūrėta 2012 10 08]

²³³ Lietuvos Respublikos atliekų tvarkymo įstatymas 2005 m. 21 straipsnis. Prieiga per internetą http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=417426 [žiūrėta 2012 10 08]

²³⁴ Lietuvos Respublikos atliekų tvarkymo įstatymas 2005 m. 22 str. Prieiga per internetą http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=417426 [žiūrėta 2012 10 08]

²³⁵ Lietuvos Respublikos atliekų tvarkymo įstatymas 2005 m. 23 str. Prieiga per internetą http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=417426 [žiūrėta 2012 10 08]

²³⁶ Lietuvos Respublikos atliekų tvarkymo įstatymas 2005m. 27 str. Prieiga per internetą http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=417426 [žiūrėta 2012 10 08]

Savivaldybėms yra priskirtos savarankiškos (Konstitucijos ir įstatymų nustatytos priskirtos) funkcijos, pagal kurias jos diegia komunalinių atliekų tvarkymo sistemas, organizuoja antrinių žaliavų surinkimą ir perdirbimą, rūpinasi sąvartynų įrengimu ir eksploatavimu, nustato vietines rinkliavas.²³⁷

Pagal Atliekų tvarkymo įstatymą²³⁸ savivaldybės organizuoja komunalinių atliekų tvarkymo sistemą, atliekų išvežimą ir tvarkymą atliekų, kurių savininko neįmanoma nustatyti, užtikrina, kad visi komunalinių atliekų turėtojai būtų aprūpinti atliekų surinkimo ir rūšiavimo priemonėmis. Savivaldybių atliekų tvarkymo sistemos turi būti organizuotos taip, kad skatintų atliekų naudojimą ir perdirbimą; miestai ir gyvenvietės būtų aprūpinti atliekų surinkimo ir išvežimo priemonėmis. Savivaldybių taryba tvirtina taisyklės, kurios numato atliekų tvarkymo sistemos organizavimą ir teritorijas (turi būti atliekų surinkimo ir išvežimo priemonės); numato vietą komunalinių atliekų šalinimo įrenginiams statyti.²³⁹

„Savivaldybėse turi būti parengti planai. Taryba rengia ir tvirtina savivaldybių atliekų tvarkymo planus, kurie nustato priemones, užtikrinant valstybiniame strateginiame atliekų tvarkymo plane bei regioniniuose atliekų tvarkymo planuose nustatytą užduočių įgyvendinimą. Šių planų tikslas yra nustatyti komunalinių atliekų tvarkymo sistemų organizavimo priemones, kurios užtikrintų aplinkosaugos, techninius-ekonominius ir higienos reikalavimus atitinkančios viešosios komunalinių atliekų tvarkymo paslaugos pasiūlą visiems savivaldybės teritorijoje esantiems asmenims. Savivaldybių atliekų tvarkymo planuose turi būti numatytos priemonės į sąvartynus vežamų biologiškai skaidžių atliekų kiekiui mažinti.“²⁴⁰

Vilniaus miesto savivaldybės atvejis. Vilniaus miesto taryba organizuoja komunalinių atliekų tvarkymo sistemą, aprūpina gyventojus atliekų rūšiavimo priemonėmis (tinkami konteineriai). Parengė ir patvirtino atliekų tvarkymo taisyklės. Jomis siekiama užtikrinti saugų atliekų tvarkymą, organizuoti miesto atliekų tvarkymo sistemą ir jos veiklos principus, apibrėžti atliekų tvarkytojų teises ir pareigas, atliekų tvarkymo paslaugų tvarka. Taip pat yra skatinamas rūšiavimas, teikiant tinkamus tam konteinerius. Miesto taryba patvirtina maksimalius atliekų tvarkymo tarifus ir įkainius; skelbia konkursą organizuoti komunalinių atliekų sistemą, operatorius laimėjęs, sudaro ilgalaikę sutartį su savivaldybe, turi teisę sudaryti sutartis ir su komunalinių atliekų turėtojais.²⁴¹

Lietuvoje atliekų politikos administravimą vykdo ministerijos, tiesioginis ir matomas atliekų politikos organizavimas vykdomas savivaldybių. Savivaldybės gali priimti tinkamus sprendimus

²³⁷ Lietuvos Respublikos Vietos savivaldos įstatymas 1994 m. liepos 7 d. Nr. I-533 Vilnius 6 str. Prieiga per internetą http://www3.lrs.lt/pls/inter2/dokpaieska.showdoc_l?p_id=415107 [žiūrėta 2012 10 08]

²³⁸ Lietuvos Respublikos atliekų tvarkymo įstatymas 2005m. 25 ir 30 str. Prieiga per internetą http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=417426 [žiūrėta 2012 10 08]

²³⁹ Lietuvos Respublikos įstatymas Dėl Atliekų tvarkymo taisyklių patvirtinimo 1999m. 8 str. Prieiga per internetą http://www3.lrs.lt/pls/inter2/dokpaieska.showdoc_l?p_id=84302 [žiūrėta 2012 10 08]

²⁴⁰ Lietuvos Respublikos atliekų tvarkymo įstatymas 2005m. 28 str. Prieiga per internetą http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=417426 [žiūrėta 2012 10 08]

²⁴¹ Komunalinių atliekų tvarkymo paslaugos 2008–2009 m. Prieiga per internetą // <http://www.am.lt/VI/index.php#/1113> [žiūrėta 2012 10 08]

atsižvelgiant į gyventojų poreikį, aplinkybes, tačiau joms reikalinga ir ministerijų pagalba ieškant ekonominės naudos atliekų politikoje.

NYDERLANDAI

Nyderlanduose aplinkos apsaugos politikos formavimas, įgyvendinimas, priežiūra yra padalinta tarp centrinės ir vietos valdžios. Centrinę valdžią sudaro parlamentas, vyriausybė, ministerijos, departamentai ir tarybos, o vietos – provincijos ir savivaldybės (municipalitetai). Kiekviena institucija turi savo vaidmenį aplinkos apsaugos ir atliekų politikoje.

Aplinkos apsaugos įstatymo pakeitimai įtvirtino naują valdžios ir pareigų pasiskirstymą tarp vyriausybės, provincijų, savivaldybių. Svarbiausias yra vyriausybės vaidmuo tvarkant atliekas. Atliekų prevencija, rūšiavimas, licencijavimas ir įgyvendinimas yra priskirtas provincijoms ir savivaldybėms.²⁴²

Vyriausybės pareigos. Centrinė valdžia rengia valstybinę ir tarpvalstybinę politiką. Ji taip pat užtikrina namų ūkių atliekų surinkimo ir pašalinimo funkcijų vykdymą, infrastruktūros užtikrinimą ir tobulinimą. Teisės aktai (taip pat ir atliekų tvarkymo srityje) yra ratifikuojami parlamento.²⁴³

Nyderlanduose vyrauja valdžių atskyrimo principas: ministrai atstovauja vykdomajai valdžiai, parlamentas - leidžiamoji valdžia, o teisėjai - nepriklausomi.²⁴⁴

*Infrastruktūros ir aplinkos apsaugos ministerija.*²⁴⁵ Infrastruktūros ir aplinkos apsaugos ministerijos funkcijos apima tris pagrindines sritis: politika, įgyvendinimas ir priežiūra. Funkcijų įgyvendinimui yra sukurti penki direktoratai, kurie atsakingi už savo sritį. Ministerija rengia ir koordinuoja valstybinę aplinkos apsaugos politiką. Glaudžiai bendradarbiauja su kitomis ministerijomis, provincijomis, savivaldybėmis, privačiu sektoriumi, visuomene.²⁴⁶ Infrastruktūros ir aplinkos apsaugos ministerija vykdo šias funkcijas atliekų politikoje²⁴⁷:

1. Sudarinėja ir tvirtina Valstybinį atliekų tvarkymo planą, kuris yra laikomas pagrindinėmis gairėmis pagal kurias įgyvendinama atliekų politika.
2. Nustato atliekų prevencijos ir perdirbimo taisykles. Jos taikomos specifinių atliekų rūšių sprendimų priėmime.
3. Vadovavimas institucijoms atsižvelgiant į komunalinių atliekų tvarkymą.

²⁴² Valstybinis strateginis atliekų tvarkymo planas 0.5 punktas. Prieiga per internetą [žiūrėta 2012 10 08]

<http://www.bipro.de/waste-events/doc/events2010/NL/National%20WMP%20Netherlands%202009-2021.pdf>

²⁴³ General policy on waste. Prieiga per internetą <http://www.wbcscement.org/pdf/tf2/01GenPolonWaste.pdf> [žiūrėta 2012 08 20]

²⁴⁴ Local Government in The Netherlands. Prieiga per internetą [žiūrėta 2012 05 08] http://www.vng-international.nl/fileadmin/user_upload/downloads/publicationsAndTools/Local_Government_in_the_Netherlands.pdf

²⁴⁵ Gyvenamojo būsto, teritorinio planavimo ir aplinkos apsaugos ministerija 2010 metais tapo Infrastruktūros ir aplinkos apsaugos ministerija.

²⁴⁶ Ministry of Infrastructure and the Environment Prieiga per internetą [žiūrėta 2012 06 08] <http://www.government.nl/ministries/ienm/organisation>

²⁴⁷ National Waste Management Plan 9.2. Prieiga per internetą [žiūrėta 2012 06 08] <http://www.bipro.de/waste-events/doc/events2010/NL/National%20WMP%20Netherlands%202009-2021.pdf>

4. Licencijų skyrimas už atitinkamo turinio atliekų surinkimą.
5. Atliekų surinkėjų, brokerių, prekiautojų sąrašo sudarinėjimas ir atnaujinimas.
6. Sertifikatų atleidžiančių nuo sąvartynų mokesčio už teritorijos ribų išdavimas.
7. Tinkamo atliekų politikos įgyvendinimo užtikrinimas.
8. Europos atliekų pervežimo reglamentų įgyvendinimas.

Ministerija atlieka ir kontrolės funkciją. Prižiūri savivaldybių darbą, kurios vykdo aplinkos taisyklių ir reguliavimų vykdymą. Taip pat papildomai įgyvendina teisės aktus pagal tiesioginę Aplinkos ministro kompetenciją.²⁴⁸

Atliekų tvarkymo departamentas. Atliekų tvarkymo departamentas atlieka jungiamosios institucijos vaidmenį tarp valdžios ir įmonių atliekų tvarkymo srityje, teikia praktinę informaciją atliekų politikos srityje. Tai ekspertizės centras, kuris įgyvendina programas, subsidijų schemas, valstybinius ir tarpvalstybinius reguliavimus, pataria atliekų politikos ruošimo ir vertinimo klausimais. Pagrindiniais uždaviniais galima įvardyti valstybinio atliekų plano įgyvendinimas, atliekų politikos stebėjimas ir vertinimas, atliekų prevencijos ir surinkimo skatinimas. Teikia teisinę pagalbą atliekų politikos klausimais, įgyvendina ES taisykles ir sprendimus į Nyderlandų atliekų politiką.²⁴⁹

Vietos lygmeniu institucijos, provincijos, savivaldybės ir apygardos vandenų valdyba, turi bendradarbiauti tarpusavyje ir siekti gerų rezultatų atliekų tvarkyme. Skatinama įtraukti aplinkosauginės grupės, vietos gyventojus ir atliekų įmones. Toks bendradarbiavimas užtikrina tinkamą atliekų tvarkymo įrenginių sukūrimą rajone.²⁵⁰

Provincijos. Ministerija yra atsakinga už valstybinės aplinkos apsaugos politikos įgyvendinimą valstybiniu lygiu, o provincijų valdžia turi šias gaires pritaikyti vietos lygmenyje. 12 provincijų plėtoja regioninę politiką ir rengia regioninius planus, kuriuose nustatomos gyvenamųjų, pramoninių, komercinių teritorijų, miestų ir kaimelių išdėstymas ir plėtimas. Atliekų tvarkymo srityje provincijos skiria atliekų tvarkymo, rūšiavimo ir perdirbimo licencijas, skatina rūšiavimą, stengiasi palengvinti atliekų prevenciją ir perdirbimą vietos valdžiai naudojant stebėjimo metodą ir lyginamąją analizę. Provincijos gali suformuluoti atskirą politiką atskiroms sudėtingoms atliekų srityje situacijoms spręsti.²⁵¹

²⁴⁸ National Waste Management Plan 9.2. Prieiga per internetą [žiūrėta 2012 06 08] <http://www.bipro.de/waste-events/doc/events2010/NL/National%20WMP%20Netherlands%202009-2021.pdf>

²⁴⁹ Atliekų tvarkymo departamentas Prieiga per internetą <http://www.rwsleefomgeving.nl/language/english/waste-management/> [žiūrėta 2012 11 28]

²⁵⁰ Decision making about waste facilities. Prieiga per internetą <http://dare.uva.nl/document/421> [žiūrėta 2012 11 28]

²⁵¹ Roles and responsibilities of provincial government, municipal governments and water authorities. Prieiga per internetą <http://www.government.nl/issues/environment/roles-and-responsibilities-of-provincial-government-municipal-governments-and-water-authorities> [žiūrėta 2012 11 28]

Provincijose valdžia yra renkama 4 metams. Provincijų tarybos dydis priklauso nuo žmonių gyvenančių toje teritorijoje. Provincijos rengia užduotis, planus varijuodama tarp valstybinio ir vietinio lygmens.²⁵²

Savivaldybės. Aplinkos apsaugos politika yra decentralizuota savivaldybėms. Jos rengia finansines ir teises taisykles vietos lygmeniu. Rengia Aplinkos apsaugos tvarkymo įstatymo įgyvendinimo taisykles. Užsiima komunalinių atliekų surinkimu ir rūšių atskirimu, optimizuoja buitinių atliekų susidarymo prevenciją ir rūšiavimą, išduoda lengvatas atliekų deginimui, užtikrina reglamentų ir taisyklių tinkamumą atliekų deginimo įmonėse.²⁵³

Vandenu taryba. Olandų vandenu taryba atlieka svarbų vaidmenį tvarkant paviršutinių vandenu kiekybę ir kokybę visoje šalyje. Vadovauja ir prižiūri nuotekų įrenginių eksploatacijai.²⁵⁴

Verslo bendrovių pareigos. Atsakingos už gaminamų atliekų prevenciją ir jos tinkamą tvarkymą (taikomos licencijos ir reikalavimai). Pagal nustatytus reikalavimus yra tikimasi iš jų kuo efektyvesnio atliekų tvarkymo. Gamintojams galioja reglamentai ir savanoriški susitarimai jų gaminamoms prekėms ir jų tvarkymui (į kai kurių prekių kainą įeina jų atliekų tvarkymas). Taikomas Gamintojų atsakomybės principas. Verslo bendruomenė taip pat aktyviai dalyvavo sudarant Valstybinį atliekų tvarkymo planą ir įgyvendinant Aplinkos apsaugos įstatymo taisykles.

Piliečių pareigos. Aplinkos apsaugos įstatymu nustatyta, kad piliečiai kaip vartotojai yra atsakingi už gaminamų atliekų prevenciją. Piliečiai turi būti informuoti apie nepageidaujamas vartojimo pasekmes aplinkai ir stengtis sumažinti gaminamų atliekų atsiradimą. Yra reikalaujama atliekas surinkti atskirai pagal jų rūšis ir atiduoti jas perdirbti. Taip pat labai svarbi piliečių pareiga – šiukšlinimo prevencija. Tai negatyviai žmones veikiantis reiškinys su kuriuo galima kovoti bendromis priemonėmis skatinant solidarumą ir bendradarbiavimą.²⁵⁵

Olandijos aplinkos apsaugos valdymo būdą galima apibūdinti tokiais žodžiais kaip bendradarbiavimas, integracija ir decentralizacija. Infrastruktūros ir Aplinkos ministerija artimai bendradarbiauja su tarptautinėmis vyriausybėmis ir administracijomis regioniniu ir vietiniu lygmeniu. Vyriausybė sprendžia valstybinius klausimus, o savivaldybių ir provincijų tarybos turi savo sprendimo priėmimo galią regioniniame ir vietiniame lygmenyje. Valstybės politika apriboja šių vietos administracijų valdžią. Tačiau vadovaujamosi subsidiarumo principu, sprendimai priimami kuo arčiau vietinio lygmens, savo piliečių, taip skatinant kolektyvinę, dalyvavimo demokratiją. Didelė dalis

²⁵² Elections of the provincial council Prieiga per internetą [žiūrėta 2013 01 08] <http://www.kiesraad.nl/en/article/elections-provincial-council>

²⁵³ Roles and responsibilities of provincial government, municipal governments and water authorities. Prieiga per internetą <http://www.government.nl/issues/environment/roles-and-responsibilities-of-provincial-government-municipal-governments-and-water-authorities> [žiūrėta 2012 11 28]

²⁵⁴ Ten pat [žiūrėta 2012 11 28]

²⁵⁵ National Waste Management Plan Prieiga per internetą [žiūrėta 2012 11 28] <http://www.bipro.de/waste-events/doc/events2010/NL/National%20WMP%20Netherlands%202009-2021.pdf>

nacionalinės aplinkos politikos buvo decentralizuota – perduota institucijoms. Atsirado didesnis kompetencijų paskirstymas, siekiamo gilesnio bendradarbiavimo ir aktyvaus piliečių dalyvavimo.²⁵⁶

PALYGINIMAS

Nyderlandų ir Lietuvos institucijos dalyvaujančios atliekų tvarkyme yra panašios pagal savo funkcijas. Parlamentas Nyderlanduose ratifikuoja teisės aktus atliekų srityje kaip ir Seimas Lietuvoje, tačiau jis taip pat formuoja aplinkos apsaugos valstybės politiką. Olandijoje šią funkciją atlieka Infrastruktūros ir aplinkos ministerija.

Vyriausybė Lietuvoje tvirtina aplinkos apsaugos programas, schemas, Valstybinį strateginį atliekų tvarkymo planą, o Nyderlandų vyriausybė užtikrina namų ūkių atliekų surinkimo ir pašalinimo funkcijų vykdymą. Lietuvoje ši funkcija priklauso AM. Atsakomybė yra padalinta kelioms institucijoms, vyrauja tarpusavio ryšiai. Lietuvoje įgyvendinimo funkcijos yra dalinamos tarp ministerijų, o atitinkamų funkcijų vykdymas yra priskirtas vietos institucijoms. Vyriausybė yra atsakinga už valstybines politikas, ne konkrečių atliekų politikos funkcijų įgyvendinimo užtikrinimu.

Ministerijos. Aplinkos ministerija Lietuvoje ir Infrastruktūros ir aplinkos ministerija Nyderlanduose yra pagrindinės institucijos formuojančios ir koordinuojančios aplinkos politiką.

Abi ministerijos atsakingos už atliekų tvarkymo administravimą ir reglamentavimą. Funkcijos yra beveik vienodos. Abi ministerijos rengia Valstybinius atliekų tvarkymo planus, tačiau Lietuvoje jį tvirtina vyriausybė, o Olandijoje pati ministerija. Tokiu atveju ministerija turi daugiau laisvės renkantis atliekų politikos įgyvendinimo priemones. Abi ministerijos atlieka kontrolės ir vadovavimo funkcijas atliekų politikoje.

Departamentai. Abiejų valstybių pagrindinė ministerija turi atliekų arba atliekų tvarkymo departamentą. Tai institucijos, kurios užtikrina teisinės bazės rengimą, teikia teisinę informaciją atliekų politikos klausimais, vykdo atliekų politikos stebėjimą. Nyderlanduose departamentas yra atsakingas už VATP įgyvendinimą, Lietuvoje ši funkcija yra priskirta AM, ŪK, ŽŪM ir kitoms institucijoms pagal kompetenciją. Olandijoje ši institucija yra laikoma tarpine grandim tarp valdžios institucijų ir įmonių, Lietuvoje departamentas nevykdo tokios funkcijos, jis dalyvauja organizuojant švietimo priemones gyventojams ir analizuoja kitų valstybių patirtį. Olandijoje departamentas yra labiau susietas su piliečiais, skatinamas tvirtesnis bendradarbiavimas institucijų ir įmonių atliekų srityje.

Regionai/provincijos. Lietuvoje regionai, o Nyderlanduose provincijos rengia regioninius planus atliekų tvarkymo politikoje. Lietuvoje regionai turi suderinti savivaldybių veiksmus tvarkant komunalinių atliekų sistemas, o Nyderlanduose provincijos turi pritaikyti aplinkos apsaugos politiką vietos lygmeniu. Jos turi daugiau įsipareigojimų, užduočių, vyrauja didesnis bendradarbiavimas su

²⁵⁶ Netherlands Country profile (Netherlands). Prieiga per internetą [žiūrėta 2012 11 28]
http://www.eea.europa.eu/soer/countries/nl/soertopic_view?topic=country%20introduction

savivaldybėmis. Provincijos dalyvauja atliekų politikoje ir skatina rūšiavimą. Lietuvoje regionai rengia taisykles, jie artimai nedalyvauja atliekų sistemoje, labiau tai biurokratinis mechanizmas.

Savivaldybės. Savivaldybės abiejuose valstybės atlieka svarbiausias funkcijas įgyvendinat atliekų politiką. Jos organizuoja komunalinių atliekų sistemą, rūpinasi atliekų surinkimu, rūšiavimu, sąvartynų ir deginimo įrenginių eksploatavimo tvarka.

Lietuvoje savivaldybės rengia atliekų tvarkymo planus, kurie užtikrina valstybiniame strateginiame atliekų tvarkymo plane bei regioniniuose atliekų tvarkymo planuose nustatytų užduočių įgyvendinimą. Šiose taisyklėse nustatomos komunalinių atliekų sistemos organizavimo priemonės. Olandijoje savivaldybės rengia Aplinkos apsaugos tvarkymo įstatymo įgyvendinimo taisykles, taip pat finansines ir teises taisykles vietos lygmeniu. Nėra atskirų taisyklių reglamentuojančių komunalinių atliekų sistemos, vadovaujamosi VATP.

2.5 Teisės aktai reglamentuojantys atliekų tvarkymą

LIETUVA

„Atkūrus nepriklausomybę Lietuvoje pradėta pakankamai dėmesio skirti gamtos apsaugai. Pradėtos reformos ekonominėje, politinėje srityje. Pradėta kurti aplinkos teisinė, institucinė, administracinė bazė.“²⁵⁷

Įstojus į ES Lietuva įsipareigojo perkelti tam tikrus reikalavimus į savo teisės sistemą. ES aplinkos apsaugos reikalavimų įgyvendinimas yra sudėtingas ir daug pastangų ir lėšų reikalaujantis procesas. Per nustatytą laikotarpį būtina sukurti ir įgyvendinti ES standartus atitinkančią infrastruktūrą. Šiuo metu Lietuvos Respublikoje atliekų tvarkymą reguliuojančius teisės aktus galima suskirstyti į tokias grupes²⁵⁸:

1. Nustatančius bendruosius atliekų tvarkymo reikalavimus.

Konstitucija tai – pagrindinis Lietuvos Respublikos įstatymas. Šio įstatymo ketvirtas skirsnis reglamentuoja Tautos ūkio ir darbo nuostatas, kurio 53 straipsnis apibrėžia valstybės ir žmogaus pareigą, kad „Valstybė ir kiekvienas asmuo privalo saugoti aplinką nuo kenksmingų poveikių“, o 54 straipsnis apibrėžia, jog „Valstybė rūpinasi natūralios gamtinės aplinkos, gyvūnijos ir augalijos, atskirų gamtos objektų ir ypač vertingų vietovių apsauga, prižiūri, kad su saiku būtų naudojami, taip pat atkuriami ir gausinami gamtos išteklių“. Įstatymu draudžiama niokoti žemę, jos gelmes, vandenį, teršti vandenį ir orą, daryti radiacinį poveikį aplinkai bei skurdinti augaliją ir gyvūniją.²⁵⁹

²⁵⁷ Mykolo Romerio universitetas. Aplinkos politika ir valdymas. – Vilnius: 2008. 26 psl.

²⁵⁸ Ten pat. 143 psl.

²⁵⁹ LR Konstitucija. Prieiga per internetą [žiūrėta 2012 11 28] <http://www3.lrs.lt/home/Konstitucija/Konstitucija.htm> 12 str.

Aplinkos apsaugos įstatymas reglamentuoja visuomeninius santykius aplinkos apsaugos srityje. Apibrėžia pagrindinius aplinkos apsaugos tvarkymo Lietuvoje teisinius principus, bei nustato funkcijų bei atsakomybės paskirstymą tarp centrinės ir vietos valdžios. Pagal Aplinkos apsaugos įstatymą, valstybės valdymo institucijos nustato sąlygas ir kontroliuoja jų vykdymą, o vietos savivaldos institucijos planuoja ir įgyvendina konkrečias aplinkos apsaugos priemones savo teritorijose. Nurodytos ekonominės priemonės naudojamos aplinkos apsaugos srityje.²⁶⁰

„Atliekų tvarkymo įstatymas pagrindinis atliekų tvarkymą Lietuvos Respublikos reglamentuojantis teisės aktas, nustatantis bendruosius atliekų prevencijos, apskaitos, surinkimo, saugojimo, vežimo, naudojimo, šalinimo reikalavimus, kad būtų išvengta atliekų neigiamo poveikio žmonių sveikatai ir aplinkai. Suformuluoti ir sukonkretinti pagrindiniai su atliekų tvarkymu susijusių sąvokų apibrėžimai ir prioritetai, atliekų tvarkymo sistemų organizavimo ir planavimo principai. Nurodytos pagrindinės institucijų funkcijos atliekų tvarkymo srityje, komunalinių atliekų surinkimo sistemos organizavimo principai, apibrėžtos naudojamos ekonominės, priemonės. Apibrėžti pagrindinių principų „teršėjas moka“ ir gamintojų atsakomybės principų naudojimą, atsakomybę. Taip pat išskirti skirtingi atliekų srautų surinkimo, tvarkymo ir perdirbimo principai.“²⁶¹

Atliekų tvarkymo taisyklės - nustato detalias atliekų tvarkymo organizavimo ir kontrolės procedūras. Pagal šių taisyklių nuostatus Lietuvoje turi būti rengiami trijų lygių atliekų tvarkymo planai: valstybinis, regioninis ir savivaldybių. Taisyklėse yra nurodyti pagrindiniai atliekų šalinimo būdai, tvarkymo veiklos rūšys, atliekų tvarkymo sistemų organizavimo, įgyvendinimo principai.²⁶²

„Valstybinis strateginis atliekų tvarkymo planas - nurodomos pagrindinės Lietuvos Respublikos atliekų tvarkymo politikos teisinės, administracinės ir ekonominės priemonės, kurios turėtų būti vykdomos visuose valdymo lygmenyse, nustatomi strateginiai plano tikslai ir uždaviniai 2007-2013 metų laikotarpiui atliekų tvarkymo srityje. Valstybinį planą rengia LR Aplinkos ministerija, tvirtina – LR Vyriausybė. Rengiant planus turi būti laikomasi planavimo hierarchijos principo t.y. parengti žemesnio lygmens planai turi būti suderinti su aukštesnio lygio planu.“²⁶³

„Regioniniai atliekų tvarkymo planai yra rengiami siekiant nustatyti priemones Valstybiniame strateginiame atliekų tvarkymo plane nustatytų užduočių įgyvendinimui. Regioninių atliekų tvarkymo plano tikslas – suderinti savivaldybių veiksmus organizuojant komunalinių atliekų tvarkymo sistemas ir steigiant kelioms savivaldybėms bendrus atliekų naudojimo ar šalinimo įrenginius. Taip pat yra numatomos priemonės užtikrinančios valstybiniame strateginiame atliekų

²⁶⁰ Lietuvos Respublikos aplinkos apsaugos įstatymas 2004m. Prieiga per internetą [žiūrėta 2012 11 28]
http://www3.lrs.lt/pls/inter2/dokpaieska.showdoc_l?p_id=404415

²⁶¹ Lietuvos Respublikos atliekų tvarkymo įstatymas 2005m. Prieiga per internetą
http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=429390 [žiūrėta 2012 11 28]

²⁶² Lietuvos Respublikos įstatymas Dėl Atliekų tvarkymo taisyklių patvirtinimo 1999m. Prieiga per internetą
http://www3.lrs.lt/pls/inter2/dokpaieska.showdoc_l?p_id=84302 [žiūrėta 2012 11 28]

²⁶³ Valstybinis strateginis atliekų tvarkymo planas. Prieiga per internetą
http://www3.lrs.lt/pls/inter2/dokpaieska.showdoc_l?p_id=388766 [žiūrėta 2012 11 28]

tvarkymo plane nustatytų užduočių įgyvendinimą; į sąvartynus vežamų biologiškai skaidžių atliekų kiekiui mažinti. Detalesnius reikalavimus numato AM.²⁶⁴

„Savivaldybių planai yra detaliausio lygio planavimo dokumentai, kuriose yra nustatomos priemonės, užtikrinančios Valstybiniame strateginiame atliekų tvarkymo plane bei regioniniuose atliekų tvarkymo planuose nustatytų užduočių įgyvendinimą. Pagrindinis savivaldybių atliekų tvarkymo planų tikslas – nustatyti komunalinių atliekų tvarkymo sistemų organizavimo priemonės, kurios užtikrintų aplinkosaugos, techninius – ekonominius ir higienos reikalavimus atitinkančios viešosios komunalinių atliekų tvarkymo paslaugos pasiūlą visiems savivaldybės teritorijoje esantiems asmenims. Savivaldybių atliekų tvarkymo planus rengia savivaldybės, tvirtina savivaldybių tarybos. Tai pats svarbiausias lygmuo, kadangi tiesiogiai susijęs su galutiniu atliekų surinkimo ir tvarkymo procesu.“²⁶⁵

„Savivaldybių atliekų tvarkymo taisyklės - nustato atliekų turėtojų ir atliekų tvarkytojų teises, pareigas ir atsakomybę, komunalinių atliekų surinkimo, vežimo, rūšiavimo, šalinimo, saugojimo, apskaitos tvarką, atliekų tvarkymo viešųjų paslaugų teikimą konkrečioje savivaldybėje. Taisyklių tikslas – konkrečios savivaldybės teritorijoje įdiegti racionalią, patikimą, ekonomiškai pagrįstą ir pažangią atliekų tvarkymo sistemą, kuri užtikrintų saugų atliekų tvarkymą, nekeltų pavojaus žmonių sveikatai, tenkintų visuomenės poreikius ir nepažeistų gamtą tausojančio darnaus ekonomikos plėtros principo.“²⁶⁶

Mokesčio už aplinkos teršimą įstatymas – nustato pagrindinius mokesčių mokėtojus, mokestinius laikotarpius, lengvatas, įtvirtina mokesčio už aplinkos teršimą mokėjimo tvarką ir kontrolę. ekonominėmis priemonėmis skatinti teršėjus mažinti aplinkos teršimą, vykdyti atliekų prevenciją ir tvarkymą, neviršyti nustatytų teršalų išmetimo į aplinką normatyvų, taip pat iš mokesčio kaupti lėšas aplinkosaugos priemonėms įgyvendinti.²⁶⁷

2. Teisės aktai reguliuojantys tam tikrus atliekų tvarkymo būdus bei įrenginius.

Atliekų sąvartynų įrengimo, eksploatavimo, uždarymo ir priežiūros po uždarymo taisyklės - nustato detalius atliekų sąvartynų techninius standartus, atliekų priėmimo sąvartynuose tvarką bei sąvartynų planavimo, įrengimo, eksploatavimo, uždarymo ir priežiūros po uždarymo reikalavimus. Nurodomi esamų sąvartynų tvarkymo reikalavimai.²⁶⁸

²⁶⁴ Lietuvos Respublikos atliekų tvarkymo įstatymas 2005m. 27 str. Prieiga per internetą http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=417426 [žiūrėta 2012 11 28]

²⁶⁵ Vilniaus rajono savivaldybės atliekų tvarkymo planas 2009-2018 m.

²⁶⁶ Vilniaus miesto atliekų tvarkymo taisyklės. Prieiga per internetą [žiūrėta 2012 11 28] <http://www.vilnius.lt/vaktai/Default.aspx?Id=3&DocId=30133539>

²⁶⁷ Lietuvos Respublikos mokesčio už aplinkos teršimą įstatymas. Prieiga per internetą http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=416628 [žiūrėta 2012 11 28]

²⁶⁸ Dėl atliekų sąvartynų įrengimo, eksploatavimo, uždarymo ir priežiūros po uždarymo taisyklių patvirtinimo. Prieiga per internetą http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=112711&p_query=&p_tr2= [žiūrėta 2012 11 28]

Buityje susidarančių pavojingų atliekų surinkimo punktų įrengimo ir eksploatavimo taisyklės nustato pagrindinius reikalavimus pavojingų atliekų šalinimo punktų pasirinkimui ir įrengimui, įmonėms eksploatuojančioms tokius punktus reikalavimus ir atsakomybės principus.²⁶⁹

„Atliekų deginimo aplinkosauginiai reikalavimai nustato paraiškų ir leidimų išdavimo tvarką, atliekų priėmimo ir pristatymo, eksploatavimo sąlygas, išmetamųjų teršalų ribines vertes ir techninius reikalavimus, kurie privalomi visoms Lietuvos Respublikos teritorijoje esančioms įmonėms, eksploatuojančioms ar planuojančioms eksploatuoti atliekų deginimo ar bendro deginimo įrenginius.“²⁷⁰

Taršos integruotos prevencijos ir kontrolės leidimų išdavimo, atnaujinimo ir panaikinimo taisyklės nustato nurodyto gamtos išteklių naudojimo ir teršalų išmetimo į aplinką leidimo išdavimo, atnaujinimo, koregavimo ir panaikinimo tvarką.²⁷¹

3. Reguluojančius atskirų atliekų srautų tvarkymą:

„LR pakuočių ir pakuočių atliekų tvarkymo įstatymas nustato pagrindinius pakuočių reikalavimus, bendruosius Lietuvos gaminamų ir į Lietuvą įvežamų pakuočių ir pakuočių atliekų apskaitos, ženklavimo, surinkimo, naudojimo reikalavimus, kad būtų išvengta pakuočių ir pakuočių atliekų neigiamo poveikio aplinkai ir žmonių sveikatai, taip pat gamintojų, importuotojų, pardavėjų, vartotojų, atliekų tvarkytojų teises ir pareigas tvarkant pakuotes ir pakuočių atliekas.“²⁷²

Išeikvotų baterijų ir akumuliatorių tvarkymo taisyklės.²⁷³

Elektros ir elektroninės įrangos atliekų tvarkymo taisyklės.²⁷⁴

Netinkamų eksploatuoti transporto priemonių tvarkymo taisyklės.²⁷⁵

Lietuva atliekų tvarkymo srityje yra priėmusi nemažai įstatymų ir poįstatyminių dokumentų.

„Lietuva taip pat yra pasirašiusi ir ratifikavusi nemažai tarptautinių konvencijų, sutarčių įvairiose aplinkos apsaugos srityse, t.y. oro kokybės apsaugos, gamtos, biologinės įvairovės apsaugos ir kt.“²⁷⁶

OLANDIJA

²⁶⁹ Dėl buityje susidarančių pavojingų atliekų surinkimo punktų įrengimo ir eksploatavimo taisyklių patvirtinimo. Prieiga per internetą http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_1?p_id=129917&p_query=&p_tr2=2 [žiūrėta 2012 10 20]

²⁷⁰ Dėl atliekų deginimo aplinkosauginių reikalavimų patvirtinimo. Prieiga per internetą http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_1?p_id=207966 [žiūrėta 2012 10 20]

²⁷¹ Dėl taršos integruotos prevencijos ir kontrolės leidimų išdavimo, atnaujinimo ir panaikinimo taisyklių patvirtinimo. Prieiga per internetą http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_1?p_id=181470 [žiūrėta 2012 10 20]

²⁷² Pakuočių ir pakuočių atliekų tvarkymo įstatymas. Prieiga per internetą http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_1?p_id=417033 [žiūrėta 2012 10 20]

²⁷³ Dėl išeikvotų baterijų ir akumuliatorių tvarkymo taisyklių patvirtinimo. Prieiga per internetą [žiūrėta 2012 10 20] http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_1?p_id=157518&p_query=&p_tr2=&p_hil=&p_sess=&p_no=1

²⁷⁴ „Dėl elektros ir elektroninės įrangos bei jos atliekų tvarkymo taisyklių patvirtinimo“. Prieiga per internetą http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_1?p_id=430019 [žiūrėta 2012 10 20]

²⁷⁵ Dėl eksploatuoti netinkamų transporto priemonių tvarkymo taisyklių patvirtinimo. Prieiga per internetą http://www3.lrs.lt/pls/inter2/dokpaieska.showdoc_1?p_id=229976&p_query= [žiūrėta 2012 10 20]

²⁷⁶ Jankevičius K., Stasinas J. Lietuvos aplinkosaugos raida. - Vilnius : ABO, 2000

Nyderlandų aplinkos apsaugos teisės aktai atsirado kaip ir daugumoje stipriai industrializacijos paveiktose šalyse. Iš pradžių aplinkos apsaugos klausimai buvo ginami bendrais įstatymais kaip pvz. 1875 metų Baudžiamuoju ir civiliniu kodeksu. 1960 metais atsirado jau specifiniai aplinkos apsaugą reglamentuojantys teisės aktai.²⁷⁷

1960 metais Olandijoje buvo ypatingai didelis oro užterštumo lygis, kuris vis labiau kilo. Vyriausybė turėjo imtis veiksmų užterštumui mažinti, todėl atsirado atskiri teisės aktai kiekvienai aplinkos apsaugos problemai reglamentuoti. 1976 metais atsirado Cheminių atliekų įstatymas, 1977 metais Atliekų substancijos įstatymas.²⁷⁸

Aplinkos valdymo įstatymas buvo priimtas 1993 metais, kuris sujungė keletas įstatymų į vieną. Šiuo įstatymu buvo siekiama nustatyti vienodus aplinkos apsaugos standartus, įgyvendinimo pagrindus ir kokybės tikslus.²⁷⁹

Atliekų tvarkymas yra reguliuojamas įvairiais nutarimais, įsakymais. Vienas iš pavyzdžių Atliekų substancijos nutarimas (Atliekų užkasimo draudimas), kuris draudžia atliekas užkasti arba palikti sąvartyne, kai yra galimas deginimo ar rūšiavimo metodas. Nutarime yra išvardintos 32 atliekų rūšys, kurioms yra taikomas visiškas draudimas dėl jų užkasimo ar palikimo sąvartyne. 1993 m. Atliekų deginimo nutarimas (Oro emisija) reguliuoja buitinių atliekų deginimo įrenginių įrengimą. Jį sudaro atmosferos emisijos, deginimo proceso priežiūros ir tikrinimo standartai bei taisyklės. Reikalavimai sąvartyno įrengimui yra įtvirtinti Sąvartynų nutarime (Dirvožemio apsaugos aktas).²⁸⁰

1970 metais atsiradę Cheminių atliekų ir Atliekų substancijos įstatymai pradėjo atliekų tvarkymo struktūrinius pokyčius. Provincijų ir daugiamečiai atliekų planai davė naują postūmį atliekų prevencijai, rūšiavimui, perdirbimui ir infrastruktūros gerinimui.²⁸¹

Daugiau nei 80 procentų Olandų teisės aktų yra kilę iš ES teisės. Valstybinis aplinkos tvarkymo įstatymas, kuriame nurodoma kaip aplinka turi būti saugoma, yra pagrįstas ES įstatymais ir reglamentais. Nyderlandai prisideda prie ES aplinkos apsaugos politikos plėtojimo Europoje.²⁸²

Nyderlandai turi didelę įstatyminę bazę (dekretai, įstatymai, taisyklės) atliekų tvarkymo srityje.²⁸³ Detalus šių dokumentų planas pateiktas Priede Nr. 4. Žemiau išvardyti pagrindiniai aplinkos apsaugos įstatymai.

²⁷⁷ Environmental Policy in the Netherlands 11 psl. Prieiga per internetą <http://www.celestejheery.com/files/749paper.pdf> [žiūrėta 2012 07 14]

²⁷⁸ National waste management plan 2009-2021. Prieiga per internetą <http://www.bipro.de/waste-events/doc/events2010/NL/National%20WMP%20Netherlands%202009-2021.pdf> [žiūrėta 2012 07 14]

²⁷⁹ Environmental Policy in the Netherlands 11 psl. Prieiga per internetą <http://www.celestejheery.com/files/749paper.pdf> [žiūrėta 2012 07 14]

²⁸⁰ General policy on waste. Prieiga per internetą <http://www.wbcscement.org/pdf/tf2/01GenPolonWaste.pdf> [žiūrėta 2012 07 14]

²⁸¹ National waste management plan 2009-2021. Prieiga per internetą <http://www.bipro.de/waste-events/doc/events2010/NL/National%20WMP%20Netherlands%202009-2021.pdf> [žiūrėta 2012 07 14]

²⁸² EU legislation. Prieiga per internetą [žiūrėta 2012 07 14]

<http://www.government.nl/issues/environment/roles-and-responsibilities-of-central-government/eu-legislation>

²⁸³ Environmental rules – Netherlands. Prieiga per internetą [žiūrėta 2012 09 14]

- Environmental Management Act
- Environmental Taxes Act
- Soil Protection Act
- Pollution of Surface Waters Act
- Act on the Prevention of Pollution by Ships

Pagrindiniai dokumentai reglamentuojantys atliekų tvarkymą Olandijoje yra Aplinkos valdymo įstatymas ir Valstybinis atliekų tvarkymo planas.

Aplinkos valdymo įstatymas (Environmental Management Act)

Aplinkos valdymo įstatymas apibrėžia valstybines, provincijų, savivaldybių pareigas ir kompetenciją. Jame yra nurodytos priemonės, kurios turi būti naudojamas aplinkos srityje²⁸⁴:

- Aplinkos planai, kurie reguliuoja komunalinių atliekų surinkimą;
- Aplinkos emisijų kokybės kriterijai;
- Poveikio aplinkai vertinimas;
- Aplinkos apsaugos leidimai;
- Aplinkosaugos ataskaitos;
- Įgyvendinimas (savivaldybės, ministerija).

Komunalinių atliekų tvarkymas – savivaldybės yra įpareigos užtikrinti didelių gabaritų atliekų surinkimą iš visų namų ūkių bent vieną kartą per savaitę. Savivaldybės rengia savivaldybių aplinkos planus ir programas. Įstatymas taip pat numato komunalinių atliekų surinkimo tvarką. Nurodytas nuotekų, pavojingų, pramoninių atliekų surinkimas, tvarkymas, transportavimas, prevencija. Nustatyti atliekų transportui į ES ir trečiasis šalis reikalavimai.²⁸⁵

Valstybinis atliekų tvarkymo planas²⁸⁶

Valstybinis atliekų tvarkymo planas nustato atliekų tvarkymo standartus. Valstybinis atliekų tvarkymo planas 2002-2012 metų buvo priimtas 2003 m. kovo 3 d. Šiuo metu veikia 2009-2015 metų atliekų tvarkymo planas. Valstybinį atliekų tvarkymo planą sudaro trys dalys – politikos pagrindai, atskirų sričių ir pajėgumų planai.²⁸⁷

- Politikos pagrindai. Nustatyti pagrindiniai atliekų politikos aspektai. Apibrėžti tarptautinės atliekų politikos apsektai.

http://europa.eu/youreurope/business/doing-business-responsibly/keeping-to-environmental-rules/netherlands/index_en.htm

²⁸⁴ Environmental Protection Act. Prieiga per internetą <http://www.assembly.nl.ca/legislation/sr/statutes/e14-2.htm> [žiūrėta 2012 09 14]

²⁸⁵ Ten pat [žiūrėta 2012 09 14]

²⁸⁶ The National Waste Management Plan. Prieiga per internetą [žiūrėta 2012 09 14]

http://www.agentschapnl.nl/sites/default/files/bijlagen/LAP_beleidskader_engelstalig.pdf

²⁸⁷ The National Waste Management Plan

<http://www.bipro.de/waste-events/doc/events2010/NL/National%20WMP%20Netherlands%202009-2021.pdf> [žiūrėta 2012 09 14]

- Atskirų sričių planai. Yra sudaromi atskiri atliekų kategorijų planai, kuriuose nurodomi importo, eksporto, licencijavimo, monitoringo pagrindus. Valstybinį atliekų tvarkymo planą sudaro 34 sričių planai.
- Pajėgumų planai. Šie planai nurodo atliekų deginimo įrenginių ir sąvartynų pajėgumus. Kadangi tai būdai taikomi galutiniam atliekų pašalinimui, turi būti užtikrinami pakankami pajėgumai susidariusioms atliekoms pašalinti, tačiau jie neturi būti per brangūs.

Infrastruktūros ir aplinkos ministerija yra įpareigota parengti valstybinį atliekų tvarkymo planą kas 6 metus. Planas apima pagrindinius atliekų politikos aspektus, atskirų atliekų importo ir eksporto reikalavimus. Planas atitinka visus ES keliamus įsipareigojimus, formuojant aiškia politiką ir įvairias programas.²⁸⁸

Visos institucijos turi atsižvelgti į Nacionalinį atliekų tvarkymo planą sprendžiant klausimus susijusius su atliekų tvarkymu. Centrinė valdžia turi atsižvelgti į aplinkos apsaugos aspektus sprendžiant klausimus ir formuojant politikas. Nacionalinis atliekų tvarkymo planas yra atramos taškas formuojant atliekų strategiją. Infrastruktūros ir aplinkos ministerijai planas yra laikomas pagrindiniu kriterijumi, kuriuo remiantis yra sprendžiami klausimai dėl pavojingų atliekų, eksporto ir importo reikalavimų.²⁸⁹

Nyderlandų pozicija Europoje pasikeitė per pastaruosius metus nuo pasyvios ir gynybinės pozicijos iki labiau aktyvios ir bendradarbiaujančios. Dėl tokios pozicijos Nyderlandai gerai susidraugavo su savo kaimynais ir Europos Komisija. Atsirado interesų pusiausvyra, kuri teigiamai veikia Olandiją, nes interesai yra įgyvendinami per Europos bendrąją rinką ir bendras politikas. Dauguma Olandijos atliekų politikoje naudojamų instrumentų, tokių kaip sąvartynų draudimai, gamintojų atsakomybės principas tapo Europos atliekų politikos taisyklėmis. ES atliekų tvarkymo taisyklės yra formuojamos pagal teigiamą Olandijos pavyzdį.²⁹⁰

LIETUVOS IR OLANDIJOS VALSTYBINIŲ ATLIEKŲ TVARKYMO PLANŲ PALYGINIMAS

Valstybinis atliekų tvarkymo planas yra laikomas vienu iš pagrindinių atliekų tvarkymo dokumentu. Lyginant Lietuvos ir Olandijos tvarkymo planus siekiama surasti jų skirtumus ir nustatyti jų poveikį vyraujančiai atliekų tvarkymo sistemai.

Lietuvoje Valstybinis strateginis atliekų tvarkymo planas (VSATP) buvo patvirtintas vyriausybės 2002 metais. Šiuo metu taikomas planas yra nustatytas 2007-2013 metų laikotarpiui. Kitas planas bus skirtas 2015-2020 metų laikotarpiui.

²⁸⁸ European Topic Centre on Sustainable Consumption and Production. Prieiga per internetą http://scp.eionet.europa.eu/facts/factsheets_waste/2006_edition/Netherlands [žiūrėta 2012 09 14]

²⁸⁸ The National Waste Management Plan [žiūrėta 2012 09 14]

http://www.agentschapnl.nl/sites/default/files/bijlagen/LAP_beleidskader_engelstalig.pdf

²⁹⁰ Environmental Policy in the Netherlands12 psl. Prieiga per internetą <http://www.celestejheery.com/files/749paper.pdf> [žiūrėta 2012 09 14]

2003 metais buvo patvirtintas Nyderlandų Valstybinis atliekų tvarkymo planas (VATP) 2002-2012 metų laikotarpiui. Pagrindinis tikslas buvo užtikrinti, kad naudingoji atliekų utilizacija padidėtų nuo 81% 2000 metais iki 86% 2012 metais. Įgyvendinant šį tikslą buvo naudojamos atliekų rūšiavimą skatinimo priemonės. 2009-2015 metų laikotarpiui Olandijos VATP yra įtrauktos visos atliekų kategorijos įvardintos Aplinkos valdymo įstatyme. Tikslas – prisidėti prie aplinkos politikos kuriant bendrą sistemą ir sąlygas aplinkos išsaugojimui ir gerinimui, prisidėti prie darnaus vystymosi.

Nyderlandų Valstybinis atliekų tvarkymo planas yra pagrindinis dokumentas reglamentuojantis atliekų tvarkymą. Dokumentas yra detalesnis nei Lietuvoje, yra įtraukta labai konkrečių ir smulkių taisyklių, priemonių taikymo sritys, reglamentavimo tvarka. Lietuvos VSATP nėra taip detalizuoti atliekų šalinimo sąvartynuose ar atliekų deginimo tvarkos, tai nebuvo laikoma prioritetinėmis sritimis.

Didžiausias skirtumas tarp Nyderlandų ir Lietuvos atliekų planų yra tai, kad Lietuva pateikia SSGG analizę, kurioje nurodomas stiprybės, silpnybės, galimybės ir grėsmės įgyvendinat atliekų politiką. Olandų VATP nėra pateikta tokios analizės, dėmesys skiriamas kitoms kryptims, apžvelgiamos daug platesnės atliekų politikos vykdymo kryptys.

Tiek Lietuvos tiek Nyderlandų VATP pradžioje yra apibūdinama esama ir buvusi situacija atliekų tvarkyme. Olandijos VATP yra apžvelgiamas praeitis VATP, jo pasiekimai, problemos su kuriomis buvo susidurta jo įgyvendinime. Lietuvoje daugiau akcentuojama susidarančių atliekų kiekio didėjimas nuo 2006 metų iki plano pradžios.

Olandai akcentuoja institucijų kompetenciją atliekų tvarkymo politikoje, vyriausybės, provincijų, savivaldybių kompetenciją ir užduotis. Be institucijų yra nustatytos verslo įmonių ir gyventojų atsakomybė ir įsipareigojimai. Lietuvos VASTP yra įvardintos tam tikrų institucijų pareigybės įgyvendinat VASTP priemones taip pat savivaldybių kompetencija užtikrinant komunalinių atliekų surinkimą. Nėra tiesiogiai įtvirtinto gyventojų atsakomybės principo VSATP.

Prevencinės priemonės, tikslai ir tvarka yra privaloma VSATP dalis. Išdėstomos priemonės atliekų prevencijai skatinti, pagrindiniai siekiami tikslai. Abi valstybės siekia sumažinti susidarančių atliekų kiekius, tačiau esant skirtingiems pajėgumams naudojamos skirtingos prevencinės priemonės.

Siekiant prevencinių tikslų yra išskirti naudojami instrumentai. Nyderlandai detalizuoja visus naudojamus instrumentus – komunikacija, finansiniai instrumentai (aplinkos mokesčiai, sąvartynų mokestis, atliekų deginimo mokestis, pakuočių mokestis, gamintojų atsakomybės principas), skatinamosios priemonės. Lietuvos VASTP instrumentai nėra išskirti ir detalizuoti, viskas pateikta bendrai, tik prieduose galima surasti atskirų priemonių elementus.

Lietuva išskiria kas sudaro atliekų tvarkymo sistemą – komunalinių atliekų tvarkymo sistema (organizuoja jos veikimą savivaldybės, kurios turi užtikrinti jos veikimą, skatinančių atliekų rūšiavimo priemonių naudojimą, tvarką, tikslų įgyvendinimą ir pan.), gamybos ir kitos ūkinės veiklos atliekų

tvarkymo sistema (atskirų atliekų srautų organizavimo, tvarkymo, koordinavimo principų nustatymas, kompetencijos paskirstymas). Olandai daugiau dėmesio skiria atliekų atskyrimui prie jų susidarymo šaltinio tvarkos reglamentavimui, komunalinių atliekų, įmonių atliekų atskyrimo tvarkai, kainai. Taip pat daug dėmesio yra skiriama atliekų transportavimui. Lietuvos VSATP nėra minimi tokie atliekų politikos punktai.

Abiejuose planuose yra nurodomi pagrindiniai atliekų tvarkymo strateginiai tikslai ir uždaviniai, kiekybiniai uždaviniai, atliekų tvarkymo principai, įgyvendinimo kriterijai ir atsakomybės principas. Kiekybinius uždavinius kiekviena valstybė išsikėlė pagal savo pasiektus rezultatus atliekų politikoje numatant jų gerinimą ateityje.

Nyderlandų VATP yra nustatyti atliekų deginimo reikalavimai įmonėms, atliekų šalinimo sąvartynuose tvarka, pajėgumų planavimas, atliekų reikalavimai, kurias galima deginti. Atliekų saugojimo reikalavimai. Minimalūs standartai siekiant užsibrėžtų tikslų, įgyvendinant atliekų politiką. Atliekų maišymas. Importo ir eksporto reikalavimai, atliekų sąrašas, kurias galima importuoti ir eksportuoti, žymėjimas, transportavimo tvarka. Lietuvos VASTP nėra atskirų tokių reikalavimų, tačiau visos šios taisyklės yra reglamentuojamos atskirais teisės aktais. Tai nėra laikomos prioritetinėmis kryptimis. Lietuva priedų sąrašė pateikia veikiančių atliekų šalinimo įrenginių sąrašą, tačiau jų reglamentavimo taisyklės nėra įtrauktos.

Olandų VATP apima beveik visas atliekų tvarkymo, šalinimo, importo, eksporto sritis. Lietuvoje akcentuojamas pats atskirų atliekų srautų tvarkymas, rūšiavimas, prevencija. Nėra detalizuojamos tokios sritys kaip atliekų šalinimo įrenginių pajėgumų planavimas, atliekų transportavimas. Taip pat Nyderlanduose yra išskirtas institucijų, įmonių, visuomenės atsakomybės sritys atliekų politikoje, ugdomas atsakomybės jausmas, skatinamas bendradarbiavimas. Lietuvos VSATP yra sudarytas VSATP priemonių įgyvendinimo planas, kuriame išskirtos kiekvienos institucijos atsakomybės sritys, siekiama aiškumo atliekų politikos įgyvendinime. VSATP nėra toks detalus, visos sritys neįtrauktos į Lietuvos VSATP yra reglamentuojamos atskirais įstatymais, tačiau plane jos nėra laikomos prioritetais. Olandai siekia apimti visas atliekų politikos sritis, joms nustato minimalius reikalavimus, įgyvendinimo priemones. Siekiama, kad problemos, kurios atsirado arba gali atsirasti šiuose srityse turėtų sprendimo variantus. Stengiamasi planuoti į ateitį, realiai numatyti naudojamų priemonių sėkmės ir nesėkmės galimybes. Lietuvoje bandoma išspręsti šiuo metu iškilusias problemas, siaura priemonių taikymo sritys, į planus nėra įtraukiami visi galimi problemų sprendimo variantai.

3. NYDERLANDŲ ATLIEKŲ TVARKYMO SISTEMOS ELEMENTAI LIETUVOJE

Olandija ir Lietuva kaip valstybės, kurios turi daug skirtumų plėtoja panašiais tikslais atliekų tvarkymo politiką pagal ES nustatytus standartus. Atliekos susidaro abiejose valstybėse, skiriasi naudojamos tvarkymo sistemos, jų efektyvumas. Nyderlanduose atliekų rūšiavimas yra privalomas kiekvieno gyventojų darbas, todėl atliekų rūšiavimo rodikliai yra vieni tarp aukščiausių. Nyderlandų atliekų tvarkymo sistema buvo tobulinama daug metų, buvo įdiegtos arba pašalintos įvairios priemonės. Pavienių elementų naudojimą galima pritaikyti ir kitų šalių atliekų tvarkymo sistemose kaip, pavyzdžiui, Lietuvoje.

Skirtingų spalvų plastikinių maišų naudojimas rūšiuojant antrines atliekas. Į atitinkamos spalvos maišelius yra dedamos atitinkamai išrūšiuojamos atliekos – geltonos spalvos maišuose plastikas, žaliuose – maisto atliekos, juodos – bendros. Maišeliai kainuoja atitinkamą kainą pagal atitinkamą dydį – kuo didesnis juodos spalvos maišai tuo brangiau arba maišeliai patys yra nemokami, tačiau jų išvežimo kaina priklauso nuo jų dydžio – kuo didesnės talpos maišas tuo brangesnis jo išvežimas. Kuri sistema naudojama priklauso nuo savivaldybės pasirinkimo. Išrūšiuotos atliekos yra išvežamos nemokamai. Tokį principą galima pritaikyti ir Lietuvoje, kai kurios savivaldybės naudoja skirtingų spalvų maišus, bet dažniausiai naudojami skirtingų spalvų konteineriai.

Skirtingų spalvų plastikinių maišų sistema gali patobulinti atliekų tvarkymo sistemą, kai mokama už faktiškai išvežtų atliekų kiekį. Lietuvoje tokią sistemą bandoma įgyvendinti nuo šių metų, kai sudaromos atskiros sutartys su namų ūkių gyventojais. Mokama tik už nerūšiuotų atliekų išvežimą, rūšiuotos atliekos išvežamos nemokamai. Atliekų surinkimo automobiliai turi būti aprūpinti atliekų kiekius sveriančiomis svarstyklėmis, kad galima būtų vietoje nustatyti susidariusį atliekų svorį. Atliekas rūšiuojantiems asmenims sąskaitos už atliekų išvežimą sumokėtų. Olandijoje atliekų tvarkymas yra ypač brangus, tačiau rūšiuojantys atliekas gauna mažesnes sąskaitas.

Lietuvoje susiduriama su problema, kad antrinių atliekų perpildyti konteineriai neskatina atliekų rūšiavimo. Tačiau Olandijoje naudojamos skirtingų spalvų plastikinių maišų sistemos pritaikymas Lietuvoje galėtų padėti sumažinti šią problemą. Gyventojams yra išdujami kalendoriai, kuriuose pažymėtos dienos, kada atvyks atliekų surinkėjai ir gyventojai gali išrūšiuotas atliekas skirtingose spalvos maišuose išnešti prie konteinerio, jei jis perpildytas. Tokius kalendorius dalina savivaldybė. Tokias pareigas gali atlikti ir namų administratoriai.

Įsivedus atitinkamą sąvartynų mokestį, gyventojai būtų labiau suinteresuoti rūšiuoti atliekas. Jei atliekų tvarkymo sistema veikia tinkamai, sudaromos sąlygos gyventojams rūšiuoti, yra pakankamai informacijos apie atliekų tvarkymo sistemą, rūšiavimą ir jos naudą, galima didinti sąvartynų mokestį. Toks mokestis Olandijoje skatina naudoti atliekų deginimą ir rūšiuoti atliekas. Jei

būtų aiškiai parodoma gaunama nauda iš atliekų rūšiavimo lietuviai aktyviau dalyvautų atliekų tvarkymo politikoje.

Šiuo metu didžiausia atliekų problema Lietuvoje dėl biologiškai skaidžių atliekų susidarymo ir jų per didelio pašalinimo sąvartynuose. Olandijoje šalia įprastinių atliekų rūšiavimo konteinerių stovi pilkos ir žalios spalvos konteineriai. Žali konteineriai skirti biologiškai skaidžioms atliekoms, o pilkasis buitiniams. Šių konteinerių išvežimas yra nemokamas. Konteinerių išvežimu ir jų dažnumu rūpinasi savivaldybė. Svarbiausia, kad olandai turi tokių atliekų perdirbimo gamyklas. Lietuvoje nebuvo biologiškai skaidžių atliekų apdorojimo technologijų, todėl šiuo metu jų sukūrimas yra sudėtingas ir ilgai trunkantis procesas. Neesant perdirbimo gamyklos tokios atliekos nėra surenkamos iš gyventojų, o keliauja į sąvartynus.

Reikalingas daug aktyvesnis informacijos, reklamos skleidimas apie atliekų rūšiavimą, jo naudą tiek aplinkai tiek patiems gyventojams. Olandija aktyviai informuoja gyventojus apie atliekų rūšiavimą, jo paskirtį, kaip tai daryti ir kam to reikia. Taip pat nuolatos vedamos agitacinės kompanijos, bendruomenių susirinkimai, pranešimai per televiziją, kad jei gyventojai nerūšiuos atliekas, tai sąlygos atliekų išvežimo ir perdirbimo kainų kilimą. Informacija yra lengvai pasiekama gyventojams per spaudą, televiziją, reklaminius standus, skrajutes, informacinius pranešimus jų gyvenamosiose vietose. Tokios informacijos skleidimu rūpinasi pačios bendruomenės ir savivaldybės. Lietuvoje trūksta informacijos apie atliekų rūšiavimą, jos naudą gyventojams ir aplinkai. Apie atliekų rūšiavimą yra paskleista daug neteisingos informacijos, kuri klaidina gyventojus ir neskatina jų sąmoningumo. Pritaikius Nyderlandų informacijos skleidimo metodą, reikėtų daugiau gyventojams lengvai pasiekiamos informacijos, asmeniniai pranešimai, skrajutės, bendruomenių susirinkimai. Siekiant aktyviai skatinti gyventojus rūšiuoti, reikia aiškiai ir nuolatos priminti apie naudą gyventojams, kurie rūšiuoja atliekas. Išaiškinti visą neteisingą informaciją apie atliekų rūšiavimą. Reklama apie atliekų perdirbimą Olandijoje yra pateikta įvairiose miesto vietose, parduotuvėse, prie rūšiavimo konteinerių. Lietuviai nėra taip gerai informuoti ir greitai pasimiršta informacija, kuri tik retkarčiais jiems yra pateikiama.

Siekiant geresnio informacijos įsisavinimo ir aiškaus praktinio atliekų rūšiavimo principo įgyvendinimo buvo surengti praktiniai eksperimentai, kai nemokamai dalinama plastikui skirti konteineriai ir buvo stebima ar gyventojai rūšiuos atliekas. Taip pat, kai kuriuose daugiabučiuose kelių savaičių laikotarpyje buvo mokami pinigai už išrūšiuotas atliekas ir stebima kaip rūšiuoja namo gyventojai. Tokie eksperimentai pasitvirtino Lietuvoje, žmonės buvo suinteresuoti rūšiuoti atliekas. Tačiau tuo užsiėmė tik kelios savivaldybės. Po tokių teigiamų bandymų bendruomenės tampa suinteresuotos rūšiuoti atliekas ir skatina tai daryti visus gyventojus. Dažnesni tokie bandymai arba aktyviai skelbiama informacija apie tokių bandymų rezultatus padidintų susidomėjimą atliekų rūšiavimu.

Lietuvoje norima pastatyti atliekų deginimo gamyklą. Remiantis Nyderlandų pavyzdžiu, tokių įrenginių statyba ir eksploatavimas yra brangus, tačiau yra ženkliai sumažinamas susidarančių atliekų tūris, mažiau atliekų pašalinama sąvartynuose ir gaunama energiją galima efektyviai panaudoti. Tačiau deginimo gamyklų statyba tiek Olandijoje tiek Lietuvoje susiduria su visuomenės priešiška nuomone ir spaudimu. Olandijoje gyventojų nuomonei pakeisti reikėjo pakankamai laiko ir susiklosčiusių nepalankių aplinkybių dėl sąvartynų keliamos grėsmės. Pastatyti naują atliekų deginimo gamyklą Lietuvoje yra realu, tačiau tam reikia laiko, aktyvaus informacijos sklaidimo siekiant sumažinti visuomenės pasipriešinimą ir finansinių išteklių. Lietuva gali taip pat naudoti ir tobulinti jau esamos gamyklos „Akmenės cemento“ pajėgumus deginant padangas ir pritaikant ją atliekų deginimui. Pastačius atliekų deginimo gamyklą turi būti užtikrinamas pakankamas ir tinkamai išrūšiuotų atliekų kiekis deginimui. Reikalinga gerai išvystyta atliekų rūšiavimo sistema.

Olandijos atliekų tvarkymo sistema veikia puikiai, atliekų perdirbimas dėl visuomenės įtraukimo yra vienas tarp aukščiausių visoje ES. Tokiai sistemai sukurti reikėjo pakankamai daug laiko ir finansinių išteklių. Lietuva gali pasinaudoti Olandijos sukauptu patirtimi plėtojant savo atliekų sistemą ir taip patobulinti atliekų politiką Lietuvoje.

IŠVADOS

1. Svarbiausias ES atliekų tvarkymo politikos tikslas yra užtikrinti racionalų išteklių naudojimą ir sumažinti susidarančių atliekų kiekį, skatinant atliekų prevenciją. Atliekų prevencija ir atliekų perdirbimas yra alternatyvūs ir labiausiai vertinami sprendimai atliekų tvarkymo politikoje. ES yra nustatytos ekonominės ir teisinės priemonės, kurių valstybės narės turi laikytis tobulinant savo atliekų tvarkymo sistemas. Daugiausiai atliekų ES susidaro ekonomiškai stipriose, nedidelės teritorijos ir tankiai apgyvendinamose valstybėse, tačiau tokios šalys pasižymi gerai veikiančia atliekų perdirbimo sistema.
2. Olandijos atliekų tvarkymo politikai daugiausiai įtakos turi didelis gyventojų skaičius, sparti imigracija, ribota šalies teritorija, gera ekonominė padėtis, intensyvus ekonominių priemonių naudojimas ir aktyviai vykdoma informacinė atliekų perdirbimo veikla. Atliekų deginimas kaip pagrindinis atliekų tvarkymo metodas Nyderlanduose buvo pradėtas naudoti dėl stipraus visuomenės spaudimo, ekonominių galimybių ir ribotos teritorijos. Lietuvos atliekų tvarkymo politikai daugiausiai neigiamos įtakos daro seniai nusistovėjusi atliekų šalinimo tvarka, visuomenės pasyvumas rūšiuojant atliekas, tinkamos infrastruktūros stoka, per mažas ekonominių priemonių naudojimas. Lietuva turi daugiau galimybių pasirenkant atliekų šalinimo būdus, galima steigti ir deginimo gamyklas ir sąvartynus. Tačiau dėl seniai gyventojų pasirinkto atliekų šalinimo būdo ir mažesnių eksploatavimo kaštų Lietuvoje atliekos šalinamos sąvartynuose.
3. Alternatyvūs sprendimai Lietuvos atliekų tvarkymo sistemai yra atliekų deginimas arba jų perdirbimas. Atliekų perdirbimas yra geriausias sprendimas, kuris sumažina atliekų kiekius ir nekenkia aplinkai bei žmonių sveikatai. Gyventojai Lietuvoje pasyviai rūšiuoja atliekas, tačiau pritaikius sėkmingai veikiančias Nyderlandų atliekų tvarkymo politikos priemones Lietuvoje galima paskatinti atliekų rūšiavimą.
4. Lietuvos atliekų tvarkymo politikai yra būtinas naujovių diegimas, infrastruktūros tobulinimas, aktyvesnė informacinė sklaida ir didesnis ekonominių priemonių naudojimas.

PASIŪLYMAI

1. Pasirūpinti aktyvesne informacijos sklaida apie atliekų rūšiavimą ir jo naudą gyventojams. Rengti susirinkimus, konferencijas, bendruomenių susibūrimus, kurių metu gyventojus mokyti kaip rūšiuoti. Aktyvesnis informacijos sklaidimas per televiziją, radiją, spaudą.
2. Rengti praktinius atliekų rūšiavimo eksperimentus su gyventojais, o jų rezultatai būtų viešai skelbiami.
3. Įvesti skirtingų spalvų atliekų surinkimo plastikinius maišelius. Į atitinkamos spalvos maišelius yra dedamos atitinkamai išrūšiuojamos atliekos – geltonos spalvos maišuose plastikas, žaliuose – maisto atliekos, juodos – bendros.
4. Pradėti naudoti atliekų surinkimo ir išvežimo planavimo kalendorius. Nustačius datas, kada bus išvežamos išrūšiuotos atliekos jos būtų pažymėtos kalendoriuose, kurie būtų išdalinti gyventojams.
5. Aprūpinti atliekas surenkančias ir išvežančias transporto priemones atliekų kiekių svėrimo svarstyklėmis.
6. Sumažinti atliekų surinkimo mokestį gyventojams, kurie rūšiuoja atliekas, sudarius individualias sutartis.
7. Įvesti sąvartynų mokestį, o atliekų išvežimo ir surinkimo mokestį taikyti tik pagal faktiškai išvežamų atliekų kiekį.

LITERATŪRA

Norminiai teisės aktai

1. Tarybos direktyva dėl atliekų sąvartynų 1999/31/EB.
<http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:31999L0031:LT:NOT>
2. Europos Parlamento ir tarybos direktyva dėl atliekų deginimo Nr. 2000/76/EB.
http://www3.lrs.lt/pls/inter1/dokpaieska.showdoc_1?p_id=42502&p_query=Direktyva%20d%E B1%20atliek%F8%20deginimo%20&p_tr2=2
3. Tarybos reglamentas dėl atliekų vežimo Europos bendrijos viduje, į Bendriją ir iš jos priežiūros ir kontrolės (EEB) Nr. 259/93
<http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:32006R1013:LT:NOT>
4. Bendroji atliekų direktyva
<http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:32006L0012:LT:HTML>
5. Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas (EB) nr. 2150/2002 dėl atliekų statistikos.
<http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:32002R2150:LT:NOT>
6. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva dėl pakuočių ir pakuočių atliekų
http://www3.lrs.lt/pls/inter1/dokpaieska.showdoc_1?p_id=26696&p_query=&p_tr2=2
7. Tarybos direktyva dėl naujų komunalinių atliekų deginimo įmonių oro taršos prevencijos
http://www3.lrs.lt/pls/inter1/dokpaieska.showdoc_1?p_id=6150&p_query=&p_tr2=2
8. Tarybos direktyva dėl pavojingų atliekų deginimo
http://www3.lrs.lt/pls/inter1/dokpaieska.showdoc_1?p_id=42339&p_query=&p_tr2=2
9. Tarybos direktyva dėl pavojingų atliekų
<http://eurlex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:31991L0689:LT:NOT>
10. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2008/98/EB dėl atliekų
<http://eurlex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2008:312:0003:01:LT:HTML>
11. 1975 m. birželio 16 d. Tarybos Direktyva dėl naudotų alyvų šalinimo
<http://eurlex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:31975L0439:LT:NOT>
12. 1996 m. rugsėjo 16 d. Tarybos direktyva 96/59/EB dėl polichlorintų bifenilių ir polichlorintų terfenilų šalinimo (PCB/PCT)
<http://eurlex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:31996L0059:LT:NOT>
13. 2006 m. rugsėjo 6 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2006/66/EB dėl baterijų ir akumuliatorių bei baterijų ir akumuliatorių atliekų
<http://eurlex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:32006L0066:LT:NOT>
14. 1986 m. birželio 12 d. Tarybos Direktyva dėl aplinkos, ypač dirvožemio, apsaugos naudojant žemės ūkyje nuotėkų dumblą

- <http://eurlex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:31986L0278:LT:NOT>
15. 2003 m. sausio 27 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2002/96/EB dėl elektros ir elektroninės įrangos atliekų
<http://eurlex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:32002L0096:LT:NOT>
16. 2000 m. rugsėjo 18 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva dėl eksploatuoti netinkamų transporto priemonių
<http://eurlex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:32000L0053:LT:NOT>
17. Lietuvos Respublikos Konstitucija
<http://www3.lrs.lt/home/Konstitucija/Konstitucija.htm>
18. Lietuvos Respublikos aplinkos apsaugos įstatymas 2004 m.
http://www3.lrs.lt/pls/inter2/dokpaieska.showdoc_1?p_id=404415
19. Lietuvos Respublikos atliekų tvarkymo įstatymas 2005 m.
http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_1?p_id=429390
20. Lietuvos Respublikos įstatymas Dėl Atliekų tvarkymo taisyklių patvirtinimo 1999m.
http://www3.lrs.lt/pls/inter2/dokpaieska.showdoc_1?p_id=84302
21. Valstybinis strateginis atliekų tvarkymo planas
http://www3.lrs.lt/pls/inter2/dokpaieska.showdoc_1?p_id=388766
22. Atliekų deginimo aplinkosauginiai reikalavimai 2002 m.
http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_1?p_id=207966
23. Pakuočių ir pakuočių atliekų tvarkymo įstatymas 2001 m.
http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_1?p_id=150891
24. Vietos savivaldos įstatymas 2004 m.
http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_1?p_id=415107
25. Mokesčio už valstybinius gamtos išteklius įstatymas
http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_1?p_id=416294
26. Lietuvos Respublikos mokesčio už aplinkos teršimą įstatymas
http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_1?p_id=416628
27. Lietuvos Respublikos Rinkliavų įstatymas
http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_1?p_id=402900
28. Valstybinis strateginis atliekų tvarkymo planas
http://www3.lrs.lt/pls/inter2/dokpaieska.showdoc_1?p_id=388766
29. Lietuvos Respublikos aplinkos ministro įsakymas Dėl išseiktų baterijų ir akumuliatorių tvarkymo taisyklių patvirtinimo
http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_1?p_id=157518&p_query=&p_tr2=&p_hil=&p_sess=&p_no=1

30. Lietuvos Respublikos aplinkos ministro įsakymas „Dėl elektros ir elektroninės įrangos bei jos atliekų tvarkymo taisyklių patvirtinimo“
http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_1?p_id=430019
31. Lietuvos Respublikos aplinkos ministro įsakymas Dėl eksploatuoti netinkamų transporto priemonių tvarkymo taisyklių patvirtinimo
http://www3.lrs.lt/pls/inter2/dokpaieska.showdoc_1?p_id=229976&p_query=
32. Lietuvos Respublikos aplinkos ministro įsakymas Dėl taršos integruotos prevencijos ir kontrolės leidimų išdavimo, atnaujinimo ir panaikinimo taisyklių patvirtinimo
http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_1?p_id=181470
33. Lietuvos Respublikos aplinkos ministro įsakymas Dėl atliekų deginimo aplinkosauginių reikalavimų patvirtinimo http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_1?p_id=207966
34. Lietuvos Respublikos aplinkos ministro įsakymas Dėl buityje susidarančių pavojingų atliekų surinkimo punktų įrengimo ir eksploatavimo taisyklių patvirtinimo
http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_1?p_id=129917&p_query=&p_tr2=2
35. Lietuvos Respublikos aplinkos ministro įsakymas Dėl atliekų sąvartynų įrengimo, eksploatavimo, uždarymo ir priežiūros po uždarymo taisyklių patvirtinimo
http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_1?p_id=112711&p_query=&p_tr2=
36. Vilniaus rajono savivaldybės atliekų tvarkymo planas 2009-2018 m
http://www.google.lt/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&frm=1&source=web&cd=3&ved=0CDYQFjAC&url=http%3A%2F%2Fweb.vrsa.lt%2Fvaktai%2FGetFile.aspx%3FDocId%3D606cf394-2578-4ec0-96b5f16119a69aa5&ei=JW4rUZTzPMWqtAaVv4DoDA&usg=AFQjCNF_R_BI5ptlu147IsvZ_UcVzSEYTA&bvm=bv.42768644,d.Yms
37. Vilniaus miesto atliekų tvarkymo taisyklės
<http://www.vilnius.lt/vaktai/Default.aspx?Id=3&DocId=30133539>
38. Vilniaus miesto savivaldybės tarybos sprendimas Dėl Vilniaus miesto atliekų tvarkymo plano patvirtinimo
<http://www.vilnius.lt/vaktai/Default.aspx?Id=3&DocId=30184762>
39. Aplinkos ministerijos atlieku departamento nuostatai
<http://www.am.lt/VI/files/0.362977001265713056.pdf>
40. Teminė atliekų prevencijos ir perdirbimo strategija
<http://eurlex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2005:0666:FIN:LT:HTML>
41. Netherland The Environmental Management Act
http://www.ministryofinfrastructureandtheenvironment.nl/Images/1d297_tcm249-302590.pdf
42. National waste management plan 2009-2021

<http://www.bipro.de/waste-events/doc/events2010/NL/National%20WMP%20Netherlands%202009-2021.pdf>

43. Environmental Protection Act

<http://www.assembly.nl.ca/legislation/sr/statutes/e14-2.htm>

44. The National Waste Management Plan

http://www.agentschapnl.nl/sites/default/files/bijlagen/LAP_beleidskader_engelstalig.pdf

Knygos

45. Mykolo Romerio universitetas. Aplinkos politika ir valdymas. – Vilnius: 2008.

46. Baltrėnas B. Butkus D. Aplinkos apsauga. – Vilnius: Technika, 2008.

47. Kauno technologijos universitetas, Aplinkos inžinerijos institutas. Integruota atliekų vadyba. – Kaunas: Technologija, 2004.

48. Bubnienė R. Dudutytė Z. Europos Sąjungos aplinkos apsaugos politika ir jos įgyvendinimas Lietuvoje. – Vilnius, 2002.

49. Jankevičius K., Stasinas J. Lietuvos aplinkosaugos raida. - Vilnius : ABO, 2000

50. Marcijonas A. Teisinė gamtos apsauga. – Vilnius: Mintis, 1978.

51. Stasys L., 1923-2009. Lietuvos statutai, jų kūrėjai ir epocha. - Kaunas : Spindulys, 1994.

52. Dabkienė L., Subalansuotosios plėtros įgyvendinimo nacionalinė ataskaita : nuo Rio de Žaneiro link Johanesburgo : nuo pereinamojo laikotarpio link subalansuotos plėtros. Lietuvos Respublikos aplinkos ministerija, UNDP. Vilnius : Lututė, 2002.

Interneto šaltiniai

53. Trash Planet: The Netherlands

<http://earth911.com/news/2009/07/06/trash-planet-the-netherlands/>

54. Economic instruments and waste policies in the Netherlands

[http://www.ivm.vu.nl/en/Images/R09-01%20Economic_Instruments_in_Dutch_Waste_Policies%20_Final%20\(2\)_tcm53-82277.pdf](http://www.ivm.vu.nl/en/Images/R09-01%20Economic_Instruments_in_Dutch_Waste_Policies%20_Final%20(2)_tcm53-82277.pdf)

55. General policy on waste

<http://www.wbcscement.org/pdf/tf2/01GenPolonWaste.pdf>

56. Being wise with waste: the EU's approach to waste management

<http://ec.europa.eu/environment/waste/pdf/WASTE%20BROCHURE.pdf>

57. Costs for Municipal Waste Management in the EU

<http://ec.europa.eu/environment/waste/studies/pdf/eucostwaste.pdf>

58. Netherlands Country profile (Netherlands)

http://www.eea.europa.eu/soer/countries/nl/soertopic_view?topic=country%20introduction

59. Faktai apie Nyderlandus
http://europa.eu/about-eu/countries/member-countries/netherlands//index_en.htm
60. An overview of the Dutch economy
<http://www.euro-challenge.org/doc/Netherlands.pdf>
61. The Netherland geography
<http://geography.about.com/library/cia/blcnetherlands.htm>
62. Facts about the Netherland
<http://www.nbiexpo.com/netherlands>
63. Facts about the Netherland
<https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/nl.html>
64. Budgetary policy 2011-2015
<http://www.government.nl/issues/budget/budgetary-policy-2011-2015>
65. Facts about the Netherland
http://www.theodora.com/wfbcurrent/netherlands/netherlands_economy.html
66. Environmental Policy in the Netherlands
<http://www.celestejheery.com/files/749paper.pdf>
67. EU legislation
<http://www.government.nl/issues/environment/roles-and-responsibilities-of-central-government/eu-legislation>
68. Facts about the Netherland
<http://www.infoplease.com/ipa/A0107824.html>
69. Geography of the Netherlands
<http://geography.howstuffworks.com/europe/geography-of-the-netherlands.htm>
70. The Government of the Netherlands
<http://www.government.nl/government>
71. Elections of the provincial council
<http://www.kiesraad.nl/en/article/elections-provincial-council>
72. Europe as a Recycling Society
http://scp.eionet.europa.eu/publications/WP2010_5_The%20European%20Recycling%20Map/wp/WP2010_5
73. Proposal for a new EU Environment Action Programme
<http://ec.europa.eu/environment/newprg/>
74. Local Government in The Netherlands http://www.vng-international.nl/fileadmin/user_upload/downloads/publicationsAndTools/Local_Government_in_the_Netherlands.pdf

75. A Comparative Study on Economic Instruments Promoting Waste Prevention
http://www.acrplus.org/upload/documents/webpage/Conferences/Economic%20Instruments%20Nov%202022/Eunomia_comparative-study-economic-instruments-waste-prevention.pdf
76. Screening of waste management performance of EU member states
http://ec.europa.eu/environment/waste/studies/pdf/Screening_report.pdf
77. The impact of community environmental waste policies on economic and social cohesion
http://ec.europa.eu/regional_policy/sources/docgener/studies/pdf/enviwas.pdf
78. Use of economic instruments and waste management performances
http://ec.europa.eu/environment/waste/pdf/final_report_10042012.pdf
79. Europos Komisija: Atliekos
<http://ec.europa.eu/environment/waste/index.htm>
80. European Environment Agency Waste (Netherlands)
http://www.eea.europa.eu/soer/countries/nl/soertopic_view?topic=waste
81. Netherlands Environmental Assessment Agency
<http://www.pbl.nl/en/aboutpbl/>
82. Environmental rules – Netherlands
http://europa.eu/youreurope/business/doing-business-responsibly/keeping-to-environmental-rules/netherlands/index_en.htm
83. Decision making about waste facilities
<http://dare.uva.nl/document/421>
84. Creative policy packages for waste: the Netherlands
<http://www.green-alliance.org.uk/uploadedFiles/Publications/PPWNetherlands.pdf>
85. Burn or Bury? A Social Cost Comparison of Final Waste Disposal Methods
<http://people.few.eur.nl/dijkgraaf/Epubs/Burn%20or%20Bury%20Nota%20di%20Lavoro.pdf>
86. Transitions and Institutional Change: The Case of the Dutch Waste Subsystem
http://web.idrc.ca/en/ev-110172-201-1-DO_TOPIC.html
87. Recycling strategy 2007-2010
<http://www.sholland.gov.uk/NR/rdonlyres/24BAE8DF-C0D1-4AA0-84C5-DC592B1D80DE/0/FinalRecyclingStrategy20072010.pdf>
88. Waste Prevention
<http://ec.europa.eu/environment/waste/prevention/practices.htm>
89. Review of the Thematic Strategy on the prevention and recycling of waste
<http://ec.europa.eu/environment/waste/strategy.htm>
90. World Bank: solid waste to double by 2025

<http://www.ben-global.com/storyview.asp?storyID=9588390§ion=Advanced+Technologies§ionsources=s1450114>

91. Facts about the Netherland

<http://library.thinkquest.org/CR0215505/netherlands.htm>

92. Charts: What Your Trash Reveals About the World Economy

<http://www.motherjones.com/environment/2012/07/trash-charts-world-bank-report-economy>

93. EU-27 environmental protection expenditure increased to 2.25% of GDP in 2009

http://epp.eurostat.ec.europa.eu/cache/ITY_OFFPUB/KS-SF-12-023/EN/KS-SF-12-023-EN.PDF

94. Eurostat.

<http://epp.eurostat.ec.europa.eu/tgm/refreshTableAction.do?tab=table&plugin=1&pcode=tsdpc240&language=en>

95. Emigration grows faster than immigration

<http://www.cbs.nl/en-GB/menu/themas/dossiers/vergrijzing/publicaties/artikelen/archief/2011/2011-050-pb.htm?Languageswitch=on>

96. Environment in the EU27 Landfill still accounted for nearly 40% of municipal waste treated in the EU27 in 2010

http://epp.eurostat.ec.europa.eu/cache/ITY_PUBLIC/8-27032012-AP/EN/8-27032012-AP-EN.PDF

97. World Development Indicators

<http://data.worldbank.org/country/lithuania>

98. Euro area unemployment rate at 11.7%

http://epp.eurostat.ec.europa.eu/cache/ITY_PUBLIC/3-01022013-BP/EN/3-01022013-BP-EN.PDF

99. Netherlands (Holland) Economic Statistics and Indicators

<http://www.economywatch.com/economic-statistics/country/Netherlands/>

100. Review of the Gothenburg Protocol Prieiga per internetą

<http://www.iiasa.ac.at/rains/reports/CIAM1-2007.pdf>

101. Waste management in the Baltic States

http://www.bef.lv/data/file/waste_management.pdf

102. European Topic Centre on Sustainable Consumption and Production

http://scp.eionet.europa.eu/facts/factsheets_waste/2006_edition/Netherlands

103. Kultūra ir visuomenė Socialinių tyrimų žurnalas 2010 Nr. 1 (2). ISSN 2029-4573

- Lietuvos gyventojų buitinių atliekų problemos suvokimas ir rūpesčio aplinkosauga tipologija
Vylius Leonavičius
<http://culturesociety.vdu.lt/wp-content/uploads/2011/01/3.-Vylius-Leonavi%C4%8Dius-Lithuanian-Population%E2%80%99s-Attitudes-Towards-the-Issue-of-Garbage-Disposal.pdf>
104. Visuomenės dalyvavimas buitinių atliekų tvarkyme kaip socialinės kaitos kriterijus Vylius Leonavičius
<http://apini.ktu.edu/lt/Zurnalas/Straipsniai/25/10-VLeonavicius.pdf>
105. Komunalinių atliekų tvarkymo paslaugos 2008–2009 m.,
<http://www.am.lt/VI/index.php#r/1113>
106. Statistikos departamentas apie emigracijos rodiklius
<http://db1.stat.gov.lt/statbank/selectvarval/saveselections.asp?MainTable=M3020102&PLanguage=0&TableStyle=&Buttons=&PXSID=6282&IQY=&TC=&ST=ST&rvar0=&rvar1=&rvar2=&rvar3=&rvar4=&rvar5=&rvar6=&rvar7=&rvar8=&rvar9=&rvar10=&rvar11=&rvar12=&rvar13=&rvar14=>
107. Europos Aplinkos Agentūra
<http://www.eea.europa.eu/data-and-maps/figures/treatment-of-packaging-waste-in-the-eu-5>
108. Faktai apie Lietuvą
<https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/lh.html>
109. 2012 m. rugsėjį paskelbtos vidutinės trukmės ekonominių rodiklių projekcijos išsamiau
http://www.finmin.lt/web/finmin/fm_2012rugsejis_projekcijos_issamiau
110. Atliekų tvarkymo departamentas
<http://www.rwsleefomgeving.nl/language/english/waste-management/>
111. Lithuanian ministry developing the national waste management system
<http://www.recyclingportal.eu/artikel/25884.shtml>
112. European Environment Agency Waste (Lithuania)
http://www.eea.europa.eu/soer/countries/lt/soertopic_view?topic=waste
113. Subalansuotos plėtros įgyvendinimo nacionalinė ataskaita
<http://www.am.lt/LSP/files/SUB-PLET-NAC-AT.pdf>
114. Aplinkos ministerija Aplinka 98
<http://www.am.lt/LSP/files/AT98-1d.pdf>
115. Aplinkos ministerija Aplinka 99
<http://www.am.lt/LSP/files/99AT1D.pdf>
116. Faktai apie Lietuvą
http://mkp.emokykla.lt/enciklopedija/lt/straipsniai/zeme/geografine_padetis/

117. Atliekų tvarkymas. Komisija ragina valstybes nares geriau įgyvendinti ES atliekų tvarkymo teisės aktus
http://europa.eu/rapid/press-release_IP-09-1795_lt.htm?locale=en
118. Už neteisėtą atliekų gabenimą skirta įkalinimo bausmė
http://www.am.lt/VI/article.php3?article_id=11843
119. Aplinkos apsaugos agentūra Gamintojo atsakomybės principo įgyvendinimas
<http://atliekos.gamta.lt/cms/index?rubricId=b7f03c87-6c17-433a-bbdb-2dfe1c64141a>
120. Lietuvos statistikos metraštis 2011 m.
http://www.stat.gov.lt/uploads/metraštis/1_LSM_2011_Lt.pdf
121. Lietuvos statistikos departamentas Lietuva skaičiais
http://www.stat.gov.lt/lt/catalog/list/?cat_y=1&cat_id=1&id=2084
122. Ūkio ministerija Finansų apžvalga
<http://www.ukmin.lt/uploads/documents/Apzvalgos/2012%20m.%20KOVAS%20-%20m%C4%97nesin%C4%97%20ap%C5%BEvalga.pdf>
123. Atliekas perdirbančios visuomenės link
<http://www.euractiv.lt/lt/straipsnis/3024/atliekas-perdirbancios-visuomenes-link->
124. Kodėl ir kaip reikia rūšiuoti atliekas?
<http://www.monmarkas.lt/lt/d.u.k.html>
125. Lietuvos Respublikos 5-asis Nacionalinis Jungtinių Tautų bendrosios klimato kaitos konvencijos įgyvendinimo pranešimas http://www.am.lt/VI/article.php3?article_id=9625
126. Aplinkos ministerija: Apmokestinimo už komunalinių atliekų tvarkymą praktikos Lietuvoje apžvalga
<http://www.am.lt/VI/files/0.683409001319521653.pdf>
127. Europos Aplinkos agentūra: Apie atliekas ir medžiagų išteklius
<http://www.eea.europa.eu/lt/themes/waste/about-waste-and-material-resources>
128. Europos Aplinkos agentūra
<http://www.eea.europa.eu/lt/themes/waste/policy-context>
129. 2011 m. spalio 20 d. Lietuvos Respublikos Aplinkos ministerija Tarptautinis seminaras Kaip nustatyti tinkamą įmoką už komunalinių atliekų tvarkymą
<http://www.am.lt/VI/files/0.004769001322461114.pdf>
130. Apmokestinimo už komunaliniu atliekų tvarkymą praktikos Lietuvoje apžvalga Rasa Uselyt_ 2011 m. spalio 20 d. Aplinkos ministerija
<http://www.am.lt/VI/files/0.683409001319521653.pdf>

Petkutė R. ES atliekų tvarkymo politikos įgyvendinimas Lietuvoje ir Nyderlanduose/ ES politikos ir administravimo magistro baigiamasis darbas. Vadovas Prof. habil. dr. V. Paulikas. – Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, Politikos ir vadybos fakultetas, Politikos mokslų katedra, 2013. – 104 p.

ANOTACIJA

Magistro baigiamajame darbe analizuojama ES atliekų tvarkymo politikos įgyvendinimas Lietuvoje ir Nyderlanduose. Pirmoje dalyje yra supažindinama su ES atliekų tvarkymo politika, naudojamomis teisinėmis ir ekonominėmis priemonėmis. Antroje dalyje yra lyginamos Lietuvos ir Nyderlandų atliekų tvarkymo sistemos ir veiksniai, kurie daro įtaką sėkmingam šių sistemų įgyvendinimui. Atliekų sistemos lyginamos pagal ekonomines, teisinės priemones, institucijų veikimą, geografines ir ekonomines sąlygas. Trečioje dalyje yra pateikiami praktiniai pavyzdžiai, kurie naudojami Nyderlandų atliekų tvarkymo politikoje.

Pagrindiniai žodžiai: atliekų tvarkymo politika, atliekų perdirbimas, deginimas, sąvartynai.

ANOTATION

Petkutė R. EU Waste Management policy implementation in Lithuania and Netherlands. /Master's Work in Political Science. Supervisor Prof. habil. dr. V. Paulikas. – Faculty of Politics and Management, Department of Political Science, Vilnius. Mykolas Romeris University, 2013. – 104 p.

The first part of the master work analyses EU waste management policy strategies, regulations, the concept of waste prevention. The second part compares waste management systems in Lithuania and Netherlands. Also analyses the factors which effects successful implementation of waste management policy such as economic and legal instruments, geographic and economic conditions and institutional structures. The third part shows the successful practical experience of Netherland waste management policy.

Key words: Waste management policy, waste recycling, waste incineration, landfilling.

Petkutė R. ES atliekų tvarkymo politikos įgyvendinimas Lietuvoje ir Nyderlanduose/ ES politikos ir administravimo magistro baigiamasis darbas. Vadovas Prof. habil. dr. V. Paulikas. – Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, Politikos ir vadybos fakultetas, Politikos mokslų katedra, 2013. – 104 p.

SANTRAUKA

2013 metais Lietuva turi įvykdyti įsipareigojimus dėl atliekų kiekio pašalinamo sąvartynuose sumažinimo pagal iškeltus ES reikalavimus. Šių tikslų įgyvendinime turi aktyviai dalyvauti savivaldybės, tačiau iki šiol nei viena iš jų negalėjo įvykdyti nustatytų reikalavimų. Pagal atliktus Europos Komisijos tyrimus Lietuva yra viena iš mažiausiai atliekas perdirbančių ES valstybių. Nepakankamai efektyviai veikianti atliekų tvarkymo politika neigiamai veikia gyventojų norą rūšiuoti atliekas.

Atliekų tvarkymo politika yra plačiai nagrinėjama sritis, tačiau šiame darbe yra analizuojama pasirinkta valstybė, kurios patirtis atliekų tvarkymo politikoje galėtų padėti Lietuvai sprendžiant iškilusias problemas atliekų sektoriuje. Pasirinkta valstybė Nyderlandai, kuri radikaliai skiriasi nuo Lietuvos geografiniu, socialiniu, ekonominiu pagrindu, tačiau turi puikiai veikiančią atliekų tvarkymo sistemą ir, kurios atliekų perdirbimo rodikliai yra vieni aukščiausių ES.

Magistro baigiamajame darbe buvo siekiama išanalizuoti ir palyginti ES atliekų tvarkymo politikos įgyvendinimą Lietuvoje ir Nyderlanduose. Tikslui pasiekti buvo išnagrinėti ES atliekų tvarkymo politikoje taikomos priemonės ir veiksniai. Atsižvelgus į ES keliamus reikalavimus atliekų tvarkymo politikai, buvo nuspręsta Lietuvos ir Nyderlandų atliekų tvarkymo politikas palyginti pagal naudojamų priemonių efektyvumą. Darbe yra naudojami mokslinės literatūros ir teisės aktų analizės, apibendrinimo bei lyginimo moksliniai tyrimo metodai.

Palyginus Nyderlandų ir Lietuvos atliekų tvarkymo sistemas buvo nustatyta, kad Olandijos atliekų tvarkymo politikai daugiausiai įtakos turi didelis gyventojų skaičius, sparti imigracija, ribota šalies teritorija, gera ekonominė padėtis, intensyvus ekonominių priemonių naudojimas ir aktyviai vykdoma informacinė atliekų perdirbimo veikla. O Lietuvos atliekų tvarkymo politikai daugiausiai neigiamos įtakos daro seniai nusistovėjusi atliekų šalinimo tvarka, visuomenės pasyvumas rūšiuojant atliekas, tinkamos infrastruktūros stoka, per mažas ekonominių priemonių naudojimas. Alternatyviu sprendimu Lietuvos atliekų tvarkymo sistemai yra atliekų perdirbimas, kurį bandoma plėtoti, bet kol kas nesėkmingai. Lietuvos atliekų tvarkymo politikai yra būtinas naujovių diegimas, infrastruktūros tobulinimas, aktyvesnė informacinė sklaida ir didesnis ekonominių priemonių naudojimas.

Rašto darbą sudaro trys dalys. Pirmoje dalyje yra supažindinama su ES atliekų tvarkymo politika, naudojamomis teisinėmis ir ekonominėmis priemonėmis. Taip pat apžvelgiama situacija ES dėl atliekų susidarymo, kokie šalinimo metodai yra naudojami valstybėse narėse, kokios šalys ir kiek

išrūšiuoja atliekų. Antroje dalyje yra lyginamos Lietuvos ir Nyderlandų atliekų tvarkymo sistemos ir veiksniai, kurie daro įtaką sėkmingam šių sistemų įgyvendinimui. Atliekų sistemos lyginamos pagal ekonomines, teisine priemones, institucijų veikimą, geografines ir ekonomines sąlygas. Trečioje dalyje yra pateikiami praktiniai pavyzdžiai, kurie naudojami Nyderlandų atliekų tvarkymo politikoje. Darbo pabaigoje yra pateiktos išvados bei pasiūlymai, kaip galima būtų pagerinti Lietuvos atliekų tvarkymo politiką.

SUMMARY

Petkutė R. EU Waste Management policy implementation in Lithuania and Netherlands. /Master's Work in Political Science. Supervisor Prof. habil. dr. V. Paulikas. – Faculty of Politics and Management, Department of Political Science, Vilnius. Mykolas Romeris University, 2013. – 104 p.

In 2013 Lithuania has to fulfill EU commitments in reducing the amount of biodegradable waste disposal in the landfills. Municipalities have to implement this task, however so far none of them could meet the requirements. According to European Commission research Lithuania's waste recycling rates are among the lowest in the EU. Not effective Lithuania waste management policy has a negative impact on the waste recycling.

Waste management policy is widely explored area, however this master's thesis analyzes the country which has a good expertise in waste management policy implementation and can help Lithuania to improve its own waste management system. Netherland is the chosen country, which has geographical, social, economic differences with the Lithuania. However Netherlands has a well-functioning waste management system and the waste recycling rates are among the highest in the EU.

Master's thesis was to analyze and compare implementation of Lithuania and Netherland waste management policy. In order to achieve the goal set, the factors and measures which effects successful implementation of waste management policy were analyzed. EU uses strict requirements in waste policy, for this reason Lithuania and Netherland waste management policies were compared in terms of effectiveness of the waste management policy implementation. In order to get the results about waste management policy, the following methods were used: analysis of scientific literature and legislation, summarizing, comparison.

Dutch waste management policy is mostly influenced by the large population, rapid immigration, the limited area of the country, the good economic situation, the intensive use of economic instruments and active information about waste recycling. Lithuania waste management policy is negatively influenced by used waste disposal method, low waste recycling rates, lack of infrastructure and insufficient use of economic instruments. Waste recycling is the alternative solution for Lithuania waste management policy. Lithuania waste management policy requires new innovations, infrastructure improvements, more intensive use of economic instruments and more information about waste recycling.

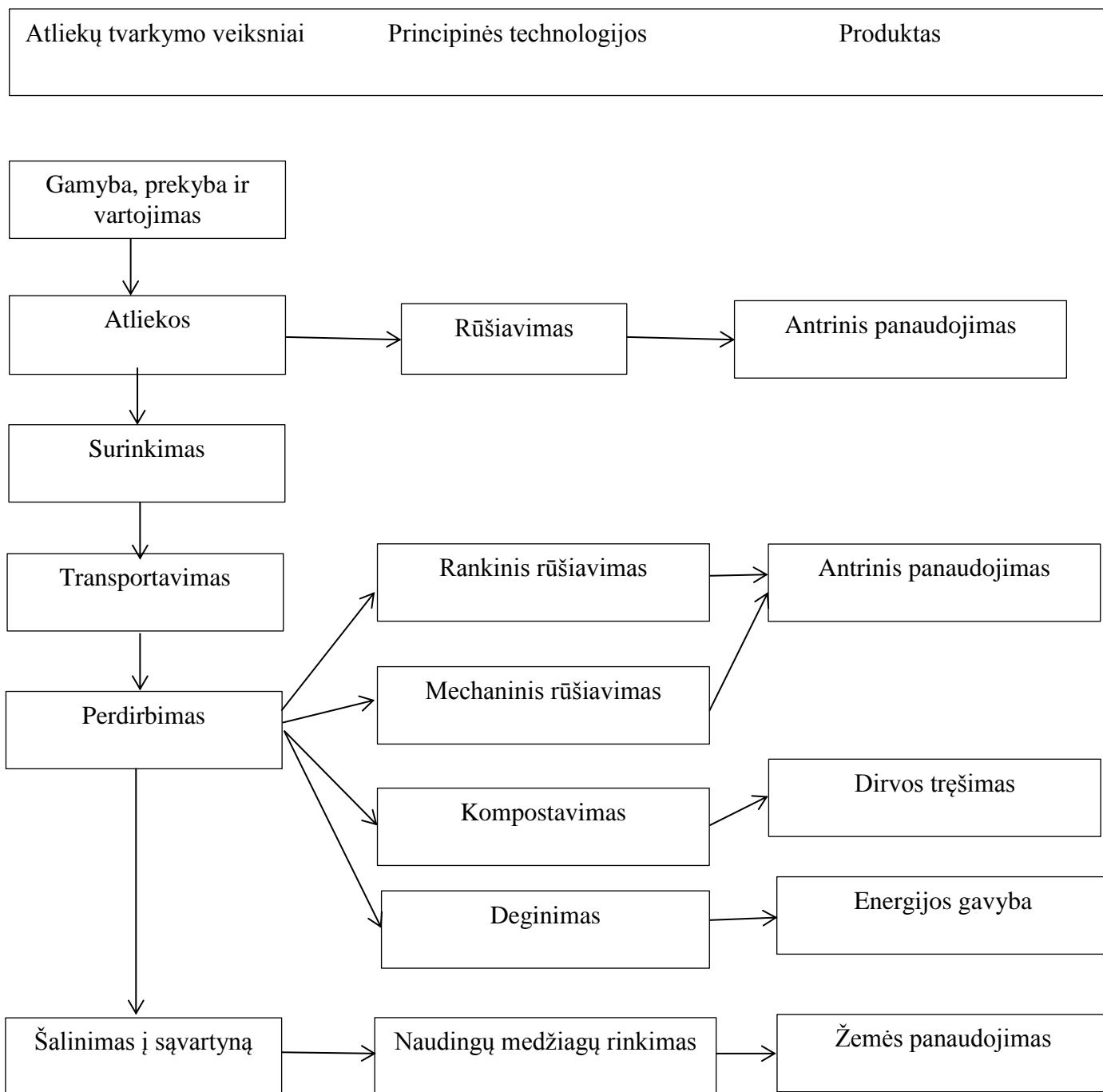
The paper consists of three parts. The first part of the master work analyses EU waste management policy strategies, regulations, the concept of waste prevention. The second part compares waste management systems in Lithuania and Netherlands. Also analyses the factors which effects

successful implementation of waste management policy such as economic and legal instruments, geographic and economic conditions and institutional structures. The third part shows the successful practical experience of Netherland waste management policy. The final part of the thesis, makes conclusions and recommendations in order to improve Lithuania waste management policy.

PRIEDAI

1 PRIEDAS

PAGRINDINIAI ATLIEKŲ TVARKYMO ELEMENTAI

Šaltinis: Kauno technologijos universitetas, Aplinkos inžinerijos institutas. Integruota atliekų vadyba.
– Kaunas: Technologija, 2004. 121 psl.

2 PRIEDAS

ŠALINIMO OPERACIJOS

- D 1 Išvertimas ant žemės arba po žeme (pvz., sąvartynuose ir t. t.)
- D 2 Apdorojimas žemėje (pvz., biologinis skystų ar dumblo atliekų skaidymas dirvožemyje ir t. t.)
- D 3 Giluminis įpurškimas (pvz., pumpuojamų atliekų įpurškimas į šulinius, druskos olas ar natūraliai susidariusias ertmes ir t. t.)
- D 4 Surinkimas į telkinius žemės paviršiuje (pvz., skystų ar dumblo atliekų supylimas į duobes, tvenkinius ar lagūnas ir t. t.)
- D 5 Šalinimas specialiai įrengtuose sąvartynuose (pvz., dėjimas į atskiras sekcijas, kurios uždengiamos ir izoliuojamos viena nuo kitos bei nuo aplinkos ir t. t.)
- D 6 Išleidimas į vandens telkinį, išskyrus jūras ir (arba) vandenynus
- D 7 Išleidimas į jūras ir (arba) vandenynus, įskaitant įterpimą į jūros dugną
- D 8 Šiame priede nenurodytas biologinis apdorojimas, dėl kurio susidaro galutiniai junginiai ar mišiniai, kuriais atsikratoma atliekant bet kurią D 1–D 12 punktuose nurodytą operaciją.
- D 9 Šiame priede nenurodytas fizinis ir cheminis apdorojimas, dėl kurio susidaro galutiniai junginiai ar mišiniai, kuriais atsikratoma atliekant bet kurią D 1–D 12 punktuose nurodytą operaciją (pvz., garinimas, džiovinimas, kalcinavimas ir t. t.)
- D 10 Deginimas sausumoje
- D 11 Deginimas jūroje
- D 12 Nuolatinis saugojimas (pvz., konteinerių laikymas šachtoje ir t. t.)
- D 13 Perskirstymas ar maišymas prieš atliekant bet kurią D 1–D 12 punktuose nurodytą operaciją
- D 14 Perpakavimas prieš atliekant bet kurią D 1–D 13 punktuose nurodytą operaciją
- D 15 Saugojimas prieš atliekant bet kurią D 1–D 14 punktuose nurodytą operaciją (išskyrus laikiną saugojimą atliekų gamybos vietoje prieš surenkant)

Šaltinis: Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2008/98/EB dėl atliekų

<http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2008:312:0003:01:LT:HTML>

3 PRIEDAS

LENTELĖS

Nr. 1. Kiek susidarė atliekų vienam žmogui ES kg.

geo	time	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
EU (27 countries)		514	513	516	522	523	520	510	502
Belgium		467	486	479	483	495	489	489	466
Bulgaria		501	492 ^b	475 ⁱ	461 ⁱ	433 ⁱ	474 ⁱ	470	410
Czech Republic		280	278	289	296	293	305	316	317
Denmark		671	695	736	740	790	830	762	673 ^e
Germany		601	587	565	564	582	589	592	583 ^e
Estonia		419	449	436	399	449	391	346	311
Ireland		730	737	731	794	780	729	662	636
Greece		427	432	437	442	447	452	457	457 ^s
Spain		649	603 ^b	592	594	583 ^e	556 ^e	547	535 ^e
France		506	519	530	536	543	541	535	532 ^e
Italy		521	535	540	552	548	543	533	531 ^s
Cyprus		716	730	730	739	748	767	775 ^e	760 ^e
Latvia		299	311	311	412	378	332	334	304
Lithuania		384	367	377	391	401	408	361	381
Luxembourg		678	679	672	683	695	697	679	678 ^e
Hungary		464 ^e	454	461	468	457	454	430	413
Malta		580	622	623	622	650	670 ⁱ	647 ⁱ	591
Netherlands		609 ⁱ	624	624	622	629 ^b	624	612	595

Šaltinis: Eurostat duomenys. Prieiga per internetą

<http://epp.eurostat.ec.europa.eu/tgm/refreshTableAction.do?tab=table&plugin=1&pcode=tsdpc240&language=en>

Nr. 2. Kiek kg atliekų yra pašalinama sąvartynuose vienam žmogui ES.

geo	time	2005	2006	2007	2008	2009	2010
EU (27 countries)		220	219	212	199	191	186
Belgium		34	24	25	25	15	6
Bulgaria		406	357 ⁱ	389 ⁱ	441	451	404
Czech Republic		189 ^e	199 ^e	205 ^e	197 ^e	202 ^e	205 ^e
Denmark		38	37	37	32	24	23 ^e
Germany		48 ⁱ	4	4	3	2	2 ^e
Estonia		274	278	291	248	214	199
Ireland		441	465	462	438	387	334
Greece		387	385	357	372	371	374 ^s
Spain		290	355	347 ^e	287 ^e	317	310 ^e
France		182	194	194	171	167	166 ^e
Italy		294	297	285	269	257	254 ^s
Cyprus		646	647	653	669	675 ^e	610 ^e
Latvia		244	293	323	311	308	275
Lithuania		344	357	369	368	327	328
Luxembourg		129	130	126	123	122	120 ^e
Hungary		383	376	341	333	320	284
Malta		528	503	605 ⁱ	645 ⁱ	616 ⁱ	485
Netherlands		11	15	13	8	4	2

Šaltinis: Eurostat duomenys. Prieiga per internetą

<http://epp.eurostat.ec.europa.eu/tgm/refreshTableAction.do?tab=table&plugin=1&pcode=tsdpc240&language=en>

Nr. 3 Kiek atliekų yra sudeginama kg vienam žmogui ES.

geo	time	2005	2006	2007	2008	2009	2010
EU (27 countries)		95	99	100	102	107	108
Belgium		168	162	165	171	163	160
Bulgaria		0	0	0	0	0	0
Czech Republic		37 ^e	38 ^e	38 ^e	35 ^e	35 ^e	47 ^e
Denmark		396	393	403	398	367	365 ^e
Germany		160	182	188	186	216	220 ^e
Estonia		0	1	1	1	0	0
Ireland		0	0	0	18 ^j	25	24
Greece		0	0	0	0	0	0 ^s
Spain		44	54	58 ^e	48 ^e	49	49 ^e
France		191	178	176	190	185	181 ^e
Italy		65	67	67	69	77	76 ^s
Cyprus		0	0	0	0	0	0
Latvia		3	2	2	1	0	0
Lithuania		0	0	0	0	0	0
Luxembourg		250	254	256	254	243	240 ^e
Hungary		30	39	38	39	41	41
Malta		0	0	0	0	0	0
Netherlands		202	199	199	199	196	194

Šaltinis: Eurostat duomenys. Prieiga per internetą

<http://epp.eurostat.ec.europa.eu/tgm/refreshTableAction.do?tab=table&plugin=1&pcode=tsdpc240&language=en>

Nr. 4 Kiek atliekų yra perdirbama vienam asmeniui kg.

geo	time	2006	2007	2008	2009	2010
EU (27 countries)		109	116	123	123	121
Belgium		151	160	164	171	173
Bulgaria		0	0	0	0	0
Czech Republic		20 ^e	27 ^e	27 ^e	34 ^e	43 ^e
Denmark		180	208	284	237	154 ^e
Germany		257	274	277	271	260 ^e
Estonia		52	91	58 ^b	39	37
Ireland		250	248	223	190	203
Greece		49	81	71	83	79 ^s
Spain		83	78 ^e	86 ^e	83	81 ^e
France		89	93	93	93	95 ^e
Italy		65	68	101	105	105 ^s
Cyprus		93	95	98	100 ^e	118 ^e
Latvia		13	17	19	25	27
Lithuania		4 ^s	9	12	11	13
Luxembourg		178 ^b	179	182 ^e	179 ^e	179 ^e
Hungary		43	49 ⁱ	60 ⁱ	57 ⁱ	74 ⁱ
Malta		25	15 ⁱ	21	26	41
Netherlands		161	168	169	163	164

Šaltinis: Eurostat duomenys. Prieiga per internetą

<http://epp.eurostat.ec.europa.eu/tgm/refreshTableAction.do?tab=table&plugin=1&pcode=tsdpc240&language=en>

4 PRIEDAS

NYDERLANDŲ TEISĖS AKTAI ATLIEKŲ TVARKYMO SRITYJE

Įstatymai:

Environmental Management Act
 Environmental Taxes Act
 Soil Protection Act
 Pollution of Surface Waters Act
 Act on the Prevention of Pollution by Ships

Įsakymai:

Decree governing management of end-of-life vehicles
 Battery Management Decree
 Decree governing management of agricultural and horticultural plastic film
 Decree governing management of car tyres
 Management of White and Brown Goods Decree
 Decree on waste collection permit and spent oil management
 Minor Chemical Waste Logo Decree
 Waste Incineration (Air Emissions) Decree
 Landfill (Sites and Bans) Decree
 Decree on Exceptions to the Landfill Ban Outside
 Establishments
 Building Materials Decree
 Establishments and Licences Decree (Environmental
 Management Act)
 Ships' Waste Decree
 Asbestos Removal Decree

Ministerijos sprendimai

Regulations on the designation of white and brown goods
 Regulations on acceptance of conditioned hazardous waste at landfills
 Regulations on EEC Waste Transhipment Regulation
 Regulations on requirements for the processing of refrigeration and freezer equipment containing CFH and HCFH 2002
 Regulations on the European Waste List
 Regulations on waste incineration air emissions measuring methods
 Regulations on markings for non-reusable and noncombustible construction and demolition waste
 Regulations on further rules for minor chemical waste logos
 Regulations on non-reusable and non-combustible construction and demolition waste
 Regulations on non-cleanable blasting grit
 Regulations on the separation and keeping separate of hazardous waste
 Regulations on waste landfill ban
 Regulations on incineration of hazardous waste
 Regulations on packaging and packaging waste
 Regulations on removal of PCBs
 Regulations on waste management fees request
 Regulations on conditions of kerbside household waste collection

Šaltinis: Nyderlandų vyriausybės puslapis. Prieiga per internetą.
<http://www.overheid.nl/english>

Elektroninis paštas:
 Rita.petkute@gmail.com